

М. С. ДОЛИНСЬКА

ПОРЯДОК
ПОСВІДЧЕННЯ ДОВІРНОСТЕЙ
ТА ЗАПОВІТІВ, ПРИРІВНЯНИХ
ДО НОТАРІАЛЬНО ПОСВІДЧЕНИХ

Довідник

Львів
2023

Рекомендовано до друку та розміщення в електронних сервісах ЛьвДУВС
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(*протокол від 29 березня 2023 р. № 9*)

Рецензенти:

Юрій Юркевич – доктор юридичних наук, професор
(*Львівський державний університет внутрішніх справ*);
Олена Міханошин – кандидат юридичних наук
(*Львівський міський нотаріальний округ*)

Долинська М. С.

Д14 **Порядок посвідчення довіреностей та заповітів, прирівняних до нотаріально посвідчених : довідник.** Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 184 с.

На підставі чинного законодавства висвітлено: компетенцію нотаріальних органів, квазінотаріальних органів, зокрема посадових і службових осіб, уповноважених на посвідчення заповітів та окремих видів довіреностей, прирівняних до нотаріально посвідчених, в умовах воєнного стану в Україні; основні правила посвідчення заповітів та довіреностей, прирівняних до нотаріальних; особливості посвідчення заповітів та довіреностей в умовах воєнного стану в Україні й наведено зразки заповітів та довіреностей.

Для здобувачів освіти, наукових працівників, юристів-практиків, військово-службовців Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також працівників правоохоронних (спеціальних) органів, Національної поліції України, органів цивільного захисту.

Based on the current legislation, the following are highlighted: the competence of notarial bodies, quasi-notarial bodies, in particular officials and officials authorized to certify wills and certain types of powers of attorney equated to notarized ones under martial law in Ukraine; the main rules of certification of wills and powers of attorney equated to notarial ones; features of certification of wills and powers of attorney under martial law in Ukraine, and samples of wills and powers of attorney.

The manual can be of use to higher education applicants, researchers, practicing lawyers, militaries of the Armed Forces of Ukraine, and other military formations formed under the laws of Ukraine, as well as for employees of law enforcement (special) agencies, bodies of the National Police of Ukraine, civil defense bodies.

УДК 67.76я73

© Долинська М. С., 2023

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
Розділ 1. НОТАРІАЛЬНІ ОРГАНИ ТА СУБ'ЄКТИ, УПОВНОВАЖЕНІ НА ПОСВІДЧЕННЯ ЗАПОВІТІВ, ДОВІРНОСТЕЙ ТА ЗАСВІДЧЕННЯ ПІДПИСІВ НА ДОКУМЕНТАХ, ПРИРІВНЯНИХ ДО НОТАРІАЛЬНИХ, ТА ЇХ КОМПЕТЕНЦІЯ СТАНОМ НА ЛЮТИЙ 2022 РОКУ.....	7
1.1. Компетенція нотаріусів щодо вчинення нотаріальних дій.....	8
1.2. Компетенція посадових осіб консульських установ і дипломатичних представництв щодо вчинення нотаріальних дій.....	12
1.3. Компетенція посадових осіб органів місцевого самоврядування щодо вчинення окремих видів нотаріальних дій.....	15
1.4. Інші органи, уповноважені на посвідчення довіреностей та заповітів, прирівняних до нотаріально посвідчених.....	18
Розділ 2. НОТАРІАЛЬНІ ОРГАНИ, КВАЗІНОТАРІАЛЬНІ ОРГАНИ ТА СУБ'ЄКТИ, УПОВНОВАЖЕНІ НА ПОСВІДЧЕННЯ ЗАПОВІТІВ ТА ОКРЕМИХ ВИДІВ ДОВІРНОСТЕЙ, ПРИРІВНЯНИХ ДО НОТАРІАЛЬНИХ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	23
2.1. Правове регулювання вчинення нотаріальних дій державними та приватними нотаріусами України в умовах воєнного стану.....	23
2.2. Правові засади посвідчення заповітів та окремих видів довіреностей в умовах воєнного стану відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» від 28 лютого 2022 року № 164.....	30

Розділ 3. ОСНОВНІ ПРАВИЛА ПОСВІДЧЕННЯ ДОВІРЕНОСТЕЙ ТА ЗАПОВІТІВ, ПРИРІВНЯНИХ ДО НОТАРІАЛЬНО ПОСВІДЧЕНИХ.....	38
3.1. Правові засади посвідчення заповітів та довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених.....	38
3.2. Загальні правила посвідчення заповітів та довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, в тому числі в умовах воєнного стану в Україні.....	40
3.3. Форми реєстру для реєстрації та посвідчувальних написів заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених.....	49
Розділ 4. ОСОБЛИВОСТІ ПОСВІДЧЕННЯ ЗАПОВІТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	55
4.1. Загальні засади здійснення спадкування в Україні.....	55
4.2. Правове регулювання складання заповітів.....	60
4.3. Загальні вимоги до складання заповітів.....	67
4.4. Особливості посвідчення заповітів посадовими та службовими особами в умовах воєнного стану в Україні.....	71
4.5. Зразки заповітів.....	78
4.6. Окремі питання порядку оформлення спадщини, в тому числі за заповітом.....	93
Розділ 5. ОСОБЛИВОСТІ ПОСВІДЧЕННЯ ДОВІРЕНОСТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	119
5.1. Загальні правила щодо укладення довіреностей.....	119
5.2. Особливості посвідчення довіреностей, які прирівнюються до нотаріально посвідчених, в умовах воєнного стану в Україні.....	126
5.3. Зразки довіреностей.....	129
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	143
ГЛОСАРІЙ.....	149

ПЕРЕДМОВА

Розпочата 24 лютого 2022 року загарбницька війна Російської Федерації в Україні спричинила численні людські жертви та масштабні руйнування, вплинула на ціле українське суспільство, яке згуртувалося для боротьби з ворогом.

Відповідно до статті 64 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», Президентом України Володимиром Зеленським було прийнято Указ від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», який затверджено Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні».

Щоб не допустити несанкціонованих дій з інформацією реєстрів з боку країни-агресора та пов'язаних із нею осіб, робота більшості державних реєстрів в державі була зупинена, практично було паралізовано діяльність органів нотаріату спочатку.

Безперечно, війна й тимчасова окупація окремих територій України суттєво вплинули на здійснення фізичними особами своїх прав, у тому числі цивільних, земельних, спадкових.

Тож, відповідно до статті 64 Конституції України, статей 12¹ і 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», статей 7 і 34 Закону України «Про нотаріат», 28 лютого 2022 року Кабінетом Міністрів України прийнято постанову № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» щодо особливостей провадження нотаріальної діяльності під час воєнного стану в державі, яка в подальшому зазнала суттєвих змін.

Зокрема, у вказаному нормативно-правовому акті не було врегульовано питання доступу до нотаріальних послуг усіх без винятку громадян України, надто захисників і захисниць держави.

Наступні нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, як-от постанова Кабінету Міністрів України «Деякі

питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» від 6 березня 2022 року № 209, усунули пробіли щодо надання права військовослужбовцям укладати заповіти та окремі довіреності, які прирівнюються до нотаріальних, в умовах воєнного стану безпосередньо за місцем знаходження.

Отож українським законодавством незалежно від суб'єкта, уповноваженого на посвідчення заповіту (нотаріуса, посадової особи органу місцевого самоврядування, відповідної посадової чи службової особи, в тому числі командира (начальника) або уповноваженої таким командиром (начальником) особи), встановлено однаковий загальний порядок укладення та посвідчення як заповітів, так і окремих видів довіреностей.

З огляду на те, що уповноважені особи та самі військовослужбовці здебільшого не мають змоги отримати повноцінну консультацію щодо посвідчення вищевказаних довіреностей і заповітів, метою пропонованого довідника стало роз'яснення основних засад і правил щодо їх складання та порядку їх посвідчення.

Розділ I

НОТАРІАЛЬНІ ОРГАНИ ТА СУБ'ЄКТИ, УПОВНОВАЖЕНІ НА ПОСВІДЧЕННЯ ЗАПОВІТІВ, ДОВІРНОСТЕЙ ТА ЗАСВІДЧЕННЯ ПІДПИСІВ НА ДОКУМЕНТАХ, ПРИРІВНЯНИХ ДО НОТАРІАЛЬНИХ, ТА ЇХ КОМПЕТЕНЦІЯ СТАНОМ НА ЛЮТИЙ 2022 РОКУ

Органи, які вправі вчиняти нотаріальні дії (основні суб'єкти нотаріального процесу), більшість учених поділяє на дві великі групи:

- 1) органи нотаріату;
- 2) органи квазінотаріату (посадові особи таких органів вчиняють певні нотаріальні дії в додаток до виконання своїх основних функціональних обов'язків).

До органів нотаріату належать державні та приватні нотаріуси, а до органів квазінотаріату – посадові особи органів місцевого самоврядування, інші посадові особи, на які покладено вчинення окремих видів нотаріальних дій відповідно до чинного законодавства.

До лютого 2022 року до органів квазінотаріату було віднесено чотири основні види суб'єктів.

До першої групи належать посадові особи консульських установ і дипломатичних представництв України.

Посадові особи органів місцевого самоврядування утворюють другу групу органів квазінотаріату.

До третьої групи відносять посадових осіб, що передбачені ст. 40 Закону «Про нотаріат», які посвідчують заповіти і довірності, прирівняні до нотаріальних.

Начальники установ виконання покарань, що засвідчують справжність підпису особи, яка перебуває в такій установі, відповідно до ст. 78 Закону «Про нотаріат», складають четверту групу органів квазінотаріату.

1.1. Компетенція нотаріусів щодо вчинення нотаріальних дій

Найширші повноваження з учинення нотаріальних дій державою покладено на нотаріусів.

Особа (громадянин України), яка отримала свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю, має можливість працювати в державних органах (державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві) або відкрити власну нотаріальну контору та займатися приватною нотаріальною практикою, називається нотаріусом.

Діяльність нотаріусів провадиться в єдиному правовому полі держави України та здійснюється з дотриманням Конституції України, законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, в тому числі Цивільного кодексу України, Закону України «Про нотаріат», наказів Міністерства юстиції України, Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, інших законодавчих актів України.

Нотаріуси у встановленому порядку в межах своєї компетенції вирішують питання, що впливають з норм міжнародного права, а також укладених Україною міждержавних угод.

Законодавець, надаючи нотаріусу певні владні повноваження, ставить і певні вимоги, зокрема, нотаріус не може займатися підприємницькою або адвокатською діяльністю, бути засновником адвокатських об'єднань, перебувати на державній службі або на службі в органах місцевого самоврядування, перебувати у штаті інших юридичних осіб, виконувати іншу оплачувану роботу, крім викладацької, наукової і творчої, а також функцій медіатора.

Відповідно до ст. 9 Закону «Про нотаріат», нотаріуси, які вчиняють нотаріальні дії, не вправі вчиняти нотаріальні дії на своє

ім'я і від свого імені, на ім'я і від імені свого чоловіка чи своєї дружини, його (її) та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер), а також на ім'я і від імені працівників своєї нотаріальної контори, працівників, що перебувають у трудових відносинах з приватним нотаріусом. Нотаріальні дії, вчинені з порушенням вище встановлених правил, є недійсними.

Відповідно до ст. 34 Закону України «Про нотаріат» в редакції Закону від 1 жовтня 2008 р. № 614-VI, з 1 червня 2009 р. державні та приватні нотаріуси вчиняють усі види нотаріальних дій.

Приватні нотаріуси та державні нотаріуси державних нотаріальних контор вчиняють усі види нотаріальних дій, які визначені ст. 34 Закону України «Про нотаріат», а саме:

1) посвідчують правочини (договори, заповіти, довіреності, вимоги про нотаріальне посвідчення правочину тощо);

2) вживають заходів щодо охорони спадкового майна;

3) видають свідоцтва про право на спадщину;

4) видають свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя (колишнього подружжя) на підставі спільної заяви або в разі смерті одного з подружжя;

5) видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів);

6) видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), якщо прилюдні торги (аукціони) не відбулися;

7) провадять опис майна фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою або місце перебування якої невідоме;

8) видають дублікати нотаріальних документів, що зберігаються у справах нотаріуса;

9) накладають та знімають заборону щодо відчуження нерухомого майна (майнових прав на нерухоме майно), об'єктів незавершеного будівництва та майбутніх об'єктів нерухомості, що підлягає державній реєстрації;

9¹) накладають заборону щодо відчуження грошових сум, що будуть зараховані заявником вимоги, визначеним відповідно до частини четвертої статті 65² Закону України «Про акціонерні товариства», на рахунок умовного зберігання (ескроу), відкритий відповідно до зазначеного Закону;

10) засвідчують вірність копій (фотокопій) документів і виписок з них;

- 11) засвідчують справжність підпису на документах;
- 12) засвідчують вірність перекладу документів з однієї мови на іншу;
- 13) посвідчують факт, що фізична чи юридична особа є виконавцем заповіту;
- 14) посвідчують факт, що фізична особа є живою;
- 15) посвідчують факт перебування фізичної особи в певному місці;
- 16) посвідчують час пред'явлення документів;
- 17) передають заяви фізичних та юридичних осіб іншим фізичним та юридичним особам;
- 18) приймають у депозит грошові суми та цінні папери;
- 19) вчиняють виконавчі написи;
- 20) вчиняють протести векселів;
- 21) вчиняють морські протести;
- 22) приймають на зберігання документи.

Також у Законі України «Про нотаріат» встановлено, що на нотаріусів може бути покладено вчинення інших нотаріальних дій згідно зі законом. Так, Законом України від 16 листопада 2021 року «Про медіацію» було укотре розширено функції нотаріальних органів держави. Скажімо, з 15 грудня 2021 року нотаріуси вправі, крім вчинення нотаріальних дій, які спрямовані на юридичне закріплення безспірних цивільних прав і фактів, здійснювати медіацію як позасудову процедуру врегулювання конфліктів (спорів) за умови проходження базової підготовки медіатора. Органом, який здійснюватиме підготовку нотаріусів-медіаторів, визначено Нотаріальну палату України – як юридичну особу, що видаватиме відповідний сертифікат.

Згідно зі ст. 23 Закону України «Про нотаріат», в обласних центрах, містах Києві, Сімферополі та Севастополі засновуються державні нотаріальні архіви, які є складовою частиною Національного архівного фонду і здійснюють тимчасове (до 75 років) зберігання нотаріальних документів.

Державні нотаріальні архіви заснуються для тривалого централізованого зберігання та використання відомостей, що містяться в них, передачі документів до відповідного державного архіву, надання методичної та практичної допомоги державним

нотаріальним конторам, приватним нотаріусам, органам місцевого самоврядування, посадові особи яких вчиняють нотаріальні дії та дії, прирівнювані до нотаріально посвідчених, з питань організації роботи з документами.

Архів у своїй діяльності керується Конституцією, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України та Державного комітету архівів України, а також Положенням про державний нотаріальний архів, затвердженим Наказом Міністерства юстиції України від 18 травня 2009 р. за № 870/5, що зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 травня 2009 р. за № 443/16459 та погоджено з Головним архівним управлінням при Кабінеті Міністрів України.

Відповідно до ст. 35 Закону України «Про нотаріат», державні нотаріуси в державних нотаріальних архівах вчиняють лише два види нотаріальних дій, а саме:

- видають дублікати документів,
- засвідчують вірність копій і виписок з документів, які зберігаються у справах цих архівів.

Також державні та приватні нотаріуси, незалежно від їхнього статусу, зобов'язані дотримуватися таємниці щодо вчинення нотаріальних дій. Нотаріальна таємниця – сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, зокрема про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо.

Згідно зі ст. 20 Закону України «Про нотаріат», державні нотаріуси стягують два види стягнень: державне мито та платні послуги (за надання державними нотаріусами додаткових послуг правового характеру, які не пов'язані із вчинюваними нотаріальними діями, а також технічного характеру).

За вчинення нотаріальних дій державні нотаріуси державних нотаріальних контор і державних нотаріальних архівів справляють державне мито відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито» від 21 січня 1993 року № 7-93.

Наказом Міністерства юстиції України від 6 грудня 2022 року № 5441 затверджено Перелік та розміри плати за додаткові послуги правового характеру, які не пов'язані із вчинюваними но-

таріальними діями, а також послуги технічного характеру, що надають державні нотаріуси, які є єдиними по Україні.

Відповідно до статті 31 Закону України «Про нотаріат», приватні нотаріуси:

1) за вчинення нотаріальних дій справляють плату, розмір якої визначається за домовленістю між нотаріусом і фізичною або юридичною особою;

2) за вчинення інших дій, покладених на них відповідно до закону, справляють плату, розмір якої визначається законодавством у відповідній сфері;

3) за додаткові послуги правового характеру, що надаються приватними нотаріусами і не належать до вчинюваної нотаріальної дії, провадять сплату за домовленістю сторін.

1.2. Компетенція посадових осіб консульських установ і дипломатичних представництв щодо вчинення нотаріальних дій

Найбільш широкими повноваженнями щодо вчинення нотаріальних дій серед органів квазінотаріату наділені консульські установи України. Вчинення нотаріальних дій консульськими установами України завжди слугувало захисту прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб України, які зверталися по вчинення нотаріальних дій за межами держави.

Консульські установи України вчиняють нотаріальні дії, передбачені у статті 38 Закону України «Про нотаріат», а саме:

1) посвідчують правочини (договори, заповіти, довіреності тощо), крім іпотечних договорів, договорів про відчуження та заставу жилих будинків, квартир, дач, садових будинків, гаражів, земельних ділянок, об'єктів незавершеного будівництва та майбутніх об'єктів нерухомості, іншого нерухомого майна, що знаходиться в Україні;

2) вживають заходів із охорони спадкового майна;

3) видають свідоцтва про право на спадщину;

- 4) видають свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя;
- 5) засвідчують вірність копій документів і виписок з них;
- 6) засвідчують справжність підпису на документах;
- 7) засвідчують вірність перекладу документів з однієї мови іншою;
- 8) посвідчують факт, що фізична особа є живою;
- 9) посвідчують факт перебування фізичної особи в певному місці;
- 10) посвідчують тотожність фізичної особи з особою, зображеною на фотокартці;
- 11) посвідчують час пред'явлення документів;
- 12) приймають у депозит грошові суми і цінні папери;
- 13) вчиняють виконавчі написи;
- 14) приймають на зберігання документи;
- 15) вчиняють морські протести;
- 16) видають дублікати посвідчених ними документів.

Законодавством України можуть бути передбачені й інші дії, що вчиняються консульськими установами України.

Порядок вчинення нотаріальних дій консульськими установами регулюється Законом України «Про нотаріат», Цивільним кодексом України, Консульським статутом України, затвердженим Указом Президента України від 2 квітня 1994 року за № 127/94, та іншими актами: міжнародного законодавства, зокрема міжнародними договорами та конвенціями (в тому числі Віденськими конвенціями про право міжнародних договорів 1961 та 1963 років), а також нормативно-правовими актами вітчизняного законодавства.

Вчинення нотаріальних дій покладається на консульських посадових осіб (далі – консул), які працюють у дипломатичних представництвах і консульських установах України.

Відповідно до статті 2 Консульського статуту, терміном «консул» охоплюються такі посади: генеральний консул, консул, віце-консул або консульський агент, який є главою консульської установи. Тобто вчиняти нотаріальні дії має право будь-яка з перелічених осіб.

Порядок вчинення нотаріальних дій консульськими установами врегульовано у главі XI «Нотаріальні дії» Консульського статуту, а також детально регламентовано в окремому Положенні

про порядок вчинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України, затвердженому наказами Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ від 27 грудня 2004 р. за № 142/5/310, зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 27 грудня 2004 р. за № 1649/10248, до якого внесено суттєві зміни наказами Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ від 24 листопада 2021 року за № 4212/5/535.

Консул, який вчиняє нотаріальні дії, зобов'язаний додержувати таємниці вчинюваних нотаріальних дій. Довідки про вчинені нотаріальні дії і документи видаються відповідно до законодавства України про нотаріат.

Згідно зі статтею 49 Консульського статуту України, консул не може вчинювати нотаріальні дії на своє ім'я та від свого імені, на ім'я та від імені своєї (свого) дружини (чоловіка), а також її (його) та своїх родичів по прямій лінії.

Обов'язок додержання таємниці здійснюваних нотаріальних дій поширюється також на осіб, яким про вчинені нотаріальні дії стало відомо у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків.

За надання консулами додаткових послуг правового характеру, які не пов'язані з учинюваними нотаріальними діями, а також послуг технічного характеру (складання проектів правочинів, заяв, виготовлення копій (фотокопій) документів чи виписок з них тощо) справляється окрема плата. Перелік таких послуг та розмір плати за них установлюються Тарифами консульського збору.

Доречно зауважити, що з 1 січня 2022 року за вчинення нотаріальних дій за кордоном за зверненнями осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, віднесених до категорій 1 і 2; осіб з інвалідністю I та II груп, дітей з інвалідністю або законних представників, які діють від імені таких осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю; дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа або законних представників, які діють від імені дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, консульський збір не справляється.

Консули приймають документи, складені відповідно до вимог іноземного права, а також вчиняють на документах посвідчувальні написи у формі, передбаченій іноземним законодавством, якщо це не суперечить законодавству України.

1.3. Компетенція посадових осіб органів місцевого самоврядування щодо вчинення окремих видів нотаріальних дій

Відповідно до статті 11 Закону України «Про місцеве самоврядування», органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи.

Сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їхнього імені та в їхніх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами.

У сільських радах, що представляють територіальні громади, які налічують до 500 жителів, за рішенням відповідної територіальної громади або сільської ради виконавчий орган ради може не створюватися. У цьому випадку функції виконавчого органу ради (крім розпорядження земельними та природними ресурсами) здійснює сільський голова одноособово.

Сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста.

Згідно зі статтею 12 Закону України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року за № 280/97-ВР, сільський, селищний, міський голова очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради, головує на її засіданнях.

Повноваження сільських, селищних, міських голів можуть бути тимчасово покладені на керівника відповідної військово-цивільної адміністрації згідно зі Законом України «Про військово-цивільні адміністрації».

Відповідно до ст. 37 Закону України «Про нотаріат», у сільських населених пунктах уповноважені на це посадові особи органу місцевого самоврядування вчиняють такі нотаріальні дії:

- 1) вживають заходів щодо охорони спадкового майна;
- 2) посвідчують заповіти (крім секретних);

- 3) видають дублікати посвідчених ними документів;
- 4) засвідчують вірність копій (фотокопій) документів і виписок з них;
- 5) засвідчують справжність підпису на документах.

Водночас слід наголосити на тому, що посадові особи органів місцевого самоврядування не мають права оформляти документи, призначені для використання за межами кордону.

За ч. 1 ст. 37 Закону України «Про нотаріат», посадові особи органів місцевого самоврядування вчиняють нотаріальні дії у сільських населених пунктах незалежно від реєстрації у ньому приватного нотаріуса.

До компетенції посадових осіб органів місцевого самоврядування у сільських населених пунктах з 1 січня 2016 року також відносять видачу свідоцтва про право на спадщину та видачу свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя.

Однак видавати свідоцтва про право на спадщину та видавати свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя вправі лише уповноважені посадові особи органу місцевого самоврядування, які мають вищу юридичну освіту, досвід роботи у галузі права не менше трьох років, пройшли протягом року стажування у державній нотаріальній конторі або в приватного нотаріуса, завершили навчання щодо роботи з єдиними та державними реєстрами, що функціонують у системі Міністерства юстиції України, та склали іспит зі спадкового права у порядку, встановленому Міністерством юстиції України.

До речі, свідоцтво про право на спадщину може бути видано уповноваженою на це посадовою особою відповідного органу місцевого самоврядування лише спадкоємцям першої та другої черги за законом (як у випадку спадкування ними за законом, так і у разі спадкування ними за заповітом) і за правом представлення.

Ці посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, у своїй діяльності, відповідно до ст. 7 Закону України «Про нотаріат», керуються Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства юстиції України та його територіальних органів, зокрема Порядком вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого

самоврядування, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 11 листопада 2011 року № 3306/5.

Нотаріальні дії вчиняються в приміщенні органу місцевого самоврядування. В окремих випадках, коли фізична особа не може з'явитися в зазначене приміщення, а також коли того вимагають особливості вчинюваної нотаріальної дії, нотаріальні дії можуть бути вчинені поза вказаним приміщенням.

Зазначені посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, зобов'язані додержувати таємниці цих дій. Обов'язок додержання таємниці вчинюваних нотаріальних дій поширюється також на осіб, яким про вчинені нотаріальні дії стало відомо у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків. Особи, винні в порушенні таємниці вчинюваних нотаріальних дій, несуть відповідальність у порядку, передбаченому законодавством України.

За ст. 9 Закону «Про нотаріат», посадова особа органу місцевого самоврядування, яка вчиняє нотаріальні дії, не вправі вчинити нотаріальні дії на своє ім'я і від свого імені, на ім'я і від імені свого чоловіка чи своєї дружини, їхніх та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер), а також на ім'я та від імені працівників цього органу місцевого самоврядування. Також посадові особи не вправі вчинити нотаріальні дії на ім'я і від імені цього органу місцевого самоврядування. У перелічених випадках нотаріальні дії вчиняються державною нотаріальною конторою, приватним нотаріусом чи у будь-якому органі місцевого самоврядування.

За вчинення нотаріальних дій посадові особи органів місцевого самоврядування справляють державне мито відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито» від 21 січня 1993 року № 7-93.

Відповідно до Закону України від 3 березня 2009 року № 1055-17 «Про внесення змін до статті 245 Цивільного кодексу України щодо повноважень посадових осіб органів місцевого самоврядування по вчиненню дій, прирівняних до нотаріальних», а також пункту четвертого частини другої статті 40 Закону України «Про нотаріат» в редакції Закону від 3 березня 2009 року № 1054-VI, довіреності осіб, які проживають у населених пунктах,

де немає нотаріусів, посвідчуються уповноваженою на це посадовою особою органу місцевого самоврядування, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, довіреностей на управління і розпорядження корпоративними правами та довіреностей на користування та розпорядження транспортними засобами.

Доречно наголосити, що вказані довіреності посадові особи органів місцевого самоврядування лише сільських населених пунктів (у них не повинно бути зареєстровано приватного нотаріуса або не повинна функціонувати державна нотаріальна контора) посвідчують відповідно до Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, про що йтиметься у наступному параграфі цього розділу довідника.

1.4. Інші органи, уповноважені на посвідчення довіреностей та заповітів, прирівняних до нотаріально посвідчених

Законодавство України окремо визначає компетенцію посадових осіб щодо посвідчення лише двох видів нотаріальних дій: заповітів та довіреностей, прирівняних до нотаріально посвідчених.

Відповідно до статті 1252 Цивільного кодексу України та статті 40 Закону України «Про нотаріат», до нотаріально посвідчених заповітів (крім секретних) прирівнюються:

1) заповіти осіб, які перебувають на лікуванні у лікарні, госпіталі, іншому стаціонарному закладі охорони здоров'я, а також осіб, які проживають у будинках для осіб похилого віку, та осіб з інвалідністю, посвідчені головними лікарями, їх заступниками з медичної частини або черговими лікарями цих лікарень, госпіталів, інших стаціонарних закладів охорони здоров'я, а також начальниками госпіталів, директорами або головними лікарями будинків для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю;

2) заповіти осіб, які перебувають під час плавання на морських, річкових суднах, що ходять під прапором України, посвідчені капітанами цих суден;

3) заповіти осіб, які перебувають у пошукових або інших експедиціях, посвідчені начальниками цих експедицій;

4) заповіти військовослужбовців, а в пунктах дислокації військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів, де немає нотаріусів чи посадових осіб органів місцевого самоврядування, які вчиняють нотаріальні дії, також заповіти працівників, членів їхніх сімей і членів сімей військовослужбовців, посвідчені командирами (начальниками) цих частин, з'єднань, установ або військово-навчальних закладів;

5) заповіти осіб, які тримаються в установах виконання покарань, посвідчені начальниками таких установ;

б) заповіти осіб, які тримаються у слідчих ізоляторах, посвідчені начальниками слідчих ізоляторів.

Вищезазначені посадові особи зобов'язані негайно передати по одному примірнику посвідчених ними заповітів у державний нотаріальний архів за місцем проживання заповідача.

Капітани морських суден зобов'язані передати по одному примірнику посвідчених ними заповітів капітанові морського порту або консулові України в іноземному порту для подальшого надсилення їх до державного нотаріального архіву за місцем проживання заповідача.

Державний нотаріус державного нотаріального архіву зобов'язаний перевірити законність заповіту, що надійшов на зберігання, та залишити у себе отриманий ним примірник заповіту з повідомленням про це заповідача та посадової особи, яка посвідчила заповіт. У разі встановлення невідповідності заповіту Законіві державний нотаріус державного нотаріального архіву повідомляє про це заповідача та посадову особу, яка посвідчила заповіт.

У разі якщо заповідач не мав місця проживання в Україні або місце проживання заповідача невідоме, то, відповідно до статті 11 Закону України «Про місцеве самоврядування», органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад

є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи.

Сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їхнього імені та в їхніх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами.

У сільських радах, що представляють територіальні громади, які налічують до 500 жителів, за рішенням відповідної територіальної громади або сільської ради виконавчий орган ради може не створюватися. У цьому випадку функції виконавчого органу ради (крім розпорядження земельними та природними ресурсами) здійснює сільський голова одноособово.

Сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста.

Відповідно до статті 12 Закону України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР, сільський, селищний, міський голова очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради, головує на її засіданнях.

Повноваження сільських, селищних, міських голів можуть бути тимчасово покладені на керівника відповідної військово-цивільної адміністрації згідно зі Законом України «Про військово-цивільні адміністрації».

Також не є нотаріальними діями, а лише прирівнюються до нотаріально посвідчених, відповідно до частини другої статті 40 Закону України «Про нотаріат», статті 245 Цивільного кодексу України:

1) довіреності військовослужбовців або інших осіб, які перебувають на лікуванні в госпіталях, санаторіях та інших військово-лікувальних закладах, посвідчені начальниками цих закладів, їхніми заступниками з медичної частини, старшими або черговими лікарями;

2) довіреності військовослужбовців, а в пунктах дислокації військової частини, з'єднань, установ, військово-навчальних закла-

дів, де немає нотаріуса чи посадових осіб органів місцевого самоврядування, які вчиняють нотаріальні дії, також довіреності працівників, членів їхніх сімей і членів сімей військовослужбовців, посвідчені командирами (начальниками) цих частин, з'єднань, установ або військово-навчальних закладів;

3) довіреності осіб, які тримаються в установах виконання покарань чи слідчих ізоляторах, посвідчені начальниками таких установ чи слідчих ізоляторів;

4) довіреності осіб, які проживають у населених пунктах, де немає нотаріусів, посвідчені уповноваженою на це посадовою особою органу місцевого самоврядування, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, довіреності на управління і розпорядження корпоративними правами та довіреностей на користування та розпорядження транспортними засобами.

Посвідчення заповітів і довіреностей переліченими вище посадовими особами проводиться з дотриманням вимог Закону України «Про нотаріат» та інших нормативно-правових актів.

Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України від 6 липня 2006 року № 940 викладено в новій редакції Порядок посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, до якого згодом вносилися суттєві зміни та доповнення.

Наприклад, Законом України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 1 липня 2010 року за № 2398-VI доповнено розділ II Закону України «Про нотаріат», зокрема ст. 40-1, якою розширено повноваження органів, що посвідчують дії, прирівняні до нотаріально посвідчених: надано дозвіл начальникам установи виконання покарань засвідчувати справжність підпису на документах, зміст яких не суперечить законові і які не мають характеру угод та не містять у собі відомостей, що принижують честь і гідність людини (зазвичай засвідчується підпис на заявах про прийняття або відмову від спадщини).

Аналізуючи норми статей 245 і 1252 Цивільного кодексу України та статей 40, 40-1 Закону України «Про нотаріат» щодо посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених посадовими, службовими особами, доходимо висновку, що їх можна класифікувати за кількома ознаками,

скажімо, за видами вчинюваних дій, що порівнюються до нотаріально посвідчених. У цьому разі виділяють три групи вчинюваних дій:

- 1) посвідчення заповітів;
- 2) посвідчення довіреностей;

3) засвідчення справжності підпису на документах, зміст яких не суперечить Законові і які не мають характеру угод та не містять у собі відомостей, що принижують честь і гідність людини.

Посадові, службові особи не вправі посвідчувати заповіти і довіреності на своє ім'я або від свого імені, на ім'я або від імені свого чоловіка чи своєї дружини, їхніх та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер).

Детальніше порядок посвідчення заповітів та окремих видів довіреностей буде розглянуто у наступних розділах довідника.

Розділ 2

НОТАРІАЛЬНІ ОРГАНИ, КВАЗІНОТАРІАЛЬНІ ОРГАНИ ТА СУБ'ЄКТИ, УПОВНОВАЖЕНІ НА ПОСВІДЧЕННЯ ЗАПОВІТІВ ТА ОКРЕМИХ ВИДІВ ДОВІРЕНОСТЕЙ, ПРИРІВНЯНИХ ДО НОТАРІАЛЬНИХ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

2.1. Правове регулювання вчинення нотаріальних дій державними та приватними нотаріусами України в умовах воєнного стану

Станом на січень 2023 року на територіях Української держави існують певні обмеження щодо вчинення окремих видів нотаріальних дій та місця їх вчинення, відповідно до чинного законодавства, з урахуванням воєнного стану в Україні.

Основним спеціальним нормативно-правовим актом, що регулює питання діяльності нотаріату в умовах воєнного стану в Україні, є постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану», яка діє з наступними численними змінами та доповненнями.

Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» від 6 березня 2022 року № 209 було запроваджено суттєві зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного

стану», які, серед іншого, стосувалися питань посвідчення заповітів та довіреностей новими квазінотаріальними органами держави.

Приміром, доповнено попередню постанову новим пунктом четвертим та встановлено, що «в умовах воєнного стану довіреності, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління та розпорядження корпоративними правами та заповіти військовослужбовців Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також працівників правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, можуть посвідчуватися командиром (начальником) цих формувань (органів) або іншою уповноваженою таким командиром (начальником) особою з подальшим надсиланням таких заповітів через Генеральний штаб Збройних Сил, Міністерство оборони, відповідний правоохоронний (спеціальний) або інший орган до Міністерства юстиції або його територіального органу для забезпечення їх реєстрації нотаріусами в Єдиному реєстрі довіреностей, Спадковому реєстрі».

Тобто законодавець надав право складання заповітів та окремих видів довіреностей, які вважатимуться прирівняними до нотаріальних, більш широкому колу посадових осіб військових формувань держави, які беруть безпосередню участь у захисті держави.

Наступні значущі зміни щодо порядку посвідчення окремих довіреностей, заповітів вищевказаними органами було запроваджено постановою Кабінету Міністрів від 19 квітня 2022 року № 480 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану», яка набрала чинність 28 квітня 2022 року та якою у новій редакції викладено постановляючу частину постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164.

В частині діяльності державних та приватних нотаріусів України нормативно-правовим актом встановлено, що нотаріальне посвідчення договорів щодо відчуження, поділу (виділу) нерухомого майна, спадкових договорів, договорів іпотеки, про заміну

кредитора (відступлення прав вимоги) за кредитним договором та/або договором іпотеки, задоволення вимог іпотекодержателя, встановлення довірчої власності на нерухоме майно, визначення розміру часток у праві спільної власності, договорів поділу спільного майна подружжя (виділу з нього), позички, найму (оренди), лізингу будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини) на строк не менш як три роки, відчуження цінних паперів, корпоративних прав, у тому числі договорів про внесення змін до таких договорів або їх розірвання (припинення), довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, на право доступу до індивідуального банківського сейфа, засвідчення справжності підпису на актах приймання-передачі частки (частини частки) у статутному (складеному) капіталі (статутному фонді) юридичної особи, а також видача свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя (колишнього з подружжя) на підставі їх спільної заяви, свідоцтв про придбання майна з прилюдних торгів (електронних аукціонів), у тому числі тих, що не відбулися, тобто нотаріальні дії щодо цінного майна, здійснюється виключно нотаріусами (як приватними, так і державними), що включені до затвердженого Міністерством юстиції переліку нотаріусів, якими в умовах воєнного стану вчиняються нотаріальні дії щодо цінного майна.

Варто пригадати, що постановою Кабінету Міністрів України № 480 розширено перелік суб'єктів, уповноважених на посвідчення заповітів, надано право начальнику табору (установи, де створено дільницю) для військовополонених посвідчувати заповіти військовополонених; заборонено новопризначеним органам квазі-нотаріату посвідчувати довіреності на розпорядження цінними паперами; а також зобов'язано осіб, уповноважених на посвідчення довіреностей та заповітів, укладати їх згідно з вимогами Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 червня 1994 року № 419 (у редакції постанови від 6 липня 2006 року № 940).

Річ у тім, що відповідні зміни щодо розширення видів нових суб'єктів, уповноважених на посвідчення окремих видів довіреностей та заповітів, не було внесено до вищевказаного Порядку,

а також до статей 245 і 1252 Цивільного кодексу України, статті 40 Закону України «Про нотаріат».

Оскільки лише 28 квітня 2022 року вказана постанова набула чинності, тому з 6 березня 2022 року до 27 квітня 2022 року новими вищезазначеними органами квазінотаріату не було обов'язковим до виконання положення вимог Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених.

До речі, доволі значущі зміни щодо порядку вчинення нотаріальних дій в умовах воєнного стану, в тому числі щодо порядку включення до вищевказаного переліку нотаріусів, уповноважених на вчинення правочинів щодо цінного майна, встановлено наступною постановою Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 року № 719 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану».

Також певні зміни відбулися щодо обмеження у вчиненні нотаріальних дій на певній території нотаріусами держави, було внесено уточнення згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 6 грудня 2022 року № 1364 «Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії, або тимчасово окупованих Російською Федерацією».

З аналізу постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року за № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» вбачається, що в нормативному акті центральне місце відведено порядку вчинення нотаріальних дій в умовах воєнного стану нотаріусами України, в тому числі щодо такого:

- права доступу нотаріусів до вчинення нотаріальних дій щодо цінного майна;
- порядку проведення дій нотаріусом у випадку загрози щодо неправомірного вилучення чи втрати спеціальних бланків нотаріальних документів, печатки нотаріуса;
- заборони вчинення виконавчих написів нотаріусами на кредитних договорах, які не були нотаріально посвідченими;
- зупинення перебігу строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття на час воєнного стану до чотирьох місяців;
- вчинення нотаріусами, робоче місце (контора) яких розташовано в межах територій, на яких ведуться активні бойові дії,

або тимчасово окупованих, інформація про які міститься в переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженому Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, в умовах воєнного стану, нотаріальних дій, крім посвідчення довіреностей на право розпорядження коштами на рахунках у банках та небанківських фінансових установах, а також нотаріальних дій, які відповідно до законодавства можуть бути вчинені без використання спеціальних бланків нотаріальних документів, забороняється, якщо інше не визначено наказом Міністерства юстиції;

– забороняється нотаріальне посвідчення договору щодо відчуження нерухомого майна до закінчення одного місяця з дня державної реєстрації права власності відчужувача нерухомого майна, якщо таке право набуто відчужувачем під час дії в Україні воєнного стану на підставі договору або у зв'язку з передачею майна у власність юридичної особи як внесок (внесення майна до статутного (складеного) капіталу (статутного фонду), вступні, членські та цільові внески членів кооперативу тощо), або у зв'язку з виходом зі складу засновників (учасників) юридичної особи;

– нотаріальне посвідчення договорів щодо відчуження нерухомого майна, цінних паперів, корпоративних прав, іпотеки, про задоволення вимог іпотекодержателя, встановлення довірчої власності на нерухоме майно (у тому числі договорів про внесення змін до таких договорів або їх розірвання (припинення), а також нотаріальне засвідчення справжності підпису на актах приймання-передачі частки (частини частки) у статутному (складеному) капіталі (статутному фонді) юридичної особи, які укладаються (підписуються) від імені фізичної особи – відчужувача (іпотекодавця, довірчого засновника) на підставі довіреності, з дня видачі якої минуло більше одного місяця (більше двох місяців, якщо її посвідчено консульською установою (дипломатичним представництвом) України або відповідно до законодавства іноземної держави), дозволяється за умови отримання нотаріусом заяви довірителя про підтвердження дії довіреності, справжність підпису на якій засвідчено нотаріусом, консульською установою (дипломатичним представництвом) України або відповідно до законодавства іноземної держави, а в разі якщо така довіреність посвідчена нотаріусом без

використання спеціальних бланків нотаріальних документів, – також за умови її реєстрації в Єдиному реєстрі довіреностей з внесенням до нього відомостей про наявність повноважень, необхідних представникові для укладення (підписання) відповідного договору (акта). Справжність підпису на такій заяві повинно бути засвідчено нотаріусом не раніше ніж за сім календарних днів, а консульською установою (дипломатичним представництвом) України або відповідно до законодавства іноземної держави – не раніше ніж за один місяць до дня укладення (підписання) відповідного договору (акта);

– незавершені нотаріальні дії за зверненням особи, пов'язаної з державою-агресором, визначеної постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 року № 187 «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації», зупиняються. У разі звернення такої особи за вчиненням нотаріальної дії нотаріус відмовляє у її вчиненні. Важливо наголосити, що вказані обмеження діють до набрання чинності законом щодо врегулювання відносин за участю осіб, пов'язаних з державою-агресором, та не поширюються на нотаріальні дії із засвідчення справжності підпису на заяві про вихід з громадянства Російської Федерації та посвідчення заповіту військово-полоненого.

Варто додати, що під час воєнного стану окремі нотаріальні дії дозволено вчиняти нотаріусам без використання спеціальних бланків нотаріальних документів, тобто на аркушах білого паперу, хоча на практиці з цього приводу виникали проблеми, оскільки у певних громадян на пунктах пропуску через державний кордон України не приймали нотаріально посвідчені документи, зокрема довіреності, що були викладені на звичайних білих аркушах паперу.

На вирішення цієї проблеми Міністерство юстиції України скерувало відповідний лист-роз'яснення (Лист № 35302/37. 5/11-22) до Державної митної служби та Державної прикордонної служби.

У листі звернуто увагу на те, що нотаріальні дії в умовах воєнного стану вчиняються з урахуванням вищевказаної постанови

Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 року № 164, якою запроваджено можливість вчинення окремих нотаріальних дій без використання спеціальних бланків нотаріальних документів, на білих аркушах паперу з нанесеними на них за допомогою комп'ютерної техніки реквізитами нотаріуса: зображення Державного Герба України, прізвище, ім'я, по батькові, найменування державної нотаріальної контори (для державного нотаріуса), назва нотаріального округу (для приватного нотаріуса), номер свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю, адреса робочого місця, номер телефону, адреса електронної пошти.

Без використання спеціальних нотаріальних бланків (на білому аркуші паперу) в умовах воєнного стану вчиняються такі нотаріальні дії:

- із 28.02.2022 р. по 05.03.2022 р. – заява про надання дозволу на виїзд дитини за кордон строком до 3-х місяців, на якій справжність підпису засвідчена нотаріально;

- із 06.03.2022 р. по 27.04.2022 р. – довіреності; заповіти; документи, на яких справжність підпису засвідчена нотаріально;

- із 28.04.2022 р. – довіреності (крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, об'єктом незавершеного будівництва або майновими правами щодо майбутнього нерухомого майна, коштами на рахунках у банківських та інших фінансових установах, а також транспортними засобами на строк більше 3-х місяців, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, на право доступу до індивідуального банківського сейфа); заяви про надання дозволу на тимчасовий виїзд дитини за кордон, на яких справжність підпису засвідчена нотаріально.

Таким чином, на підконтрольній Україні території і надалі продовжують діяти нотаріальні та квазінотаріальні органи, які вчиняють нотаріальні дії, а також вчиняються прирівняні до нотаріальних дії (зокрема, щодо довіреностей та заповітів) переліченими у попередньому розділі посадовими чи службовими особами згідно зі статтями 245, 1252 Цивільного кодексу України та статтями 40, 40-1, 78 Закону України «Про нотаріат», однак з дотриманням законодавства України, яке діє в умовах воєнного стану.

**2.2. Правові засади посвідчення заповітів
та окремих видів довіреностей
в умовах воєнного стану відповідно
до постанови Кабінету Міністрів України
«Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану»
від 28 лютого 2022 року № 164**

Фундаментальною правовою підставою діяльності як нотаріальних, так і органів та посадових осіб, уповноважених на вчинення нотаріальних і прирівняних до нотаріальних дій в Україні, є Конституція України. На її основі будується вся правова система держави, в тому числі у період військової агресії Росії проти незалежної України.

Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» від 6 березня 2022 року № 209 та постановою Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 року № 719 серед іншого, встановлює, що «в умовах воєнного стану довіреності, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, та заповіти військовослужбовців Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, а також працівників правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, можуть посвідчуватися командиром (начальником) цих формувань (органів) або іншою уповноваженою таким командиром (начальником) особою з подальшим надсиланням таких заповітів, довіреностей через Генеральний штаб Збройних Сил, Міністерство оборони, відповідний правоохоронний (спеціальний) або інший орган до Міністерства юстиції або його територіального органу для забезпечення їх реєстрації нотаріусами

в Єдиному реєстрі довіреностей, Спадковому реєстрі. Начальник табору (установи, де створено дільницю) для військовополонених може посвідчувати заповіт військовополоненого».

Варто пригадати, що у статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII визначено законодавче поняття воєнного стану, яке також передбачено у статті 1 Закону України «Про оборону України».

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

На територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації.

Рішення про утворення військових адміністрацій приймається Президентом України за поданням обласних державних адміністрацій або військового командування.

Військові адміністрації населених пунктів утворюються в межах територій територіальних громад, у яких сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи, та/або сільські, селищні, міські голови не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження, а також в інших випадках, передбачених Законом «Про правовий режим воєнного стану», тобто посадові особи органів місцевого самоврядування не вчи-

няють нотаріальні дії, передбачені статтею 37 Закону України «Про нотаріат».

Військові адміністрації населених пунктів, районні, обласні військові адміністрації здійснюють свої повноваження протягом дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування.

Наголошуємо, що у зв'язку з утворенням військових адміністрацій населених пунктів повноваження військово-цивільних адміністрацій цих населених пунктів припиняються з дня початку здійснення відповідною військовою адміністрацією своїх повноважень.

Відповідно до статті 16 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII, Збройні Сили України є військовим формуванням, на яке згідно з Конституцією України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. Збройні Сили України забезпечують стримування та відсіч збройної агресії проти України, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України, у випадках, визначених Законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом. До складу Збройних Сил України входять види та окремі роди військ (сил).

За статтею 1 Закону України «Про оборону» від 6 грудня 1992 року, військове формування – це створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій.

Підрозділ збройних сил іншої держави (далі – підрозділ збройних сил) – військове формування іноземної держави, що має постійну чи тимчасову організацію, належить до сухопутних (наземних), морських, повітряних або спеціальних військ (сил) цієї держави, оснащене легкою зброєю чи важкою бойовою технікою, яка підпадає під дію Договору про звичайні збройні сили

в Європі, перебуває під командуванням особи, відповідальної перед своєю державою і законами України за поведінку своїх підлеглих, які зобов'язані дотримуватися внутрішньої дисципліни, законів України, норм міжнародного права, та яке направляється в Україну з конкретною метою, визначеною міжнародним договором України.

Згідно зі статтею 3 Закону України «Про Збройні Сили України» від 6 грудня 1991 року № 1934-ХІІ, Збройні Сили України мають таку загальну структуру:

- Генеральний штаб Збройних Сил України;
- Командування об'єднаних сил Збройних Сил України;
- види Збройних Сил України – Сухопутні війська, Повітряні Сили, Військово-Морські Сили;
- окремі роди сил Збройних Сил України – Сили спеціальних операцій, Сили територіальної оборони, Сили логістики, Сили підтримки, Медичні сили;
- окремі роди військ Збройних Сил України – Десантно-штурмові війська, Війська зв'язку та кібербезпеки;
- органи військового управління, з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, установи та організації, що не належать до видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил України.

Організаційно Збройні Сили України складаються з органів військового управління, з'єднань, військових частин, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, установ та організацій.

Варто погодитися з науковцями, що спеціальною правоохоронною діяльністю в Україні є також діяльність спеціальних правоохоронних органів, у тому числі тих, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність відповідно до чинного національного законодавства.

За статтею 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ, завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-

підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави.

Оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами:

- Національної поліції – підрозділами кримінальної та спеціальної поліції;

- Державного бюро розслідувань – оперативними, оперативно-технічними, внутрішнього контролю, забезпечення особистої безпеки;

- Служби безпеки України – оперативними підрозділами Центрального управління, регіональних органів та органів військової контррозвідки;

- Служби зовнішньої розвідки України – агентурної розвідки, оперативно-технічними, власної безпеки;

- Державної прикордонної служби України – розвідувальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), підрозділами забезпечення внутрішньої безпеки та власної безпеки, оперативно-го документування, оперативно-розшуковими та оперативно-технічними;

- управління державної охорони – підрозділом оперативно-го забезпечення охорони виключно з метою забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона;

- органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України;

- розвідувального органу Міністерства оборони України – оперативними, оперативно-технічними, власної безпеки;

- Національного антикорупційного бюро України – детективів, оперативно-технічними, внутрішнього контролю;

- Бюро економічної безпеки України – підрозділами детективів, оперативно-технічними підрозділами.

Законом України від 31 травня 2016 року № 1394-VIII «Про внесення зміни до статті 23 Закону України «Про Національну

поліцію» щодо уточнення деяких положень» було розширено повноваження – доповнено вищевказану статтю та передбачено, що до повноважень Національної поліції віднесено здійснення оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону.

Закон України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2123-IX запровадив значущі зміни у діяльність органів поліції, які діють лише тимчасово, на період введення в Україні воєнного стану, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України та 60 днів після цього.

Так, за частиною четвертою статті 8 Закону України «Про Національну поліцію», під час дії воєнного стану поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Стаття 24 Закону України «Про Національну поліцію» встановлює, що у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості.

У ході забезпечення та здійснення заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості, виконання завдань територіальної оборони органи та підрозділи, що входять до системи поліції та дислокуються в межах Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, області, міста Києва, підпорядковуються відповідному началь-

нику Головного управління Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, області, місті Києві.

Тобто на органи поліції під час виконання вищевказаних завдань поширюються вимоги постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану».

Відповідно до статті 4 Кодексу цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI, цивільний захист – це комплекс заходів, які реалізуються на території України в мирний час та в особливий період і спрямовані на захист населення, територій, навколишнього природного середовища, майна, матеріальних і культурних цінностей від надзвичайних ситуацій та інших небезпечних подій, запобігання виникненню таких ситуацій та подій, ліквідацію їх наслідків, надання допомоги постраждалим, здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки.

Таким чином, нових осіб, які вправі скласти заповіти та довіреності в умовах воєнного стану, згідно з вищевказаною постановою Кабінету Міністрів № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» (з наступними змінами та доповненнями), варто поділити на три окремі групи.

До першої групи відносяться військовослужбовці Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, які мають право скласти заповіти та довіреності, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами.

Другу групу складають працівники правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, які мають право скласти заповіти та довіреності, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, у тому числі працівники Національної поліції.

До третьої групи належать військовополонені, які мають право лише скласти заповіти.

Суб'єктами, які вправі посвідчувати заповіти та окремі види довіреностей (органи квазінотаріату) від вищевказаних осіб в умовах воєнного стану є:

- командир (начальник) або уповноважена таким командиром (начальником) особа Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, а також правоохоронних (спеціальних) органів (в тому числі Національної поліції), органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави;

- начальник табору (установи, де створено дільницю) для військовополонених.

Розділ 3

ОСНОВНІ ПРАВИЛА ПОСВІДЧЕННЯ ДОВІРНОСТЕЙ ТА ЗАПОВІТІВ, ПРИРІВНЯНИХ ДО НОТАРІАЛЬНО ПОСВІДЧЕНИХ

3.1. Правові засади посвідчення заповітів та довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених

Українським законодавством незалежно від суб'єкта, уповноваженого на посвідчення заповіту (нотаріуса, посадової особи органу місцевого самоврядування, відповідної посадової чи службової особи, в тому числі командира (начальника) або уповноваженої таким командиром (начальником) особи), встановлено однаковий загальний порядок укладення та посвідчення як заповітів, так і окремих видів довіреностей.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів від 19 квітня 2022 року № 480 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану», яка набула чинності 28 квітня 2022 року, зобов'язано осіб, уповноважених на посвідчення довіреностей та заповітів, укладати їх згідно з вимогами Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 червня 1994 року № 419 (у редакції постанови від 6 липня 2006 року № 940).

Посвідчення окремих видів довіреностей та заповітів здійснюється, в першу чергу, відповідно до норм чинного українського законодавства, в тому числі Цивільного кодексу України, Закону України «Про нотаріат», Сімейного кодексу України, Земельного кодексу України, вищевказаного Порядку.

Оскільки лише 28 квітня 2022 року вказана постанова набула чинності, тому з 6 березня 2022 року до 27 квітня 2022 року новими вищезазначеними органами квазінотаріату не було обов'язковим до виконання положення вимог Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених.

Отже, правила щодо посвідчення заповітів та довіреностей повинні виконуватися такими посадовими та службовими особами:

1) як у мирний час, так і в умовах воєнного часу, які продовжують діяти на підконтрольній території України, відповідно до статей 245 і 1252 Цивільного кодексу України, статті 40 Закону України «Про нотаріат», мають право посвідчувати:

а) заповіти та довіреності:

– начальники госпіталів, санаторіїв, інших військово-лікувальних закладів, їхні заступники з медичної частини, старші або чергові лікарі – довіреності військовослужбовців або інших осіб, що перебувають на лікуванні в таких закладах;

– командири (начальники) військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів – заповіти і довіреності військовослужбовців, а в пунктах дислокації військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів, де немає нотаріуса чи посадової особи органу місцевого самоврядування, що вчиняють нотаріальні дії, – заповіти і довіреності працівників, членів їхніх сімей і членів сімей військовослужбовців;

– головні лікарі, їхні заступники з медичної частини або чергові лікарі лікарень, госпіталів, інших стаціонарних закладів охорони здоров'я, начальники госпіталів – заповіти осіб, що перебувають на лікуванні в таких закладах;

– директори або головні лікарі будинків для осіб похилого віку та інвалідів – заповіти осіб, що проживають у таких будинках;

– начальники установ виконання покарань та слідчих ізоляторів – заповіти і довіреності осіб, що тримаються в таких установах;

– капітани морських або річкових суден, що плавають під прапором України, – заповіти осіб, що перебувають під час плавання на таких суднах;

– начальники пошукових або інших експедицій – заповіти осіб, що перебувають у таких експедиціях;

б) лише на підконтрольній Україні території уповноважені посадові особи органів місцевого самоврядування – довіреності осіб, які проживають у населених пунктах, де немає нотаріусів, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, довіреностей на управління і розпорядження корпоративними правами та довіреностей на користування і розпорядження транспортними засобами;

2) в умовах воєнного стану, крім вищевказаного переліку осіб, вправі посвідчувати:

– заповіти та довіреності, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами – командир (начальник) або уповноважена таким командиром (начальником) особа Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, а також правоохоронних (спеціальних) органів (в тому числі Національної поліції), органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави;

– заповіти – начальник табору (установи, де створено дільницю) для військовополонених.

3.2. Загальні правила посвідчення заповітів та довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, в тому числі в умовах воєнного стану в Україні

Місця вчинення як нотаріальної дії, так і прирівняних до нотаріальних заповітів та довіреностей, обмежуються конкретним приміщенням або певною територією, де така дія вчиняється.

Наприклад, таким є приміщення та територія лікарні, госпіталю, де на лікуванні знаходиться особа (військовослужбовець), щодо якої здійснюється посвідчення заповіту. Варто наголосити, що такі заповіти можуть посвідчуватися лише від імені хворих, які перебувають на лікуванні, однак медичний персонал (користується правом вільного виходу за межі лікарні) не може посвідчувати заповіти у зазначених посадових осіб.

Для військовослужбовців, згідно зі статтею 40 Закону України «Про нотаріат» та статтею 242 Цивільного кодексу України, вихід і тим паче виїзд із військової частини обмежений, тому їм надано право посвідчувати довіреності навіть на нерухоме майно у командирів військових частин за умови, що в пунктах їх дислокації немає нотаріуса чи посадових осіб органів місцевого самоврядування, які вчиняють нотаріальні дії.

Доцільно додати, що оскільки члени їхніх родин не обмежені в можливості покидати військову частину та пункт її дислокації, тому вони здатні виїхати в населений пункт, де є нотаріуси.

Довіреності військовослужбовців посвідчують у приміщеннях військових частин, установ або військових навчальних закладів.

Посадові, службові особи, які посвідчують заповіти і довіреності при складанні довіреностей та заповітів, прирівняних до нотаріальних, повинні керуватися Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами Мін'юсту, а також Порядком посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15 червня 1994 року № 419 у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 6 липня 2006 року № 940.

Як і нотаріуси, вищевказані посадові чи службові особи при посвідченні заповітів і довіреностей зобов'язані зберігати нотаріальну таємницю та не розголошувати відомості, отримані під час їх посвідчення.

Обов'язок дотримання нотаріальної таємниці поширюється на осіб, яким про посвідчення заповіту та довіреності стало відомо у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків чи іншої роботи, на осіб, залучених для їх посвідчення як свідків, та на інших

осіб, яким стали відомі відомості, що становлять предмет нотаріальної таємниці.

Особи, винні в порушенні нотаріальної таємниці, несуть відповідальність у порядку, встановленому законом.

Довідки про посвідчені заповіти і довіреності видаються посадовою, службовою особою виключно фізичним особам, за дорученням яких або щодо яких вчинялися дії, що прирівнюються до нотаріально посвідчених. У разі смерті особи чи визнання її померлою довідки про посвідчені заповіти і довіреності видаються спадкоємцям померлого.

Довідки про посвідчені заповіти і довіреності надаються посадовою, службовою особою протягом десяти робочих днів на обгрунтовану письмову вимогу суду, прокуратури, органів досудового розслідування, оперативних підрозділів у зв'язку з кримінальним провадженням, цивільними, господарськими, адміністративними справами, справами про адміністративні правопорушення, що перебувають у провадженні зазначених органів, з обов'язковим зазначенням номера справи (кримінального провадження) та прикладенням гербової печатки відповідного органу.

Довідки про наявність складеного заповіту, за винятком заповідача, видаються тільки після смерті заповідача за умови подання свідоцтва (нотаріально засвідченої копії) про його смерть.

Згідно з пунктом четвертим вищевказаного Порядку, до обов'язків посадових, службових осіб під час посвідчення заповітів та довіреностей відноситься:

1) роз'яснення фізичним особам, від імені яких посвідчуються заповіти і довіреності, їхніх прав і обов'язків, попередження про наслідки їх посвідчення для того, щоб юридична необхідність не могла бути використана їм на шкоду;

2) перевірка відповідності посвідчуваних заповітів і довіреностей вимогам закону;

3) встановлення дійсних намірів особи (правильне розуміння нею значення, умов правочину та його правових наслідків), що звернулася за посвідченням заповіту чи довіреності, до їх посвідчення, а також відсутності у неї будь-яких заперечень щодо кожної з умов правочину;

4) попередження про правові наслідки посвідчення заповітів і довіреностей;

5) роз'яснення порядку скасування та складення нового заповіту, скасування довіреностей;

6) складення, у разі потреби, просктів заповітів чи довіреностей на усне прохання фізичних осіб;

7) посвідчення заповітів і довіреностей на усне прохання фізичних осіб.

Посадові, службові особи повинні з'ясувати обсяг цивільної дієздатності фізичних осіб, які звернулися за посвідченням заповітів і довіреностей, керуючись тим, що цивільною дієздатністю фізичної особи визнається її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

Повну цивільну дієздатність має фізична особа, котра досягла 18-річного віку (повноліття).

Повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, що досягла 16-річного віку і працює за трудовим договором, фізичній особі, яка займається підприємницькою діяльністю, а також неповнолітній особі, що записана матір'ю або батьком дитини.

У разі реєстрації шлюбу до досягнення повноліття фізична особа набуває повної цивільної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу.

На підтвердження набуття неповнолітньою особою повної цивільної дієздатності посадовій, службовій особі подаються відповідні документи (трудовий договір, виписка з наказу про призначення на посаду, свідоцтво про державну реєстрацію фізичної особи – підприємця, свідоцтво про шлюб, свідоцтво про народження дитини тощо).

У разі припинення шлюбу до досягнення фізичною особою повноліття, припинення дії трудового договору або припинення фізичною особою провадження підприємницької діяльності набутою повною цивільною дієздатністю зберігається.

Відповідно до пункту шостого Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, посадові, службові особи повинні встановити особу, що звернулася за посвідченням заповіту чи довіреності, та перевірити її цивільну дієздатність.

Встановлення особи здійснюється:

– громадянина України – за паспортом громадянина України, паспортом громадянина України для виїзду за кордон, дипломатичним чи службовим паспортом, тимчасовим посвідченням громадянина України, виданим у зв'язку із втратою паспорта, тимчасовим посвідченням громадянина України, виданим у зв'язку з набуттям громадянства України, посвідченням особи на повернення в Україну;

– іноземця та особи без громадянства – за національним паспортом або документом, що його замінює, та документом чи реєстрацією паспортного документа, які підтверджують законність перебування особи в Україні (посвідка на постійне або тимчасове проживання, реєстрація паспортного документа чи довідка компетентних органів про звільнення від реєстрації на підставі міжнародних договорів, учасником яких є Україна);

– біженця – за посвідченням біженця.

Посвідчення водія, посвідчення особи моряка, особи з інвалідністю чи учасника Другої світової війни, посвідчення, видане за місцем роботи особи, не можуть бути використані для встановлення особи, що звернулася за посвідченням заповіту чи довіреності.

Фізична особа віком до 16 років встановлюється за свідоцтвом про народження за умови письмового підтвердження батьками (одним із батьків) особи їх дитини та своєї особи.

Визначення обсягу цивільної дієздатності фізичної особи здійснюється за паспортом або іншими документами, передбаченими пунктом 6 вищевказаного Порядку (крім посвідчення водія, особи моряка, особи з інвалідністю чи учасника Другої світової війни, посвідчення, виданого за місцем роботи фізичної особи), які унеможливають виникнення будь-яких сумнівів щодо обсягу цивільної дієздатності фізичної особи, що звернулася за посвідченням заповіту чи довіреності.

Посадова, службова особа має право відмовити у посвідченні заповіту чи довіреності у разі набрання законної сили рішенням суду про визнання недієздатною або обмежено дієздатною фізичної особи, що звернулася за таким посвідченням.

Начальники установ виконання покарань та слідчих ізоляторів під час посвідчення заповітів і довіреностей встановлюють

особу та перевіряють її цивільну дієздатність у порядку, передбаченому для таких установ.

Порядок підписання заповітів та довіреностей встановлено у пункті сьомому Порядку посвідчення заповітів і довіреностей.

Заповіти і довіреності підписуються заповідачем або довірительом у присутності посадової, службової особи.

У разі якщо фізична особа внаслідок фізичної вади або хвороби не може власноручно підписати заповіт чи довіреність, за її дорученням в її присутності та в присутності посадової, службової особи такий документ може підписати інша фізична особа. Про причини, з яких особа, від імені якої посвідчується заповіт чи довіреність, не підписала документ, зазначається у посвідчувальному написі.

Важливо додати, що фізична особа, на користь якої заповідається майно, не може бути присутньою під час підписання заповіту, а також підписувати його за заповідача.

Фізична особа, на ім'я якої видається довіреність, не може підписувати її за особу, що видає довіреність, однак може бути присутньою при складанні такої довіреності.

Посадова, службова особа не може підписувати заповіти і довіреності за заповідача або за особу, що видає довіреність.

Посадова, службова особа встановлює особу, від імені якої посвідчується заповіт чи довіреність, а також особу, яка бере участь у вчиненні правочину від її імені.

Важливе значення має текст заповіту та довіреності.

Тексти заповітів і довіреностей повинні бути написані зрозуміло і чітко; дати в тексті посвідчуваних заповітів і довіреностей щонайменше один раз позначаються словами.

У заповітах і довіреностях прізвища, імена та по батькові фізичних осіб, а також місце їх проживання зазначаються повністю.

Не заповнені до кінця рядки та інші вільні місця прокреслюються. Виправлення вносяться у присутності заповідача або довірителя та застерігаються посадовою, службовою особою перед підписами заповідача або довірителя, повторюються в кінці посвідчувального напису та скріплюються підписом посадової, службової особи і печаткою установи, закладу, судовою печаткою, печаткою установи виконання покарань, слідчого ізолятора, печаткою

служби експедиції, яка застосовується для посвідчення офіційних документів.

На заповітах і довіреностях заборонено проставляти печатку для рецептів, листків неприцездатності, довідок тощо.

Виправлення вносяться за згодою заповідача або довірителя до всіх примірників заповіту чи довіреності так, щоб усе помилково написане, а потім закреслене можна було прочитати. Якщо в тексті заповіту слова «житловий будинок» виправлено на слова «одна друга частина житлового будинку», то виправлене слід застерегти так: «Закреслені слова «житловий будинок» не читати, написаному «одна друга частина житлового будинку» вірити».

Якщо заповіт чи довіреність викладено неправильно або неграмотно (чи складено з порушенням вимог законодавства), посадова, службова особа пропонує фізичній особі, що звернулася по вчинення нотаріальної дії, скласти новий заповіт чи довіреність.

Слід наголосити, що для посвідчення заповіту і довіреності посадовими, службовими особами на відповідних документах вчиняються посвідчувальні написи за формами, затвердженими Мін'юстом.

Таким став наказ Міністерства юстиції України від 31 жовтня 2006 року № 83/5 «Про затвердження форм реєстру для реєстрації заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, посвідчувальних написів на них та зразків цих документів», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 31 жовтня 2006 р. за № 1175/13049.

Отже, посвідчувальний напис:

- 1) може бути розміщений як на лицьовому, так і на зворотному боці заповіту чи довіреності;
- 2) повинен бути написаний зрозуміло, чітко, без підчисток, виправлення – застережені підписом посадової, службової особи та скріплені печаткою;
- 3) вчиняється у день посвідчення заповіту чи довіреності.

Для вчинення посвідчувального напису може застосовуватися штамп з відповідним текстом.

Посвідчені заповіти і довіреності реєструються посадовими, службовими особами, крім капітанів морських або річкових суден, що плавають під прапором України, начальників пошукових або

інших експедицій, в реєстрі для реєстрації заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, форма якого встановлюється Мін'юстом, зокрема вищевказаним наказом від 31 жовтня 2006 року № 83/5 з наступними змінами.

Кожний заповіт чи довіреність реєструються під окремим порядковим номером. Номер, під яким зареєстровано заповіт чи довіреність, зазначається в посвідчувальному написі.

Реєстр має бути прошнурований, аркуші пронумеровані.

Реєстрація заповітів і довіреностей провадиться посадовою, службовою особою тільки після підписання нею та скріплення печаткою посвідчувального напису на документі.

Запис у реєстрі робиться чітко, розбірливо, із заповненням усіх граф, передбачених встановленою формою. Не допускаються підчистки, дописки, інші незастережені виправлення та запис олівцем.

Запис у реєстрі є доказом посвідчення заповіту чи довіреності.

Капітан морського або річкового судна, що плаває під прапором України, вносить запис про посвідчення заповіту у судовий журнал. Реєстраційний номер, за яким заповіт внесено до судового журналу, і номер сторінки судового журналу проставляються у посвідчувальному написі на обох примірниках заповіту. У судовому журналі робиться відмітка про передачу заповіту начальникові порту України або консулу України в іноземному порту.

Заповіт, посвідчений начальником експедиції, реєструється в обліковому журналі так само, як вихідні документи. Порядковий номер, за яким заповіт зареєстровано в журналі, проставляється у посвідчувальному написі на обох примірниках заповіту.

Посадова, службова особа відмовляє у посвідченні заповіту чи довіреності, якщо:

- вчинення такої дії суперечить законодавству;
- не подано документи, необхідні для вчинення нотаріальної дії;
- дія не підлягає вчиненню посадовою, службовою особою;
- у неї є сумніви в тому, що фізична особа, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, усвідомлює значення, зміст, правові наслідки цієї дії або ця особа діє під впливом насильства;

– з проханням про вчинення нотаріальної дії звернулася недієздатна фізична особа або фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена.

Посадова, службова особа на прохання фізичної особи, якій відмовлено у посвідченні заповіту чи довіреності, повинна викласти причини відмови у письмовій формі і порядок її оскарження.

Скарги на неправильне посвідчення заповіту чи довіреності або на відмову посадових, службових осіб у їх посвідченні подаються до суду за місцезнаходженням лікарні, іншого стаціонарного закладу охорони здоров'я, санаторію, будинку для осіб похилого віку та інвалідів, експедиції, госпіталю, військово-лікувального закладу, військової частини, з'єднання, установи, військово-навчального закладу, установи виконання покарань, слідчого ізолятора.

Скарги на неправильне посвідчення заповіту або на відмову в його посвідченні капітаном морського або річкового судна, що плаває під прапором України, подаються до суду за місцем порту приписки судна.

Наголошуємо, що посадові, службові особи не вправі посвідчувати заповіти і довіреності на своє ім'я або від свого імені, на ім'я або від імені свого чоловіка чи своєї дружини, їхніх та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер).

Згідно з пунктом четвертим постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 (з наступними змінами та доповненнями), посвідчені заповіти та довіреності від імені військовослужбовців Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань; працівників правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, реєструються командирами (начальниками) цих формувань (органів, установ) або іншою уповноваженою такими командирами (начальниками) особою під окремим порядковим номером у реєстрі для реєстрації заповітів і довіреностей, форма якого затверджена Міністерством юстиції. Номер, під яким зареєстровано заповіт чи довіреність, зазначається в посвідчувальному написі.

Генеральний штаб Збройних Сил, Міністерство оборони, відповідний правоохоронний (спеціальний) або інший орган (установа) протягом п'яти днів після отримання довіреностей і заповітів забезпечують їх передачу Міністерству юстиції або його територіальному органу.

Міністерство юстиції протягом двох робочих днів після отримання довіреності чи заповіту забезпечує їх передачу територіальному органу Міністерства, який після отримання довіреності, заповіту забезпечує їх передачу нотаріусу/державній нотаріальній конторі для подальшої реєстрації в Єдиному реєстрі довіреностей або Спадковому реєстрі.

Нотаріус/державна нотаріальна контора протягом трьох робочих днів після отримання посвідчених довіреностей, заповіту зобов'язані забезпечити їх реєстрацію (облік), внести відомості про них до Єдиного реєстру довіреностей або Спадкового реєстру, зберігати ці документи та передати їх на зберігання до відповідного державного нотаріального архіву протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану.

Територіальний орган Міністерства юстиції повідомляє Міністерству про реєстрацію довіреності, заповіту, внесення відомостей про них до Єдиного реєстру довіреностей або Спадкового реєстру, а Міністерство юстиції повідомляє про це органу (установі), від якого надійшли відповідні документи.

3.3. Форми реєстру для реєстрації та посвідчувальних написів заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених

Форми реєстру для реєстрації та посвідчувальних написів заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, передбачено у додатках до наказу Міністерства юстиції України від 31 жовтня 2006 року № 83/5 «Про затвердження форм реєстру для реєстрації заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, посвідчувальних написів на них та зразків цих документів».

Додаток 1
до наказу Міністерства юстиції України
від 31.10.2006 р. № 83/5

Форма № 1
Реєстр для реєстрації заповітів і довіреностей,
що привіряються до нотаріально посвідчених

РЕЄСТР
для реєстрації заповітів і довіреностей,
що привіряються до нотаріально посвідчених

_____ на _____ рік

Реєстровий номер	Дата посвідчення заповіту	Прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання, ідентифікаційний номер фізичної особи за даними Державного реєстру фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів (за наявності), від імені якої посвідчується заповіт (довіреність)	Документи, за якими встановлено особу, що звернулась за посвідченням заповіту (довіреності)	Зміст посвідченого заповіту (довіреності)	Підпис особи, що одержала документ	Відмітка про передачу заповіту до державного нотаріального архіву (вказати повне найменування та місцезнаходження)
1	2	3	4	5	6	7

Оскільки заповіт, що привіряється до нотаріально посвідченого, має бути посвідчений лише за участю двох свідків, то Додаток 2 до наказу Міністерства юстиції України від 31.10.2006 р. № 83/5 не застосовується; тому при посвідченні заповіту можна використовувати за основу форму № 3, що знаходиться у Додатку 3 вищевказаного наказу Мін'юсту.

Додаток 3
до наказу Міністерства юстиції України
від 31.10.2006 р. № 83/5

Форма № 3
Посвідчувальний напис
на заповіті, підписаному
в присутності свідків
від імені особи,
яка у зв'язку з хворобою
або фізичною вадою не може
власноручно підписатися

«_____» _____ року цей заповіт посвідчено мною,
(число, місяць, рік словами)

_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
(посада посадової, службової особи)

Заповіт записаний мною, _____,
(посада посадової, службової особи)

зі слів заповідача _____
(прізвище, ім'я, по батькові заповідача)

У зв'язку з _____,
(причина, з якої заповідач не зміг підписати заповіт власноручно)
_____ на його (її) особисте прохання,
(прізвище, ім'я, по батькові заповідача)

в його (її) та в моїй присутності текст заповіту підписано

_____
(прізвище, ім'я, по батькові особи, яка підписала заповіт)

о _____ год. _____ хв.
(час посвідчення)

Особу заповідача встановлено, дієздатність його (її) перевірено.

Особу _____ встановлено,
(прізвище та ініціали особи, яка підписала заповіт)

дієздатність та справжність його (її) підпису перевірено.

Заповіт уголос прочитаний заповідачем до його підписання у
присутності запрошених ним свідків _____

_____
(прізвища, імена, по батькові свідків)

і підписаний _____
(прізвище та ініціали особи, яка підписала заповіт)

у моїй присутності та у присутності заповідача і свідків.

Особи _____ встановлено,
(прізвища та ініціали свідків)

дієздатність та справжність їх підписів перевірено.

Цей заповіт складено і підписано у двох примірниках, один із яких надсилається на зберігання до _____,
_____,
(назва державного нотаріального архіву)

а другий – видається заповідачу.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Посада

Печатка

Підпис

При посвідченні довіреності варто використовувати форму 4, що знаходиться у Додатку 4 наказу Мін'юсту від 31.10.2006 р. № 83/5.

Форма № 4
Посвідчувальний напис
на довіреності,
виданій фізичною особою

« ____ » _____ року ця довіреність
(число, місяць, рік словами)

посвідчена мною, _____,
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
(посада посадової, службової особи)

Довіреність підписана _____ у моїй
(прізвище, ім'я, по батькові)
присутності. Особу його (її) встановлено, дієздатність перевірено.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Посада

Печатка

Підпис

Однак у випадку, якщо військовослужбовець за станом здоров'я не може підписати довіреність, тоді використовується форма 5 Додатку 5 наказу Мін'юсту від 31.10.2006 р. № 83/5

Форма № 5
Посвідчувальний напис
на довіреності, виданій
фізичною особою, яка не може
підписатися особисто внаслідок
фізичної вади або хвороби

« ____ » _____ року ця довіреність
(число, місяць, рік словами)
посвідчена мною, _____,
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (посада посадової, службової особи)

У зв'язку з _____
(причина, з якої довіритель не зміг підписати

_____ довіреність власноручно)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові довірителя)

і на його (її) прохання довіреність підписана у моїй присутності.

_____ (прізвище, ім'я, по батькові особи, яка підписала довіреність)

Особу _____
(прізвище та ініціали довірителя)

встановлено, дієдатність його (її) перевірено.

Особу _____, який
(прізвище та ініціали)
(яка) підписав(ла) довіреність, встановлено.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Посада

Печатка

Підпис

Розділ 4

ОСОБЛИВОСТІ ПОСВІДЧЕННЯ ЗАПОВІТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

4.1. Загальні засади здійснення спадкування в Україні

Спадщина відкривається внаслідок смерті особи або оголошення її померлою.

Відповідно до статті 1218 Цивільного кодексу України, спадкування в Україні здійснюється як за законом, так і за заповітом.

Цивільним кодексом України перевага надається спадкуванню за заповітом, а не за законом.

Спадкування в Україні здійснюється за законом лише тоді, коли спадкодавець не склав заповіт або коли його заповіт є юридично не дійсним. Тільки у разі відсутності заповіту, визнання його недійсним або у разі відмови від спадщини спадкоємця за заповітом право на спадкування одержують спадкоємці за законом.

Спадщина відкривається тільки після смерті особи або оголошення її померлою. При цьому звертаємо увагу не те, що видача свідоцтва про право на спадщину не створює нових прав у спадкоємців на майно, а лише підтверджує існуюче право на майно, оскільки право на таке спадкове майно у спадкоємців виникає з моменту відкриття спадщини.

Законодавцем встановлено, що частки у спадщині кожного спадкоємця за законом рівні.

Цивільним кодексом, прийнятим Верховною Радою України 16 січня 2003 року, встановлено п'ять черг спадкування за законом.

До першої черги спадкоємців належать: діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, та батьки. Отже, передбачене у статті 1261 Цивільного кодексу коло спадкоємців є вичерпним. До спадкоємців першої черги відносяться також усиновлені діти.

Діти успадковують після смерті обох своїх батьків, як батька, так і матері. У випадку, якщо шлюб між батьками не був зареєстрований, але в свідоцтві про народження дитини ці особи вказуються як батько і мати, то дитина має право на спадщину після смерті кожного з них.

Діти, народжені від шлюбу, який пізніше визнаний недійсним, не втрачають права на спадкування як після смерті матері, так і після смерті батька. Факт про встановлення батьківства на підставі рішення суду є підставою для отримання дитиною спадщини після смерті батьків.

За умови народження дитини померлого, яка народилася після його смерті, законодавцем встановлено правило, згідно з яким така дитина має народитися протягом десяти місяців з дня смерті спадкодавця.

Спадкування пережилим чоловіком (дружиною) відбувається в разі, якщо він перебував у зареєстрованому шлюбі зі спадкодавцем на момент смерті. При цьому релігійні шлюби в Україні не є підставою для спадкування. Також не виникає право на спадкування у пережилого подружжя в разі розірвання шлюбу до відкриття спадщини або визнання в судовому порядку шлюбу недійсним.

Варто відзначити, що батьки є спадкоємцями своїх померлих дітей на підставі свідоцтва про народження, а також рішення суду про визнання батьківства.

До другої черги спадкоємців відносяться як рідні брати та сестри спадкодавця, так і його баба та дід що з боку батька, що з боку матері.

Згадані особи закликаються до спадкування у таких випадках:

- 1) у разі відсутності спадкоємців першої черги;

2) у разі усунення їх від права на спадкування спадкоємців першої черги;

3) у разі відмови від прийняття спадщини спадкоємців першої черги.

Брати і сестри померлого закликаються до спадкування, якщо між ними і померлим встановлено родинні зв'язки, зокрема, такі родинні зв'язки можуть бути як повнорідні, так і неповнорідні. Однак не є спадкоємцями один після другого зведені брати і сестри, якщо вони не мають спільних батьків (хоча б одного з них).

Дід і баба успадковують після смерті своїх онуків, тільки якщо їх пов'язують кровні зв'язки, зокрема, як з боку матері, так і з боку батька.

До третьої черги спадкоємців відносяться рідні дядько та тітка спадкодавця. Зазначені спадкоємці успадковують за відсутності перших двох черг або якщо всі спадкоємці попередніх черг відмовилися від оформлення спадщини.

До четвертої черги спадкоємців відносяться особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини. Тобто сім'єю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки.

До п'ятої черги право на спадкування за законом мають інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно, причому родичі ближчого ступеня споріднення усувають від права спадкування родичів подальшого ступеня споріднення, а також утриманці спадкодавця, які не були членами його сім'ї.

Ступінь споріднення визначається за числом народжень, що віддаляють родича від спадкодавця, а народження самого спадкодавця не входить до цього числа.

Утриманцями спадкодавця є неповнолітні або непрацездатні за віком або станом здоров'я члени сім'ї спадкодавця, які отримували від нього матеріальну допомогу, яка була для них єдиним або основним джерелом засобів до існування, протягом не менше п'яти років.

Цивільним законодавством також передбачено спадкування за правом представлення, тобто це ті особи, які є спадкоємцями

спадкодавця за законом, якщо на момент відкриття спадщини немає в живих того родича, який був спадкоємцем. Річ у тім, що внуки (правнуки), прабаба, прадід, племінники спадкодавця, двоюрідні брати і сестри спадкодавця не включені до складу жодної з черг спадкування за законом.

Відповідно до статті 1266 Цивільного кодексу України, право спадкування за правом представлення мають такі спадкоємці спадкодавця:

а) внуки, правнуки спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові, бабі, дідові, якби вони були живими на час відкриття спадщини;

б) прабаба, прадід спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім дітям (бабі, дідові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини;

в) племінники спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові (сестрі, братові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини;

г) двоюрідні брати та сестри спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові (тітці, дядькові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини.

До речі, спадкування за правом представлення здійснюється кількома особами, тоді частка їхнього померлого родича ділиться між ними всіма порівну. Слід зауважити, що при спадкуванні по прямій нисхідній лінії право представлення діє без обмеження ступеня споріднення.

У разі спадкування за законом усиновлений та його нащадки, з одного боку, та усиновлювач, і його родичі – з другого прирівнюються до родичів за походженням, але усиновлений та його нащадки не спадкують за законом після смерті батьків усиновленого, інших його родичів за походженням по висхідній лінії. Батьки усиновленого та інші його родичі за походженням по висхідній лінії не спадкують за законом після смерті усиновленого та його нащадків.

Якщо ж за рішенням суду про усиновлення збережено правовий зв'язок між усиновленим та його бабою, дідом, братом та сестрою за походженням, то у разі смерті його бабусі, дідуся, за походженням усиновлений має право на спадкування за правом

представлення, а в разі смерті його брата, сестри за походженням – має право на спадкування як спадкоємець другої черги. Однак у випадку смерті усиновленого його баба, дід, брат, сестра за походженням, з яким був збережений правовий зв'язок, спадкують на загальних підставах.

Натомість законодавцем встановлено правило, згідно з яким не мають права на спадкування за законом певні спадкоємці:

- по-перше, особи, які навмисне позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя;

- по-друге, батьки після дитини, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав і їхні права не були поновлені на час відкриття спадщини; батьки (усиновлювачі) та повнолітні діти (усиновлені), а також інші особи, які ухилялися від виконання обов'язку щодо утримання спадкодавця, якщо ця обставина встановлена судом;

- по-третє, одна після одної особи, шлюб між якими є недійсним або визнаний таким за рішенням суду.

Однак у випадку смерті особи, яка була позбавлена права на спадкування, до смерті заповідача, позбавлення її права на спадкування втрачає чинність. При цьому законодавець надав право на спадкування дітям (онукам) цієї особи на загальних підставах.

У разі визнання шлюбу недійсним після смерті одного з подружжя, за другим із подружжя, який його пережив і не знав та не міг знати про перешкоди до реєстрації шлюбу, суд може визнати право на спадкування частки того з подружжя, хто помер, у майні, що придбане ними за час цього шлюбу.

Також законодавець передбачив, що за рішенням суду особа може бути усунена від права на спадкування за законом, якщо буде встановлено, що вона ухилялася від надання допомоги спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані.

Спадкоємці за законом одержують право на спадкування по чергово. Кожна наступна черга спадкоємців за законом одержує право на спадкування у разі: відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними

спадщини або відмови від її прийняття (крім зміни черговості одержання права на спадкування спадкоємцями за законом на підставі нотаріально посвідченого договору зацікавлених спадкоємців, укладеного після відкриття спадщини). Однак цей договір не може порушувати прав спадкоємця, який не бере в ньому участі, а також спадкоємця, який має право на обов'язкову частку у спадщині.

Фізична особа, яка є спадкоємцем за законом наступних черг, може за рішенням суду одержати право на спадкування разом зі спадкоємцями тієї черги, яка має право на спадкування. Наприклад, за умови, що вона протягом тривалого часу займалася, матеріально забезпечувала, надавала іншу допомогу спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані.

Кожен зі спадкоємців має право на виділ його частки в натурі. Переважне право перед іншими спадкоємцями на виділ їм у натурі предметів звичайної домашньої обстановки та вжитку в розмірі частки у спадщині мають спадкоємці, які протягом не менше одного року до часу відкриття спадщини проживали разом зі спадкодавцем однією сім'єю. А спадкоємці, які разом зі спадкодавцем були співвласниками майна, мають переважне право перед іншими спадкоємцями на виділ їм у натурі цього майна у межах їхньої частки у спадщині, якщо це не порушує інтересів інших спадкоємців, які мають істотне значення.

4.2. Правове регулювання складання заповітів

Поняття заповіту як особистого розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті наводиться у статті 1233 Цивільного кодексу України.

Отож заповіт – це особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті, яке складається у письмовій формі, із зазначенням місця та часу його складання та посвідчується нотаріусом або спеціально уповноваженими на це посадовими особами. Право

на заповіт здійснюється особисто фізичною особою з повною цивільною дієздатністю, а вчинення заповіту через представника не допускається. Тобто заповідач реалізує своє право розпорядження майном на випадок смерті.

Перелік суб'єктів, які мають право посвідчувати заповіт, встановлено у частині третій статті 1247 Цивільного кодексу України. Зокрема, до таких осіб законодавець відносить нотаріусів та інших посадових осіб, визначених у статтях 1251–1252 Цивільного кодексу України (далі – ЦК).

Провівши аналіз норм статей 1251–1252 ЦК України, статей 1, 37, 38, 40 Закону України «Про нотаріат», можна дійти висновку, що у статті 1247 ЦК не включено до кола осіб, які мають право посвідчувати заповіти, посадових осіб консульських установ України, а також органів, уповноважених на їх посвідчення в умовах воєнного стану в Україні, передбачених постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 (з наступними змінами та доповненнями).

Тобто укладати та посвідчувати заповіти мають право органи нотаріату та квазінотаріату. Особливість заповіту полягає в тому, що він містить у собі волю особи, яку вона виклала за життя, але безпосереднє здійснення цієї волі можливе за неодмінної умови – смерті цієї особи.

Ця обставина й обумовлює особливі вимоги до форми і змісту заповіту, оскільки після смерті заповідача вже ніхто не має можливості конкретизувати чи уточнити його намірів.

Залежно від суб'єкта посвідчення, заповіти можна класифікувати на такі групи: нотаріальні та квазінотаріальні (тобто не нотаріальні, які, однак, прирівняні до нотаріальної форми).

За порядком посвідчення заповіти поділяються на три групи:

- звичайний;
- заповіт при свідках;
- секретний заповіт.

Звичайний заповіт посвідчується за правилами статті 1247 ЦК України.

Заповіт складається у письмовій формі, із зазначенням місця та часу його складення. У заповіті заповідач може записати загалом все належне йому майно або визначену певну частку одному або

декільком фізичним чи юридичним особам, територіальній громаді, державі.

Заповіт за участю свідків укладається за ст. 1253 Цивільного кодексу України.

Законодавець встановлює два види посвідчення заповітів при свідках. У першому – це відбувається за бажанням заповідача, а у другому – обов'язкова присутність свідків при посвідченні заповіту регулюється статтями 1248, 1252 Цивільного кодексу України.

Посвідчити секретний заповіт вправі лише державні та приватні нотаріуси. Згідно зі ст. 1249 Цивільного кодексу України, нотаріус, посвідчуючи секретний заповіт, не ознайомлюється з його текстом (змістом). Нотаріус приймає вказаний заповіт у заклеєному конверті, на якому підписується заповідач. Після цього нотаріус ставить на конверті відповідний посвідчувальний напис, скріплює печаткою та в присутності заповідача поміщає його в інший конверт та опечатує.

Законодавець у статті 1243 Цивільного кодексу України передбачив право подружжя скласти спільний заповіт, яким призначаються спадкоємці певних об'єктів лише спільної сумісної власності.

Складання заповіту подружжя передбачає наявність одночасно двох умов: перебування осіб, які бажають скласти спільний заповіт, між собою у шлюбі, з яким пов'язано набуття правового статусу подружжя; та наявність у кожного з подружжя відповідного обсягу дієздатності, необхідного для вчинення заповіту.

На нашу думку, специфіка такого заповіту полягає в тому, що:

- заповідається по такому заповіту лише майно, яке було спільною сумісною власністю;
- одержати спадкове майно повинна особа, яка визначена подружжям за домовленістю між ними;
- той з подружжя, який пережив, продовжує жити у звичайному для нього майновому середовищі.

У випадку смерті одного з подружжя його частка в спадковому майні не входить до загальної спадкової маси, а переходить до другого з подружжя. Також законодавець встановив, що переживилий чоловік (дружина) не вправі відчужити майно, що було

спільною сумісною власністю подружжя та об'єктом спільного заповіту.

Спадкоємцями заповіту подружжя будуть особи, які зазначені в їхньому заповіті, проте вступити у володіння майном вони зможуть лише після смерті обох з подружжя.

Відповідно до частини третьої статті 1243 Цивільного кодексу України, за життя обох з подружжя кожен із них має право відмовитися від спільного заповіту, а така відмова повинна бути нотаріально посвідчена. Однак вказана заява не може скасувати в частині складений спільний заповіт подружжя.

Посвідчення заповітів нотаріусами та відповідними посадовими і службовими особами відбувається відповідно до чинного українського законодавства, в тому числі цивільного та нотаріального.

Посвідчуючи заповіти, нотаріуси, посадові, службові та консульські посадові особи повинні дотримуватися Конституції України, Цивільного, Сімейного, Земельного кодексів України, Закону України «Про нотаріат», Консульського статуту України, Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, а також інших нормативно-правових актів.

Слід наголосити на тому, що при посвідченні заповітів, прирівнюваних до нотаріально посвідчених, законодавством визначені певні посадові та службові особи, які мають право це робити.

Аналізуючи норми статей 1252 Цивільного кодексу України, а також 40 Закону України «Про нотаріат», можна визначити суб'єктів при посвідченні заповітів та довіреностей, прирівнюваних до нотаріально посвідчених.

Відповідно до статей 1251–1252 Цивільного кодексу України, статей 1, 37, 38, 40 Закону України «Про нотаріат», суб'єктами, які мають право посвідчувати заповіти, є:

- державні та приватні нотаріуси (ст. 1248 Цивільного кодексу України «Посвідчення заповіту нотаріусом», ст. 36 Закону України «Про нотаріат»);
- посадові, службові особи органів місцевого самоврядування (ст. 1251 Цивільного кодексу України «Посвідчення заповіту посадовою, службовою особою органу місцевого самоврядування», ст. 37 Закону України «Про нотаріат»);

– інші посадові та службові особи (ст. 1252 Цивільного кодексу України «Посвідчення заповіту іншою посадовою, службовою особою», ст. 40 Закону України «Про нотаріат»), а саме:

1) головні лікарі, їхні заступники з медичної частини або чергові лікарі лікарень, госпіталів, закладів охорони здоров'я, а також начальники госпіталів, директори або головні лікарі будинків для осіб похилого віку та інвалідів;

2) капітани морських, річкових суден, що ходять під прапором України;

3) начальники пошукових або інших експедицій;

4) командири (начальники) військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів;

5) начальники установ виконання покарань;

6) начальники слідчих ізоляторів;

– посадові особи консульських установ України, а у випадках, передбачених чинним законодавством, дипломатичних представництв (ст. 38 Закону України «Про нотаріат»);

– суб'єкти, які вправі посвідчувати заповіти в умовах воєнного стану (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» зі змінами та доповненнями):

1) командир (начальник) або уповноважена таким командиром (начальником) особа Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, а також правоохоронних (спеціальних) органів (у тому числі Національної поліції), органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави;

2) начальник табору (установи, де створено дільницю) для військовополонених.

Наголошуємо, що лише державні нотаріуси, які працюють у державних нотаріальних конторах, мають право посвідчувати заповіти. Такого права позбавлені державні нотаріуси державних нотаріальних архівів. Останні видають лише дублікати заповітів, що знаходяться на зберіганні.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про нотаріат» «Обмеження у праві вчинення нотаріальних дій», нотаріус та посадова

особа органу місцевого самоврядування, які вчиняють нотаріальні дії, не вправі вчиняти нотаріальні дії на своє ім'я і від свого імені, на ім'я і від імені свого чоловіка чи своєї дружини, його (її) та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер), а також на ім'я і від імені працівників даної нотаріальної контори, працівників, що перебувають у трудових відносинах з приватним нотаріусом, або працівників даного виконавчого комітету. Посадові особи органу місцевого самоврядування не вправі вчиняти нотаріальні дії також на ім'я і від імені даного виконавчого комітету. У зазначених випадках нотаріальні дії вчиняються в будь-якій іншій державній нотаріальній конторі, у приватного нотаріуса чи у виконавчому комітеті іншої сільської, селищної, міської Ради народних депутатів.

Обмеження у праві вчинення нотаріальних дій також врегульовано статтею 49 Консульського статуту України, затвердженого Указом Президента України від 2 квітня 1994 року за № 127/94. Так, консул не може вчинювати нотаріальні дії, в тому числі заповіти, на своє ім'я і від свого імені, на ім'я і від імені своєї (свого) дружини (чоловіка), її (його) і своїх родичів по прямій лінії.

Посадові та службові особи, перелічені у статті 40 Закону України «Про нотаріат», що посвідчують заповіти, прирівняні до нотаріально посвідчених, не вправі посвідчувати заповіти як на своє ім'я, так і від імені свого, не вправі здійснювати як на ім'я, так і від імені дружини своєї або чоловіка свого. Також вказані посадові чи службові особи не мають права вчиняти заповіти на ім'я своїх синів та дочок, матері, батька, онуків, діда, баби, в тому числі своїх братів чи сестер.

Закон констатує, що посвідчені в таких випадках заповіти та довіреності є недійсними.

З метою вчинення нотаріальних дій нотаріус щоденно спілкується з багатьма клієнтами, котрі розповідають йому відомості, які стосуються приватного життя, та не бажають аби ті були відомі іншим особам. Деякою мірою функції нотаріуса можна порівняти з функціями священника, зокрема при складанні та посвідченні заповіту як останньої волі людини.

Недарма законодавець до обов'язків нотаріуса (згідно зі статтею 5 Закону України «Про нотаріат») відносить зберігати в таємниці відомості, одержані ним у зв'язку з вчиненням нота-

ріальних дій. Також, даючи присягу, особа, якій уперше надано право займатися нотаріальною діяльністю, присягає зберігати професійну таємницю.

Нотаріальну таємницю необхідно розглядати з двох боків. З одного, це таємниця особи, яка звернулася по вчинення нотаріальної дії (мотив звернення та сам факт звернення до нотаріуса; надання для дослідження документа; досягнутий після звернення до нотаріуса результат; відомості про особисте життя особи тощо), з іншого боку – таємниця нотаріуса як фахівця (відомості про надані поради, консультації тощо).

Нотаріальну таємницю зобов'язані зберігати:

- нотаріуси, які працюють у державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах або займаються приватною нотаріальною практикою;

- посадові особи органів місцевого самоврядування, які уповноважені вчиняти нотаріальні дії;

- посадові особи консульських установ, які вчиняють нотаріальні дії;

- посадові особи, які відповідно до статей 40 та 40-1 Закону України «Про нотаріат» вчиняють нотаріальні дії;

- суб'єкти, уповноважені на посвідчення заповітів, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» (зі змінами та доповненнями);

- особи: яким про вчинені нотаріальні дії стало відомо у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків чи іншої роботи; які залучені для вчинення нотаріальних дій як свідки (тобто військовослужбовці, працівники правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, що залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, присутні при складанні такого заповіту); та яким стали відомі відомості, що становлять предмет нотаріальної таємниці. До таких осіб також віднесені: помічник, консультант, секретар, діловод нотаріуса, навіть якщо їхня діяльність обмежується наданням правової допомоги чи ознайомленням з документами і нотаріальна дія не вчинялась.

Особи, винні в порушенні нотаріальної таємниці, несуть відповідальність у порядку, встановленому законом.

4.3. Загальні вимоги до складання заповітів

Принцип свободи заповіту хоч і надає заповідачеві широкий обсяг правомочностей щодо розпорядження майном на випадок смерті, але одночасно обмежує його право позбавити права спадкування обов'язкових спадкоємців.

Річ у тім, що заповідач не має права позбавити прав на спадкування тих своїх спадкоємців, які за законодавством мають право на обов'язкову частку у спадщині.

Право на обов'язкову частку в спадщині мають лише особи, визначені в частині першій статті 1241 Цивільного кодексу України. До таких осіб належать:

- 1) малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця (в тому числі усиновлені);
- 2) непрацездатні вдова (вдівець);
- 3) непрацездатні батьки, які успадковують незалежно від змісту заповіту половину частки, яка належала би кожному з них у разі спадкування за законом.

Вказаний перелік не підлягає розширеному тлумаченню, тобто є вичерпним.

При цьому право на обов'язкову частку у спадщині не залежить від згоди інших спадкоємців, волі спадкодавця та не пов'язане зі спільним проживанням спадкодавця й осіб, які мають право на обов'язкову частку.

Вагомо й те, що право на обов'язкову частку у спадщині має особистий характер та не може переходити в порядку спадкової трансмісії.

Заповіт – це односторонній правочин, який повинен бути укладений у письмовій формі із зазначенням місця і часу його посвідчення, підписаний особисто заповідачем і посвідчений нотаріусом або іншими службовими особами, уповноваженими на це.

Як і державний чи приватний нотаріус, так і відповідна посадова чи службова особа перед посвідченням заповіту зобов'язані роз'яснити заповідачеві його права:

– заповідати майно одній або кільком особам, незалежно від їх входження до кола спадкоємців за законом, іншим учасникам цивільних відносин;

– у разі складення заповіту на користь кількох осіб зазначити в ньому, в яких частинах заповідається майно кожному зі спадкоємців;

– залишити за заповітом усе своє майно або частку його, зокрема предмети домашньої обстановки та вжитку, а також заповісти майно, яке стане його власністю в майбутньому і на яке він матиме право в день його смерті;

– позбавити в заповіті права спадкоємства одного, кількох або всіх спадкоємців за законом;

– зробити заповідальний відказ, або легат;

– в будь-який час змінити чи скасувати зроблений ним заповіт, склавши новий, або заявою відмінити складений заповіт;

– призначити виконавця заповіту (за його згодою), який виступає гарантом здійснення волі заповідача.

Згідно з Положенням про Спадковий реєстр, нотаріус, посадова особа органу місцевого самоврядування, інша посадова чи службова особа в тексті заповіту обов'язково повинні вказати дату та місце народження заповідача, а також податковий номер (реєстраційний номер облікової картки платника податків згідно з Державним реєстром фізичних осіб – платників податків) або причину його відсутності.

Не можуть скласти заповіт:

– повнолітні особи, які визнані в судовому порядку недієздатними (наприклад, особи, які не здатні усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними внаслідок хронічного, стійкого психологічного розладу);

– повнолітні особи з обмеженою цивільною дієздатністю, згідно з рішенням суду, внаслідок зловживання спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами тощо.

З огляду на зазначене доцільно наголосити, що насамперед заповідач має бути дієздатним на момент складення заповіту. Водночас подальша втрата дієздатності заповідачем після складення заповіту не є підставою для визнання його недійсним. Однак у випадку складання заповіту недієздатною особою він (заповіт) буде недійсним завжди.

Заповідач може призначити своїми спадкоємцями одну або кілька фізичних осіб, незалежно від наявності у нього з цими

особами сімейних, родинних відносин, а також інших учасників цивільних відносин. Також заповідач може позбавити права на спадкування будь-кого зі спадкоємців без зазначення на це причин.

Відповідно до статті 40 Закону України «Про нотаріат», посадові особи, які вказані в пункті 1 частини першої вищевказаної статті, зобов'язані негайно передати по одному примірнику посвідчених ними заповітів у державний нотаріальний архів за місцем проживання заповідача.

Капітани морських суден зобов'язані передати по одному примірнику посвідчених ними заповітів капітанові морського порту або консулові України в іноземному порту для подальшого надсилення їх до державного нотаріального архіву за місцем проживання заповідача.

Державний нотаріус державного нотаріального архіву зобов'язаний перевірити законність заповіту, що надійшов на зберігання, та залишити у себе отриманий ним примірник заповіту з повідомленням про це заповідача та посадової особи, яка посвідчила заповіт. У разі встановлення невідповідності заповіту законіві державний нотаріус державного нотаріального архіву повідомляє про це заповідача і посадову особу, яка посвідчила заповіт.

У разі якщо заповідач не мав місця проживання в Україні або місце проживання заповідача невідоме, заповіт надсилається до Київського державного нотаріального архіву.

Відповідно до пункту 1.7 Положення про Спадковий реєстр, відомості про заповіти, у тому числі посвідчені посадовими та службовими особами, зазначеними в статтях 1251 та 1252 Цивільного кодексу України, статті 37 та частині першій статті 40 Закону України «Про нотаріат», та особами, які в умовах воєнного стану за законодавством мають право їх посвідчувати, спадкові договори та внесення змін до них, скасування заповітів та розірвання спадкових договорів, заведені спадкові справи та видані свідоцтва про право на спадщину підлягають обов'язковому внесенню до Спадкового реєстру.

Посадові особи органів місцевого самоврядування вносять до Спадкового реєстру відомості про посвідчення заповітів шляхом подання державному підприємству «Національні інформаційні системи» або його філіям заяв в електронній формі з використанням системи взаємодії за відповідною формою.

Мін'юст вносить до Спадкового реєстру відомості про заповіти (спадкові договори), посвідчені (складені та/або прийняті на зберігання) і зареєстровані в іноземних державах, а також зміни до них та їх скасування, щодо яких в установленому порядку надійшов запит про їх реєстрацію в Україні на підставі Конвенції, шляхом подання державному підприємству «Національні інформаційні системи» або його філіям заяв в електронній формі з використанням системи взаємодії за встановленою формою.

Внесення до Спадкового реєстру відомостей про заповіти, посвідчені посадовими та службовими особами, що зазначені у статті 1252 Цивільного кодексу України і частині першій статті 40 Закону України «Про нотаріат», здійснюється державними нотаріальними архівами у разі прийняття на зберігання примірника заповіту.

Внесення до Спадкового реєстру відомостей про заповіти, посвідчені особами, які в умовах воєнного стану відповідно до законодавства мають право їх посвідчувати, здійснюється державними нотаріальними конторами, приватними нотаріусами у разі прийняття на зберігання примірника заповіту.

Порядок визначення заповіту недійсним встановлено у статті 1257 Цивільного кодексу України. Законодавець наголошує, що лише у судовому порядку можливо визнати заповіт недійсним за відсутності добровільного волевиявлення заповідача.

Наслідки недійсності окремого розпорядження, що міститься в заповіті, й заповіту загалом передбачені нормами, закріпленими, відповідно, у частинах 3 і 4 ст. 1257 ЦК. Ці норми є спеціальними. Про це свідчить текстуальне неспівпадіння загального правила, закріпленого у ст. 217 ЦК, про правові наслідки недійсності окремих частин правочину і правила, закріпленого в ч. 3 ст. 1257 ЦК щодо недійсності окремого розпорядження, яке міститься в заповіті. За загальною нормою наслідком недійсності окремої частини правочину не має наслідком недійсність інших його частин і правочину в цілому, якщо можна припустити, що правочин був би вчинений і без включення до нього недійсної частини. Спеціальна ж норма базується на тому, що недійсність окремого розпорядження, яке міститься в заповіті, не має наслідком недійсність іншої його частини без будь-яких припущень.

Однією з найважливіших підстав визнання заповіту недійсним є посвідчення заповіту, прирівнюваного до нотаріально посвідченого, посадовою або службовою особою без присутності двох свідків.

Визнання заповіту нікчемним або визнання його недійсним у судовому порядку є одними з видів захисту спадкових прав та інтересів.

Найбільш поширеними підставами для звернення недійсним заповіту є наявність дефекту волі, яка перевіряється шляхом проведення посмертної судово-психіатричної експертизи.

Підстави визнання недійсним заповіту не обмежуються лише ст. 1287 ЦК України, а застосуванню також підлягають і інші норми цивільного законодавства, що стосуються недійсності правочину.

4.4. Особливості посвідчення заповітів посадовими та службовими особами в умовах воєнного стану в Україні

Особами, які, відповідно з постановою Кабінету Міністрів України № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» (з наступними змінами та доповненнями), мають право скласти заповіт від свого імені, є:

1) військовослужбовці Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань;

2) працівники правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, які мають право скласти заповіти та довіреності, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, в тому числі працівники Національної поліції;

3) військовополонені.

Суб'єктами, які вправі посвідчувати заповіти від вищевказаних осіб в умовах воєнного стану, є:

- командир (начальник) або уповноважена таким командиром (начальником) особа Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, а також правоохоронних (спеціальних) органів (у тому числі Національної поліції), органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави;

- начальник табору (установи, де створено дільницю) для військовополонених.

Згідно з чинним законодавством, зокрема ст. 1252 Цивільного кодексу України, ст. 40 Закону України «Про нотаріат», Порядком посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, посадові та службові особи, уповноважені на посвідчення таких заповітів, мають право їх посвідчити лише за участю свідків.

Свідком може бути фізична особа, що має повну цивільну дієздатність.

Однак не може виступати свідком при посвідченні заповіту:

- інша посадова, службова особа;
- спадкоємець за заповітом;
- член сім'ї та близький родич спадкоємця за заповітом;
- фізична особа, що не може прочитати або підписати заповіт внаслідок фізичної вади або хвороби.

Важливість присутності свідків при посвідченні заповітів полягає в тому, фактично свідки стверджують, що заповідач на момент складення такого розпорядження на випадок смерті:

1) розуміє значення своїх дій та може керувати ними (такий факт може бути встановлений свідками лише візуально);

2) без примусу висловлює свою правдиву та істинну волю і до нього не застосовувався психічний або фізичний вплив;

3) особисто підписав заповіт або у випадку коли за станом здоров'я він не міг це зробити, то на його прохання складений заповідачем заповіт та в його присутності підписала інша особа.

Доречно зауважити, що у заповіті за участю свідків необхідно вказати прізвище, ім'я та по батькові свідка, дату його наро-

дження, місце проживання, зазначити реквізити паспорта чи іншого документа, на підставі якого встановлено особу свідка.

Законодавцем наголошено, що свідки обов'язково повинні прочитати заповіт вголос та підписатися на ньому.

Свідок несе відповідальність за шкоду, заподіяну ним внаслідок розголошення відомостей, що стали йому відомі у зв'язку з його участю у вчиненні нотаріальної дії, в установленому законодавством порядку.

Заповіт складається однією фізичною особою, і не допускається вчинення заповіту через представника.

Заповіт складається у письмовій формі зі зазначенням місця і часу його складення, дати та місця народження заповідача і підписується заповідачем власноручно.

Заповідач може написати заповіт власноручно або надрукувати за допомогою технічних засобів.

Посадова, службова особа може на прохання заповідача записати заповіт з його слів власноручно або надрукувати за допомогою технічних засобів. У такому разі заповіт уголос зачитується заповідачем, який робить про це запис перед своїм підписом.

Якщо заповідач унаслідок фізичної вади або хвороби не може власноручно підписати заповіт, то за його дорученням у його присутності та у присутності запрошених ним двох свідків заповіт може підписати інша фізична особа.

Варто додати, що для посвідчення заповіту від заповідача не вимагається подання документів, які підтверджують його право на майно, що заповідається. Однак майно може бути заповідане тільки у власність. При цьому заповідач може покласти на спадкоємця, до якого переходить житловий будинок, квартира або інше нерухоме чи рухоме майно, обов'язок надати іншій особі право користування таким майном або певною його частиною.

Важливо, що текст заповіту повинен складатися так, щоб розпорядження заповідача не викликало непорозумінь чи сумнівів під час оформлення спадщини.

Нотаріус, посадова чи службова особа вправі посвідчити заповіт з умовою. Зокрема, заповідач може обумовити виникнення права на спадщину в особи, що призначена у заповіті, наявністю певної умови, як пов'язаної, так і не пов'язаної з її поведінкою (наявність інших спадкоємців, проживання у певному місці, народження дитини, здобуття освіти тощо). Однак умова, визначена

у заповіті, повинна існувати на час відкриття спадщини і є нікчемною, якщо суперечить закону або моральним засадам суспільства.

У разі якщо особа-заповідач зазначає у заповіті умову про додержання моральних засад суспільства, то необхідно звернутися до положень Закону України «Про захист суспільної моралі», де суспільна мораль розкривається як сукупність правил поведінки та етичних норм, які базуються на уявленнях людей про добро, честь, гідність, а також на культурних та духовних цінностях.

Також заповідач у тексті заповіту може передбачити розпорядження немайнового характеру, наприклад, порядок розпорядження особистими паперами, виконання певних дій, спрямованих на досягнення суспільно корисної мети, тощо.

Посадова, службова особа, як і нотаріус, під час посвідчення заповіту зобов'язана роз'яснити заповідачу зміст статті 1241 ЦК України щодо права на обов'язкову частку у спадщині та зміст статті 1307 ЦК України щодо нікчемності заповіту на майно, яке є предметом спадкового договору.

У разі посвідчення заповіту на вклад, який зберігається у банку (фінансовій установі), у тексті заповіту зазначається номер рахунку, повне найменування і місцезнаходження банку (фінансової установи), в якій зберігається вклад.

Заповіт складається і посвідчується у двох примірниках. При його посвідченні забороняється присутність фізичної особи, на користь якої заповідається майно, вона не може бути присутньою під час підписання заповіту, а також підписувати його за заповідача.

Слід зауважити, що нотаріус, посадова чи службова особа, яка посвідчує прирівняний до нотаріального заповіт, не можуть підписувати заповіт за заповідача.

Відомості про заповіти підлягають обов'язковій державній реєстрації у Спадковому реєстрі в порядку, установленому Положенням про Спадковий реєстр, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 07.07.2011 р. № 1810/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 11.07.2011 р. за № 831/19569.

Зокрема, згідно з пунктом 2.1.1. Положення, реєстратором до Спадкового реєстру вносяться такі відомості щодо заповідача (заповідачів, у випадку посвідчення спільного заповіту подружжя):

– прізвища та імена, по батькові (за наявності) заповідача (заповідачів);

- реєстраційний номер облікової картки платника податків згідно з Державним реєстром фізичних осіб – платників податків або причина його відсутності;
- місце проживання або місцеперебування;
- дата та місце (якщо воно невідоме – назва країни) народження.

Отже, перелічені відомості мають бути обов'язково зазначені в тексті заповіту.

Тексти заповітів повинні бути написані зрозуміло і чітко; дати в тексті посвідчуваних заповітів і довіреностей щонайменше один раз позначаються словами.

У заповітах прізвища, імена та по батькові фізичних осіб, а також місце їх проживання зазначаються повністю.

Не заповнені до кінця рядки та інші вільні місця прокреслюються. Виправлення вносяться у присутності заповідача та застерігаються посадовою, службовою особою перед підписами заповідача, повторюються в кінці посвідчувального напису та скріплюються підписом посадової, службової особи і печаткою установи, закладу, судовою печаткою, печаткою установи виконання покарань, слідчого ізолятора, печаткою служби експедиції, яка застосовується для посвідчення офіційних документів.

На заповітах заборонено проставляти печатку для рецептів, листків непрацездатності, довідок тощо.

Виправлення вносяться за згодою заповідача до всіх примірників заповіту так, щоб усе помилково написане, а потім закреслене не можна було прочитати. Якщо в тексті заповіту слова «житловий будинок» виправлено на слова «одна друга частина житлового будинку», то виправлене слід застерегти так: «Закреслені слова «житловий будинок» не читати, написаному «одна друга частина житлового будинку» вірити».

Якщо заповіт викладено неправильно або неграмотно (чи складено з порушенням вимог законодавства), посадова, службова особа пропонує фізичній особі, що звернулася за вчиненням нотаріальної дії, скласти новий заповіт.

Для посвідчення заповіту посадовими, службовими особами на відповідних документах вчиняються посвідчувальні написи за формами, затвердженими Мін'юстом.

Посвідчувальний напис:

- може бути розміщений як на лицьовому, так і на зворотному боці заповіту чи довіреності;
- повинен бути написаний зрозуміло, чітко, без підчисток, виправлення – застережені підписом посадової, службової особи та скріплені печаткою;
- вчиняється у день посвідчення заповіту чи довіреності.

Для вчинення посвідчувального напису може застосовуватися штамп із відповідним текстом.

Посвідчені заповіти і довіреності реєструються посадовими, службовими особами, крім капітанів морських або річкових суден, що плавають під прапором України, начальників пошукових або інших експедицій, в реєстрі для реєстрації заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, форма якого встановлюється Міністерством.

Кожен заповіт реєструється під окремим порядковим номером. Номер, під яким зареєстровано заповіт, зазначається в посвідчувальному написі.

Реєстрація посвідченого заповіту провадиться посадовою, службовою особою тільки після підписання нею та скріплення печаткою посвідчувального напису на документі.

Запис у реєстрі робиться чітко, розбірливо, із заповненням усіх граф, передбачених встановленою формою. Не допускаються підчистки, дописки, інші незастережені виправлення та запис олівцем.

Запис у реєстрі є доказом посвідчення заповіту.

Відповідно до пункту 4 постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 (з наступними змінами та доповненнями), посвідчені заповіти реєструються командирами (начальниками) цих формувань (органів, установ) або іншою уповноваженою такими командирами (начальниками) особою під окремим порядковим номером у реєстрі для реєстрації заповітів і довіреностей, форма якого затверджується Міністерством юстиції. Номер, під яким зареєстровано заповіт чи довіреність, зазначається в посвідчувальному написі.

Генеральний штаб Збройних Сил, Міністерство оборони, відповідний правоохоронний (спеціальний) або інший орган (установа) протягом п'яти днів після отримання довіреностей і заповітів

забезпечують їх передачу Міністерству юстиції або його територіальному органу.

Міністерство юстиції протягом двох робочих днів після отримання довіреності чи заповіту забезпечує їх передачу територіальному органу Міністерства, який після отримання довіреності, заповіту забезпечує їх передачу нотаріусу/державній нотаріальній конторі для подальшої реєстрації в Єдиному реєстрі довіреностей або Спадковому реєстрі.

Нотаріус/державна нотаріальна контора протягом трьох робочих днів після отримання посвідчених довіреності, заповіту зобов'язані забезпечити їх реєстрацію (облік), внести відомості про них до Єдиного реєстру довіреностей або Спадкового реєстру, зберігати ці документи та передати їх на зберігання до відповідного державного нотаріального архіву протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану.

Територіальний орган Міністерства юстиції повідомляє Міністерству про реєстрацію довіреності, заповіту, внесення відомостей про них до Єдиного реєстру довіреностей або Спадкового реєстру, а Міністерство юстиції повідомляє про це органу (установі), від якого надійшли відповідні документи.

Довідки про наявність складеного заповіту, за винятком заповідача, видаються тільки після смерті заповідача за умови подання свідоцтва (нотаріально засвідченої копії) про його смерть.

Варто наголосити на тому, що право посвідчення заповітів в умовах воєнного стану, крім командирів (начальників), наділена уповноважена таким командиром (начальником) особа Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, а також правоохоронних (спеціальних) органів (у тому числі Національної поліції), органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави. У даному випадку таке уповноваження-доручення має бути відповідно оформленим (відповідним наказом) та враховувати наявність у такої особи юридичної освіти, практичних навичків щодо вчинення нотаріальних дій. Також у вказаних рішеннях, як правило, варто передбачити іншу особу, яка буде виконувати нотаріальні дії на час її відсутності або іншого випадку.

Оскільки посадові чи службові особи, що посвідчують прирівняні до нотаріально посвідчених заповіти, здебільшого не володіють необхідним обсягом знань чинного законодавства щодо посвідчення заповітів, зокрема в сфері цивільного, сімейного, земельного права, це тягне за собою недостатнє роз'яснення вказаними особами заповідачам їхніх прав та обов'язків, тобто обмежує право останніх на об'єктивне волевиявлення при складанні заповіту.

4.5. Зразки заповітів

Відповідно до чинного українського законодавства, зокрема ст. 1252 Цивільного кодексу України, ст. 40 Закону України «Про нотаріат», Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, посадові та службові особи, уповноважені на посвідчення таких заповітів, мають право їх посвідчити лише за участю свідків.

*Зразок заповіту на все майно,
складеного за участю заповідача та свідків*

ЗАПОВІТ

Село Чернобаївка Херсонського району Херсонської області, вісімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Я, Кириченко Іван Петрович, 2 квітня 1956 року, народився у місті Херсоні, що мешкаю: місто Харків, вулиця Володимира Великого, будинок 5, квартира 98, у присутності двох свідків, обраних мною особисто, а саме:

Сироїд Микола Петрович, паспорт ХА № 296543, виданий Херсонським РВВС у Херсонській обл. 15 лютого 1997 р., що проживає в м. Львів, вулиця Симоненка, 5, квартира 74,

Ходаковський Сергій Григорович, паспорт СА № 397532, виданий Сумським РВВС у Сумській області, що проживає в м. Харкові, вулиця Котляревського, 5, квартира 8,

на випадок моєї смерті роблю таке розпорядження:

- все моє рухоме і нерухоме майно, де б воно не знаходилося і з чого б воно не складалося, і взагалі все те, на що я за законом

матиму право і що буде належати мені на момент смерті, заповідаю своїй дружині Кириченко Марії Геннадіївні, 1961 року народження, та своєму синові Кириченку Едуарду Івановичу, 1990 року народження, в рівних частках кожному.

Зміст статей 1241, 1254, 1307 Цивільного кодексу України мені роз'яснено.

Підпис заповідача _____
(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Кириченко Іван Петрович і скорочений підпис)

Ми, свідки: Сироїд М. П. та Ходаковський С. Г. зачитали цей заповіт вголос та поставили свої підписи на ньому.

Ми, свідки: Сироїд Микола Петрович та Ходаковський Сергій Григорович не є спадкоємцями за заповітом, членами сім'ї та близькими родичами спадкоємців за заповітом.

Нам, свідкам, роз'яснено зміст статті 1255 Цивільного кодексу України про те, що ми не маємо права до відкриття спадщини розголошувати відомості щодо факту складення заповіту, його змісту, скасування або зміни заповіту.

Підписи свідків _____
(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Сироїд Микола Петрович і скорочений підпис)

(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Ходаковський Сергій Григорович і скорочений підпис)

Село Чорнобаївка Херсонського району Херсонської області, вісімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Цей заповіт посвідчено мною, Хорунжим Кирилом Максимовичем, командиром _____ бригади.

Заповіт записаний мною, командиром _____ бригади зі слів заповідача Кириченка Івана Петровича о 15 годині 30 хвилин.

Особу заповідача встановлено, дієздатність його перевірено.

Заповіт уголос прочитаний заповідачем до його підписання у присутності запрошених ним свідків Сироїда Миколи Петровича та Ходаковського Сергія Григоровича і підписаний заповідачем Кириченком Іваном Петровичем у моїй присутності та присутності свідків.

Особи Сироїда М. П. та Ходаковського С. Г. встановлено, дієздатність та справжність їх підписів перевірено.

Цей заповіт складено і підписано у двох примірниках, один надсилається на зберігання до _____, а другий – видається заповідачу.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Посада (командир _____)

Печатка

Підпис

*Зразок заповіту на все майно,
складеного за участю заповідача, свідків
та підписаного іншою особою від імені заповідача
у зв'язку з його хворобою або фізичною вадою*

ЗАПОВІТ

Село Чернобаївка Херсонського району Херсонської області, вісімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Я, Кириченко Іван Петрович, 2 квітня 1956 року, народився у місті Харкові, що мешкаю: місто Харків, вулиця Володимира Великого, будинок 5, квартира 98, у присутності двох свідків, обраних мною особисто, а саме:

Сироїд Микола Петрович, паспорт ХА № 296543, виданий Херсонським РВВС у Херсонській обл. 15 лютого 1997 р., що проживає в м. Львів, вулиця Симоненка, 5, квартира 74,

Ходаковський Сергій Григорович, паспорт СА № 97532, виданий Сумським РВВС у Сумській області, що проживає в м. Харкові, вулиця Котляревського, 5, квартира 8,

на випадок моєї смерті роблю таке розпорядження:

- все моє рухоме і нерухоме майно, де б воно не знаходилося і з чого б воно не складалося і взагалі все те, на що я за законом

матиму право і що буде належати мені на момент смерті, заповідаю своїй дружині Кириченко Марії Геннадіївні, 1961 року народження, та своєму синові Кириченку Едуарду Івановичу, 1990 року народження, в рівних частках кожному.

Зміст статей 1241, 1254, 1307 Цивільного кодексу України мені роз'яснено.

У зв'язку з хворобою (поганим станом здоров'я), на особисте прохання заповідача Кириченка Івана Петровича, за його дорученням, у його присутності та присутності двох свідків заповіт підписано Гаврилюком Семеном Івановичем, 1969 року народження, який проживає в м. Львові, вулиця Дорошенка, 5, квартира 4.

Підпис _____
(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Гаврилюк Семен Іванович і скорочений підпис)

Ми, свідки: Сироїд М. П. та Ходаковський С. Г. зачитали цей заповіт вголос та поставили свої підписи на ньому.

Ми, свідки: Сироїд Микола Петрович та Ходаковський Сергій Григорович не є спадкоємцями за заповітом, членами сім'ї та близькими родичами спадкоємців за заповітом.

Нам, свідкам, роз'яснено зміст статті 1255 Цивільного кодексу України про те, що ми не маємо права до відкриття спадщини розголошувати відомості щодо факту складення заповіту, його змісту, скасування або зміни заповіту.

Підписи свідків: _____
(повністю прописом, прізвище ім'я та по батькові –
Сироїд Микола Петрович і скорочений підпис)

(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Ходаковський Сергій Григорович і скорочений підпис)

Село Чернобаївка Херсонського району Херсонської області, вісімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Цей заповіт посвідчено мною, Хорунжим Кирилом Максимовичем, командиром _____ бригади.

Заповіт записаний мною, командиром _____ бригади зі слів заповідача Кириченка Івана Петровича

У зв'язку з хворобою заповідача, на його, Кириченка Івана Петровича, особисте прохання, в його (її) та в моїй присутності

текст заповіту підписано Гаврилюком Семеном Івановичем о 15 годині 30 хвилин.

Особу заповідача встановлено, дієздатність його перевірено.

Особу Гаврилюка Семена Івановича встановлено, дієздатність та справжність його підпису перевірено.

Заповіт уголос прочитаний заповідачем до його підписання у присутності запрошених ним свідків Сироїда Миколи Петровича та Ходаковського Сергія Григоровича і підписаний Гаврилюком Семеном Івановичем у моїй присутності та присутності заповідача і свідків.

Особи Сироїда М. П. та Ходаковського С. Г. встановлено, дієздатність та справжність їх підписів перевірено.

Цей заповіт складено і підписано у двох примірниках, один надсилається на зберігання до Харківського державного нотаріального архіву, а другий – видається заповідачу.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Посада (командир _____)

Печатка

Підпис

*Зразок заповіту на все майно
з підпризначенням іншого спадкоємця,
складеного за участю заповідача, свідків
та підписаного іншою особою від імені заповідача
у зв'язку з його хворобою або фізичною вадою*

ЗАПОВІТ

Місто Генічеськ Херсонської області, вісімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Я, Кириченко Іван Петрович, 2 квітня 1956 року, народився у місті Харкові, що мешкаю: місто Суми, вулиця Володимира Великого, будинок 5, квартира 98, у присутності двох свідків, обраних мною особисто, а саме:

Сироїд Микола Петрович, паспорт ХА № 296543, виданий Херсонським РВВС у Херсонській обл. 15 лютого 1997 р., що проживає в м. Львів, вулиця Симоненка, 5, квартира 74,

Ходаковський Сергій Григорович, паспорт СА № 97532, виданий Сумським РВВС у Сумській області, що проживає в м. Харкові, вулиця Котляревського, 5, квартира 8,

на випадок моєї смерті роблю таке розпорядження:

- все моє майно, що буде мені належати на день моєї смерті, де б воно не знаходилося і з чого б воно не складалося, а також все те, на що я за законом матиму право, заповідаю своїй дочці Личко Марії Іванівні, 1981 року народження.

У випадку, якщо спадкоємець – гр. Личко Марія Іванівна, зазначена в цьому заповіті, помре до відкриття спадщини, не прийме її, відмовиться від її прийняття чи буде усунена від права на спадкування, все моє майно, яке буде мені належати на день моєї смерті або на яке я матиму право, заповідаю своєму онукові гр. Криклицю Івану Вадимовичу, 2010 року народження.

Зміст статей 1241, 1254, 1307 Цивільного кодексу України мені роз'яснено.

У зв'язку з хворобою (поганим станом здоров'я), на особисте прохання заповідача Кириченка Івана Петровича, за його дорученням, у його присутності та присутності двох свідків заповіт підписано Гаврилюком Семеном Івановичем, 1969 року народження, який проживає в м. Львові, вулиця Дорошенка, 5, квартира 4.

Підпис _____

(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Гаврилюк Семен Іванович і скорочений підпис)

Ми, свідки: Сироїд М. П. та Ходаковський С. Г. зачитали цей заповіт вголос та поставили свої підписи на ньому.

Ми, свідки: Сироїд Микола Петрович та Ходаковський Сергій Григорович не є спадкоємцями за заповітом, членами сім'ї та близькими родичами спадкоємців за заповітом.

Нам, свідкам, роз'яснено зміст статті 1255 Цивільного кодексу України про те, що ми не маємо права до відкриття спадщини розголошувати відомості щодо факту складення заповіту, його змісту, скасування або зміни заповіту.

Підписи свідків: _____
(повністю прописом прізвище, ім'я, та по батькові –
Сироїд Микола Петрович і скорочений підпис)

_____
(повністю прописом прізвище, ім'я, та по батькові –
Ходаковський Сергій Григорович і скорочений підпис)

Місто Генічеськ Херсонської області, вісімнадцятого березня
дві тисячі двадцять третього року.

Цей заповіт посвідчено мною, Хорунжим Кирилом Макси-
мовичем, начальником госпіталю № _____

Заповіт записаний мною, начальником госпіталю № _____
зі слів заповідача Кириченка Івана Петровича

У зв'язку з хворобою заповідача, на його, Кириченка Івана
Петровича, особисте прохання, в його (її) та в моїй присутності
текст заповіту підписано Гаврилюком Семеном Івановичем
о 15 годині 30 хвилин.

Особу заповідача встановлено, дієздатність його перевірено.

Особу Гаврилюка Семена Івановича встановлено, дієздат-
ність та справжність його підпису перевірено.

Заповіт уголос прочитаний заповідачем до його підписання
у присутності запрошених ним свідків Сироїда Миколи Петровича
та Ходаковського Сергія Григоровича і підписаний Гаврилюком
Семеном Івановичем у моїй присутності та присутності заповідача
і свідків.

Особи Сироїда М. П. та Ходаковського С. Г. встановлено,
дієздатність та справжність їх підписів перевірено.

Цей заповіт складено і підписано у двох примірниках, один
надсилається на зберігання до Сумського державного нотаріально-
го архіву, а другий – видається заповідачу.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Посада (командир _____)

Печатка

Підпис

*Зразок заповіту на конкретне майно
з підпризначенням спадкоємця,
складеного за участю заповідача, свідків
та підписаного іншою особою від імені заповідача
у зв'язку з його хворобою або фізичною вадою*

ЗАПОВІТ

Місто Генічеськ Херсонської області, вісімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Я, Кириченко Іван Петрович, 2 квітня 1956 року, народився у місті Харкові, що мешкаю: місто Суми, вулиця Володимира Великого, будинок 5, квартира 98, у присутності двох свідків, обраних мною особисто, а саме:

Сироїд Микола Петрович, паспорт ХА № 296543, виданий Херсонським РВВС у Херсонській обл. 15 лютого 1997 р., що проживає в м. Львів, вулиця Симоненка, 5, квартира 74,

Ходаковський Сергій Григорович, паспорт СА № 97532, виданий Сумським РВВС у Сумській області, що проживає в м. Харкові, вулиця Котляревського, 5, квартира 8,

на випадок моєї смерті роблю таке розпорядження:

- належну мені на праві приватної власності квартиру номер дев'яносто вісім в будинку номер п'ять на вулиці Володимира Великого в місті Суми, заповідаю своєму синові гр. Кириченку Сергію Івановичу, 1985 року народження.

У випадку, якщо спадкоємець – гр. Кириченко Сергій Іванович, зазначений в цьому заповіті, помре до відкриття спадщини, не прийме її, відмовиться від її прийняття чи буде усунений від права на спадкування, вищевказану квартиру заповідаю своїй онуці гр. Мещеряковій Альоні Сергіївні, 2007 року народження.

Зміст статей 1241, 1254, 1307 Цивільного кодексу України мені роз'яснено.

У зв'язку з хворобою (поганим станом здоров'я), на особисте прохання заповідача Кириченка Івана Петровича, за його дорученням, у його присутності та присутності двох свідків заповіт підписано Гаврилюком Семеном Івановичем, 1969 року народження, який проживає в м. Львові, вулиця Дорошенка, 5, квартира 4.

Підпис _____

(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Гаврилюк Семен Іванович і скорочений підпис)

Ми, свідки: Сироїд М. П. та Ходаковський С. Г. зачитали цей заповіт вголос та поставили свої підписи на ньому.

Ми, свідки: Сироїд Микола Петрович та Ходаковський Сергій Григорович не є спадкоємцями за заповітом, членами сім'ї та близькими родичами спадкоємців за заповітом.

Нам, свідкам, роз'яснено зміст статті 1255 Цивільного кодексу України про те, що ми не маємо права до відкриття спадщини розголошувати відомості щодо факту складення заповіту, його змісту, скасування або зміни заповіту.

Підписи свідків:

(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Сироїд Микола Петрович і скорочений підпис)

(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Ходаковський Сергій Григорович і скорочений підпис)

Місто Генічеськ Херсонської області, вісімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Цей заповіт посвідчено мною, Хорунжим Кирилом Максимовичем, начальником госпіталю № _____.

Заповіт записаний мною, начальником госпіталю № _____ зі слів заповідача Кириченка Івана Петровича

У зв'язку з хворобою заповідача, на його, Кириченка Івана Петровича, особисте прохання, в його (її) та в моїй присутності текст заповіту підписано Гаврилюком Семеном Івановичем о 15 годині 30 хвилин.

Особу заповідача встановлено, дієздатність його перевірено.

Особу Гаврилюка Семена Івановича встановлено, дієздатність та справжність його підпису перевірено.

Заповіт уголос прочитаний заповідачем до його підписання у присутності запрошених ним свідків Сироїда Миколи Петровича та Ходаковського Сергія Григоровича і підписаний Гаврилюком Семеном Івановичем у моїй присутності та присутності заповідача і свідків.

Особи Сироїда М. П. та Ходаковського С. Г. встановлено, дієздатність та справжність їх підписів перевірено.

Цей заповіт складено і підписано у двох примірниках, один надсилається на зберігання до Сумського державного нотаріального архіву, а другий – видається заповідачу.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Посада (командир _____)

Печатка

Підпис

*Зразок заповіту на житловий будинок
з покладанням обов'язку щодо надання права
довічного безкоштовного проживання іншій особі,
складеного за участю заповідача та свідків*

ЗАПОВІТ

Село Чернобаївка Херсонського району Херсонської області, вісімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Я, Кириченко Іван Петрович, 2 квітня 1956 року, народився у місті Херсоні, що мешкаю: місто Харків, вулиця Володимира Великого, будинок 5, квартира 98, у присутності двох свідків, обраних мною особисто, а саме:

Сироїд Микола Петрович, паспорт ХА № 296543, виданий Херсонським РВВС у Херсонській обл. 15 лютого 1997 р., що проживає в м. Львів, вулиця Симоненка, 5, квартира 74,

Ходаковський Сергій Григорович, паспорт СА № 97532, виданий Сумським РВВС у Сумській області, що проживає в м. Харкові, вулиця Котляревського, 5, квартира 8,

на випадок моєї смерті роблю таке розпорядження:

- належні мені на праві приватної власності будинок номер сім по вулиці Городоцькій в місті Острозі Рівненської області та

присадибну земельну ділянку для обслуговування житлового будинку за вказаною адресою – заповідаю дочці Іваничук Катерині Іванівні, 1987 року народження, на яку покладаю обов’язок надати гр. Кириченко Раїсі Іванівні право довічного безкоштовного проживання в одній із кімнат вказаного житлового будинку.

Зміст статей 1241, 1254, 1307 Цивільного кодексу України мені роз’яснено.

Підпис заповідача _____
(повністю прописом прізвище, ім’я та по батькові –
Кириченко Іван Петрович і скорочений підпис)

Ми, свідки: Сироїд М. П. та Ходаковський С. Г. зачитали цей заповіт вголос та поставили свої підписи на ньому.

Ми, свідки: Сироїд Микола Петрович та Ходаковський Сергій Григорович не є спадкоємцями за заповітом, членами сім’ї та близькими родичами спадкоємців за заповітом.

Нам, свідкам, роз’яснено зміст статті 1255 Цивільного кодексу України про те, що ми не маємо права до відкриття спадщини розголошувати відомості щодо факту складення заповіту, його змісту, скасування або зміни заповіту.

Підписи свідків: _____
(повністю прописом прізвище, ім’я та по батькові –
Сироїд Микола Петрович і скорочений підпис)

(повністю прописом прізвище, ім’я та по батькові –
Ходаковський Сергій Григорович і скорочений підпис)

Село Чорнобаївка Херсонського району Херсонської області, вісімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Цей заповіт посвідчено мною, Хорунжим Кирилом Максимовичем, командиром _____ бригади.

Заповіт записаний мною, командиром _____ бригади зі слів заповідача Кириченка Івана Петровича о 15 годині 30 хвилин.

Особу заповідача встановлено, дієздатність його перевірено.

Заповіт уголос прочитаний заповідачем до його підписання у присутності запрошених ним свідків Сироїда Миколи Петровича

та Ходаковського Сергія Григоровича і підписаний заповідачем Кириченком Іваном Петровичем у моїй присутності та присутності свідків.

Особи Сироїда М. П. та Ходаковського С. Г. встановлено, дієздатність та справжність їх підписів перевірено.

Цей заповіт складено і підписано у двох примірниках, один надсилається на зберігання до _____, а другий – видається заповідачу.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Посада (командир _____)

Печатка

Підпис

*Зразок заповіту на все майно
та з умовою позбавлення права
на спадкування певного спадкоємця,
складеного за участю заповідача та свідків*

ЗАПОВІТ

Село Чорнобаївка Херсонського району Херсонської області, вісімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Я, Кириченко Іван Петрович, 2 квітня 1956 року, народився у місті Херсоні, що мешкаю: місто Харків, вулиця Володимира Великого, будинок 5, квартира 98, у присутності двох свідків, обраних мною особисто, а саме:

Сироїд Микола Петрович, паспорт ХА № 296543, виданий Херсонським РВВС у Херсонській обл. 15 лютого 1997 р., що проживає в м. Львів, вулиця Симоненка, 5, квартира 74,

Ходаковський Сергій Григорович, паспорт СА № 97532, виданий Сумським РВВС у Сумській області, що проживає в м. Харкові, вулиця Котляревського, 5, квартира 8,

на випадок моєї смерті роблю таке розпорядження:

- все моє рухоме і нерухоме майно, де б воно не знаходилося і з чого б воно не складалося, і взагалі все те, на що я за законом матиму право і що буде належати мені на момент смерті, в тому числі квартиру дев'яносто вісім в будинку п'ять по вулиці Володимира Великого в місті Харкові заповідаю своїй дочці Сидоренко Світлані Іванівні 1993 року народження.

- А свого сина Кириченка Сидора Івановича, 2002 року народження, позбавляю спадщини.

Зміст статей 1241, 1254, 1307 Цивільного кодексу України мені роз'яснено.

Підпис заповідача _____

(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Кириченко Іван Петрович і скорочений підпис)

Ми, свідки: Сироїд М. П. та Ходаковський С. Г. зачитали цей заповіт вголос та поставили свої підписи на ньому.

Ми, свідки: Сироїд Микола Петрович та Ходаковський Сергій Григорович не є спадкоємцями за заповітом, членами сім'ї та близькими родичами спадкоємців за заповітом.

Нам, свідкам, роз'яснено зміст статті 1255 Цивільного кодексу України про те, що ми не маємо права до відкриття спадщини розголошувати відомості щодо факту складення заповіту, його змісту, скасування або зміни заповіту.

Підписи свідків: _____

(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Сироїд Микола Петрович і скорочений підпис)

(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Ходаковський Сергій Григорович і скорочений підпис)

Село Чернобаївка Херсонського району Херсонської області, вісімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Цей заповіт посвідчено мною, Хорунжим Кирилом Максимовичем, командиром _____ бригади.

Заповіт записаний мною, командиром _____ бригади зі слів заповідача Кириченка Івана Петровича о 15 годині 30 хвилин.

Особу заповідача встановлено, дієздатність його перевірено.

Заповіт уголос прочитаний заповідачем до його підписання у присутності запрошених ним свідків Сироїда Миколи Петровича та Ходаковського Сергія Григоровича і підписаний заповідачем Кириченком Іваном Петровичем у моїй присутності та присутності свідків.

Особи Сироїда М. П. та Ходаковського С. Г. встановлено, дієздатність та справжність їх підписів перевірено.

Цей заповіт складено і підписано у двох примірниках, один надсилається на зберігання до _____, а другий – видається заповідачу.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Посада (командир _____)

Печатка

Підпис

*Зразок заповіту на різні види майна
на окремих спадкоємців,
складеного за участю заповідача та свідків*

ЗАПОВІТ

Село Чорнобаївка Херсонського району Херсонської області, вісімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Я, Кириченко Іван Петрович, 2 квітня 1956 року, народився у місті Херсоні, що мешкаю: місто Харків, вулиця Володимира Великого, будинок 5, квартира 98, у присутності двох свідків, обраних мною особисто, а саме:

Сироїд Микола Петрович, паспорт ХА № 296543, виданий Херсонським РВВС у Херсонській обл. 15 лютого 1997 р., що проживає в м. Львів, вулиця Симоненка, 5, квартира 74,

Ходаковський Сергій Григорович, паспорт СА № 97532, виданий Сумським РВВС у Сумській області, що проживає в м. Харкові, вулиця Котляревського, 5, квартира 8,

на випадок моєї смерті роблю таке розпорядження:

- належну мені на праві приватної власності квартиру номер дев'яносто вісім в будинку номер п'ять на вулиці Володимира Великого в місті Суми, заповідаю своєму внукові гр. Кириченку Сергію Івановичу, 2015 року народження;

- належний мені на праві приватної власності гараж номер вісім, що знаходиться в гаражному кооперативі «Весна» за адресою: м. Харків, вулиця Симоненка, 8, заповідаю своєму синові Кириченку Геннадію Івановичу, 1985 року народження.

Зміст статей 1241, 1254, 1307 Цивільного кодексу України мені роз'яснено.

Підпис заповідача _____
(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові – Кириченко Іван Петрович і скорочений підпис)

Ми свідки, Сироїд М. П. та Ходаковський С. Г. зачитали цей заповіт вголос та поставили свої підписи на ньому.

Ми, свідки: Сироїд Микола Петрович та Ходаковський Сергій Григорович не є спадкоємцями за заповітом, членами сім'ї та близькими родичами спадкоємців за заповітом.

Нам, свідкам, роз'яснено зміст статті 1255 Цивільного кодексу України про те, що ми не маємо права до відкриття спадщини розголошувати відомості щодо факту складення заповіту, його змісту, скасування або зміни заповіту.

Підписи свідків: _____
(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові – Сироїд Микола Петрович і скорочений підпис)

(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові – Ходаковський Сергій Григорович і скорочений підпис)

Село Чернобаївка Херсонського району Херсонської області, вісімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Цей заповіт посвідчено мною, Хорунжим Кирилом Максимовичем, командиром _____ бригади.

Заповіт записаний мною, командиром _____ зі слів заповідача Кириченка Івана Петровича о 15 годині 30 хвилин.

Особу заповідача встановлено, дієздатність його перевірено.

Заповіт уголос прочитаний заповідачем до його підписання у присутності запрошених ним свідків: Сироїда Миколи Петровича та Ходаковського Сергія Григоровича і підписаний заповідачем Кириченком Іваном Петровичем у моїй присутності та присутності свідків.

Особи Сироїда М. П. та Ходаковського С. Г. встановлено, дієздатність та справжність їх підписів перевірено.

Цей заповіт складено і підписано у двох примірниках, один надсилається на зберігання до _____ нотаріального архіву, а другий – видається заповідачу.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Посада (командир _____)

Печатка

Підпис

4.6. Окремі питання порядку оформлення спадщини, в тому числі за заповітом

Право на спадкування здійснюється спадкоємцями шляхом прийняття спадщини або її неприйняття. Для прийняття спадщини або відмови від прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини. Для того щоб не допустити пропуску шестимісячного строку для прийняття спадщини, нотаріус роз'яснює спадкоємцям право подачі заяви про прийняття спадщини чи про відмову від її прийняття.

Заяви про прийняття спадщини або відмову від її прийняття подаються спадкоємцем особисто нотаріусу у письмовій формі.

Якщо спадкоємець особисто прибув до нотаріуса, нотаріальне засвідчення справжності його підпису на таких заявах

не вимагається. У цьому випадку нотаріус встановлює особу заявника, про що на заяві робиться відповідна службова відмітка, яка скріплюється підписом нотаріуса.

Якщо заява, на якій справжність підпису спадкоємця не засвідчена, надійшла поштою, вона приймається нотаріусом, заводиться спадкова справа, а спадкоємцю повідомляється про заведення спадкової справи та необхідність надіслати заяву, оформлену належним чином (справжність підпису на таких заявах має бути нотаріально засвідченою), або особисто прибути до нотаріуса.

Не допускається приймати заяви про прийняття спадщини, про відмову від неї або заяви про їх відкликання, складені від імені спадкоємців їхніми представниками, що діють на підставі довіреностей.

Зауважуємо, що неповнолітня особа має право подати заяву про прийняття спадщини без згоди своїх батьків або піклувальника.

Заяву від імені малолітньої особи або недієздатної особи подають її батьки (усиновлювачі), опікун.

Річ у тім, що малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особа, цивільна дієздатність якої обмежена, вважаються такими, що прийняли спадщину, якщо не було подано заяву про відмову від прийняття спадщини з дотриманням вимог, передбачених законодавством.

Приймаючи від спадкоємців заяву про прийняття спадщини або про відмову від її прийняття, нотаріус зобов'язаний роз'яснити спадкоємцям їхнє право на відкликання такої заяви протягом строку, встановленого статтею 1270 Цивільного кодексу України (протягом шести місяців).

Для прийняття спадщини чи відмови від прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини. Прийняття і відмова від прийняття спадщини можуть стосуватися всього спадкового майна. Спадкоємець не вправі прийняти одну частину спадщини, а від іншої частини відмовитись. Спадкоємець, який прийняв частину спадщини, вважається таким, що прийняв усю спадщину.

Однак у період воєнного стану, згідно з нормами пункту 3 постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» від 28 лютого 2022 року № 164 (у редакції

постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 року № 209 «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» та постанови Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 року № 719 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану»), перебіг строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття зупиняється на час дії воєнного стану, але не більше ніж на чотири місяці. А свідоцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення строку для прийняття спадщини.

Якщо спадкоємець протягом шести місяців (а під час війни протягом 10 місяців) не подав до нотаріальної контори заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв спадщину.

Суд може визначити спадкоємцю, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини.

Спадкоємець, якому за рішенням суду встановлено додатковий строк для подання заяви про прийняття спадщини, повинен у межах встановленого судом строку прийняти спадщину шляхом подання нотаріусу за місцем відкриття спадщини відповідної заяви.

Не вимагається звернення до суду для визначення додаткового строку, достатнього для прийняття спадщини, якщо усі спадкоємці, які прийняли спадщину, подадуть письмову заяву про згоду на прийняття спадщини спадкоємцем, який пропустив строк для прийняття спадщини.

Такі заяви спадкоємців мають бути подані нотаріусу до видачі свідоцтва про право на спадщину.

За наявності такої згоди спадкоємцеві, який пропустив строк для прийняття спадщини, необхідно подати до нотаріуса за місцем відкриття спадщини заяву про її прийняття.

Якщо виникнення в особи права на спадкування залежить від неприйняття спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями, строк для прийняття такою особою спадщини встановлюється три місяці з моменту неприйняття іншими спадкоємцями спадщини або відмови від її прийняття. Якщо строк, що залишився, менший трьох місяців, він продовжується до трьох місяців.

Спадкоємець, який постійно проживав зі спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого ст. 1270 Цивільного кодексу України, він не заявив про відмову від неї.

У разі відсутності у паспорті такого спадкоємця відмітки про реєстрацію його місця проживання доказом постійного проживання зі спадкодавцем може бути: довідка органу реєстрації місця проживання про те, що місце проживання спадкоємця на день смерті спадкодавця було зареєстровано за однією адресою зі спадкодавцем.

Своєчасно надісланою вважається заява, справжність підпису особи на якій засвідчена (або не засвідчена) нотаріально, що направлена поштовим відправленням до закінчення шестимісячного строку для прийняття спадщини і надійшла нотаріусу після закінчення цього строку. Нотаріус приймає такі заяви, заводить спадкову справу та у випадку надходження заяви, справжність підпису на якій не засвідчено нотаріально, надсилає лист спадкоємцю, в якому пропонується надіслати заяву, оформлену належним чином, або особисто прибути до нотаріуса за місцем відкриття спадщини. У таких випадках конверт підшивається у спадкову справу.

У разі якщо спадкоємець відправив нотаріусу за місцем відкриття спадщини поштою належно оформлену заяву про прийняття спадщини, а потім особисто з'явився до нотаріуса і подав заяву про відмову від спадщини, нотаріус бере до уваги ту заяву, яка була зареєстрована першою у Журналі реєстрації вхідних документів.

Якщо спадкоємець за заповітом або за законом помер після відкриття спадщини і не встиг її прийняти, право на прийняття належної йому частки спадщини, крім права на прийняття обов'язкової частки у спадщині, переходить до його спадкоємців (спадкова трансмісія).

У цьому випадку право на прийняття спадщини здійснюється спадкоємцями на загальних підставах протягом строку, що залишився для прийняття спадщини. Якщо строк, що залишився, становить менше трьох місяців, він продовжується до трьох місяців. Свідцтво про право на спадщину в порядку спадкової трансмісії видається за місцем відкриття спадщини після смерті першого спадкодавця.

Спадкоємець за заповітом має право відмовитись від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця за заповітом. Якщо заповідач підпризначив спадкоємця, особа, на ім'я якої складено заповіт, може відмовитись від прийняття спадщини лише на користь особи, яка є підпризначеним спадкоємцем.

Спадкоємець за законом має право відмовитись від прийняття спадщини на користь будь-кого зі спадкоємців за законом незалежно від черги, зокрема внуків, правнуків, племінників та інших.

Спадкоємець, на чюю користь була здійснена відмова від права на частку у спадщині, має право відмовитися від її прийняття.

Неповнолітня особа може відмовитись від прийняття спадщини за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника і органу опіки та піклування.

Фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, може відмовитися від прийняття спадщини за згодою піклувальника й органу опіки та піклування.

Батьки (усиновлювачі), опікун можуть відмовитися від прийняття спадщини, належної малолітній, недієздатній особі, лише з дозволу органу опіки та піклування.

Приймаючи заяву про відмову від прийняття спадщини, нотаріус роз'яснює спадкоємцю правові наслідки такої відмови.

У разі відмови від прийняття спадщини усіма спадкоємцями за заповітом, а також у разі неохоплення заповітом усієї спадщини право на спадкування отримують спадкоємці за законом почергово.

У разі заведення спадкової справи та встановлення складу спадкового майна нотаріус надає спадкоємцю письмову довідку щодо переліку документів, необхідних для оформлення спадщини та видачі свідоцтва про право на спадщину, зі зазначенням розміру плати за вчинення відповідних нотаріальних дій, яка визначена державним нотаріусом або щодо якої було досягнуто домовленості між приватним нотаріусом та спадкоємцем до заведення спадкової справи. Така довідка має бути підписана нотаріусом та скріплена його печаткою.

При зверненні спадкоємця у зв'язку з відкриттям спадщини нотаріус з'ясовує відомості стосовно: факту смерті спадкодавця; часу і місця відкриття спадщини; кола спадкоємців; наявності запо-

віту; наявності спадкового майна, його складу та місцезнаходження; необхідності вжиття заходів щодо охорони спадкового майна.

Наголошуємо, що у випадку якщо протягом однієї доби померли особи, які могли б спадкувати одна після одної, тоді спадщина відкривається одночасно і окремо щодо кожної з них.

Якщо кілька осіб, які могли б спадкувати одна після одної, померли під час спільної для них небезпеки (стихійного лиха, аварії, катастрофи тощо), припускається, що вони померли одночасно, то у даному випадку спадщина відкривається одночасно і окремо щодо кожної з цих осіб.

Спадкоємець, який помер хоч і через декілька годин після спадкодавця, але на наступну добу, не вважається померлим з ним одночасно і у нього виникає право на спадщину.

Місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця, відповідно до статті 29 Цивільного кодексу України.

Якщо спадкодавець мав декілька місць проживання, місцем відкриття спадщини вважається останнє місце реєстрації спадкодавця.

Після смерті військовослужбовців строкової служби, а також осіб, які навчалися в навчальних закладах, що розташовані поза місцем їхнього проживання, місцем відкриття спадщини визнається те місце, де вони проживали до призову на строкову військову службу або до вступу до відповідного навчального закладу.

Після смерті громадянина, який проживав у будинку-інтернаті для осіб з інвалідністю, ветеранів, самотніх осіб та людей похилого віку, іншому закладі соціального призначення, місцем відкриття спадщини вважається місцезнаходження відповідного закладу.

Місцем відкриття спадщини після осіб, померлих в установах виконання покарань, визнається останнє місце проживання до арешту (взяття під варту).

Після смерті громадянина, який проживав на території монастиря, храму, іншого культового будинку, місцем відкриття спадщини вважається місцезнаходження відповідної споруди.

Якщо спадкодавець, якому належало майно на території України, мав останнє місце проживання на території іноземної держави, місце відкриття спадщини визначається на підставі Закону України «Про міжнародне приватне право».

Якщо місце проживання спадкодавця невідоме, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нерухомого майна. Якщо об'єктів нерухомого майна декілька і їх місцезнаходження різне, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження одного з об'єктів цього майна на вибір спадкоємця(ів).

За відсутності нерухомого майна місцем відкриття спадщини є місцезнаходження основної частини рухомого майна, що може бути підтверджено свідоцтвом про державну реєстрацію транспортного засобу, витягом з реєстру прав власності на цінні папери, ощадною книжкою тощо.

Місце відкриття спадщини підтверджується: довідкою про реєстрацію або останнє місце проживання виконавчого органу сільської, селищної або міської ради, сільського голови (у разі якщо відповідно до закону виконавчий орган сільської ради не утворено), що здійснює реєстрацію, зняття з реєстрації місця проживання особи на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, на яку поширюються повноваження відповідної сільської, селищної або міської ради, або іншим документом, що може підтверджувати відповідний факт (копією актового запису про смерть, домовою книгою тощо).

Місце відкриття спадщини не може підтверджуватись свідоцтвом про смерть. Якщо останнє місце проживання спадкодавця було на території України, де органи державної влади України тимчасово не здійснюють свої повноваження, нотаріусу подається відповідна заява спадкоємця.

У разі відсутності у спадкоємців документів, що підтверджують місце відкриття спадщини, нотаріус роз'яснює спадкоємцям їхнє право на звернення до суду зі заявою про встановлення місця відкриття спадщини. У такому випадку місце відкриття спадщини підтверджується копією рішення суду, що набрало законної сили.

Спадкова справа заводиться нотаріусом за місцем відкриття спадщини на підставі поданої (або такої, що надійшла поштою) першою заяви (повідомлення, телеграми) про прийняття спадщини, про відмову від прийняття спадщини, про відмову від спадщини, заяви про видачу свідоцтва про право на спадщину, заяви спадкоємця на одержання частини вкладу спадкодавця у банку (фінансо-

вій установі), заяви про видачу свідоцтва виконавцю заповіту, заяви виконавця заповіту про відмову від здійснення своїх повноважень, заяви другого з подружжя про видачу свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя у разі смерті одного з подружжя, заяви про вжиття заходів до охорони спадкового майна, претензії кредиторів.

Наголошуємо, що в умовах воєнного або надзвичайного стану спадкова справа заводиться за зверненням заявника будь-яким нотаріусом України, незалежно від місця відкриття спадщини.

При заведенні спадкової справи нотаріус за даними Спадкового реєстру перевіряє наявність заведеної спадкової справи, спадкового договору, заповіту, крім випадків, передбачених підпунктом 2.6 пункту другого глави 10 розділу Другого Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, які стосуються особливостей заведення спадкової справи в умовах воєнного стану в Україні.

А саме: спадкова справа підлягає обов'язковій реєстрації у книзі обліку і реєстрації спадкових справ, Алфавітній книзі обліку спадкових справ та у Спадковому реєстрі. В умовах воєнного або надзвичайного стану за відсутності доступу до Спадкового реєстру нотаріус заводить спадкову справу без використання цього реєстру та перевіряє наявність заведеної спадкової справи, спадкового договору, заповіту протягом п'яти робочих днів з дня відновлення такого доступу. Якщо за результатами перевірки відомостей Спадкового реєстру встановлено наявність раніше заведеної спадкової справи, заведена без використання Спадкового реєстру спадкова справа передається до нотаріуса, яким раніше заведено спадкову справу. У випадку якщо наявність такої справи не встановлено, тоді нотаріусом здійснюється реєстрація спадкової справи в Спадковому реєстрі.

У разі заведення спадкової справи нотаріус за даними Спадкового реєстру перевіряє наявність заведеної спадкової справи, спадкового договору, заповіту.

У разі наявності заповіту нотаріусу подається його оригінал чи дублікат. Повна інформація про заповіт, який було посвідчено іншим нотаріусом, витребується нотаріусом шляхом направлення запиту.

У разі підтвердження факту заведення спадкової справи іншим нотаріусом нотаріус відмовляє заявнику у прийнятті заяви

(іншого документа) та роз'яснює право її подачі за місцезнаходженням цієї справи, а у разі потреби (неправильно визначено місце відкриття спадщини) витребує цю справу для подальшого провадження.

Номер спадковій справі присвоюється один раз і складається з порядкового номера, за яким вона зареєстрована в книзі обліку і реєстрації спадкових справ, та зазначається через дріб (дефіс) рік, у якому вона заведена.

Спадкова справа підлягає обов'язковій реєстрації у книзі обліку і реєстрації спадкових справ, Алфавітній книзі обліку спадкових справ та у Спадковому реєстрі.

Якщо спадщина була відкрита на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь до початку тимчасової окупації та щодо неї спадкова справа була зареєстрована у Спадковому реєстрі, але не була закінчена, приватний нотаріус (державна нотаріальна контора), до якого (якої) звернувся спадкоємець для завершення спадкування, продовжує провадження такої спадкової справи на підставі відповідної заяви спадкоємця.

Забороняється видача свідоцтва про право на спадщину у спадковій справі, заведеної без використання Спадкового реєстру, до її реєстрації у Спадковому реєстрі.

При оформленні спадщини за заповітом нотаріус надає правову оцінку заповіту, перевіряє його реєстрацію у Спадковому реєстрі та чинність на момент смерті заповідача. У випадку, якщо наданий спадкоємцем заповіт не відповідає вимогам законодавства, нотаріус відмовляє в його прийомі.

Якщо для оформлення спадщини надано кілька заповітів спадкодавця, нотаріус повинен надати їм правову оцінку, керуючись положеннями статті 1254 Цивільного кодексу України.

Якщо заповіт визнаний судом недійсним, чинність попереднього заповіту не відновлюється, крім випадків, передбачених статтями 225 та 231 Цивільного кодексу України.

У разі визнання заповіту недійсним спадкування відбувається лише за законом.

При видачі свідоцтва про право на спадщину за заповітом нотаріус повинен з'ясувати наявність спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, перелік яких наведено

у статті 1241 Цивільного кодексу України. Коло спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, визначається на день відкриття спадщини.

Заповідач не може позбавити права на спадкування осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині.

Право на обов'язкову частку у спадщині мають лише особи, визначені в частині першій статті 1241 Цивільного кодексу України. До таких осіб належать:

1) малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця (в тому числі усиновлені);

2) непрацездатні вдова (вдівець);

3) непрацездатні батьки,

які успадковують незалежно від змісту заповіту половину частки, яка належала би кожному з них у разі спадкування за законом.

Наведений перелік не підлягає розширеному тлумаченню, тобто є вичерпним.

Водночас право на обов'язкову частку у спадщині не залежить від згоди інших спадкоємців, волі спадкодавця та не пов'язане зі спільним проживанням спадкодавця й осіб, які мають право на обов'язкову частку.

Право на обов'язкову частку у спадщині має особистий характер та не може переходити в порядку спадкової трансмісії. Нотаріус має пояснити спадкоємцю, який має право на обов'язкову частку у спадщині, його право на одержання належної частки спадщини.

Цивільним кодексом України передбачено випадки, коли особа не має права на спадкування або рішенням суду може бути усунена від права на спадкування за законом. Позбавлення права на спадкування поширюється і на спадкоємців обов'язкової частки у спадщині.

Право на обов'язкову частку у спадщині виникає у спадкоємця, визначеного частиною першою статті 1241 Цивільного кодексу України, у випадках, якщо у заповіті містяться положення про усунення його від спадкування або цьому спадкоємцеві заповідана частка спадщини, яка є меншою від належної йому обов'язкової частки.

Спадкоємець може відмовитися від права на обов'язкову частку у спадщині шляхом подачі нотаріусу заяви про те, що зі змістом заповіту він ознайомлений, зміст статті 1241 Цивільного кодексу України йому роз'яснено, однак він не претендує на одержання обов'язкової частки у спадщині.

Визначаючи розмір обов'язкової частки, нотаріус мусить зважити на частину першу статті 1241 Цивільного кодексу України, якою встановлено, що обов'язкова частка у спадщині визначається незалежно від змісту заповіту у розмірі половини частки, яка належала б кожному зі спадкоємців у разі спадкування за законом. При визначенні розміру обов'язкової частки у спадщині нотаріус враховує всіх спадкоємців за законом, які могли б бути закликані до спадкування, якби порядок спадкування не було змінено заповідачем. Нотаріус пропонує як спадкоємцю за заповітом, так і спадкоємцю, що має право на обов'язкову частку у спадщині, вказати у своїх заявах про прийняття спадщини всіх спадкоємців за законом.

При визначенні розміру обов'язкової частки враховується все спадкове майно, як заповідане, так і те, що не охоплене заповітом, а також речі звичайної домашньої обстановки та вжитку. До складу спадкового майна також входить і право на вклад у банку (фінансовій установі) незалежно від того, зроблено розпорядження у заповіті чи безпосередньо у банку (фінансовій установі).

Якщо заповідана лише частина спадкового майна, обов'язкова частка визначається, виходячи із вартості всього спадкового майна, але виділяється обов'язковому спадкоємцю з тієї частки спадкового майна, що залишилась поза заповітом. Якщо частка майна, що залишилась незаповіданою, менша порівняно із розміром обов'язкової частки у спадщині, обов'язковий спадкоємець отримує частку, якої не вистачає, зі заповіданої частини спадкового майна.

Якщо спадкоємець за заповітом є одночасно і спадкоємцем за законом, частина спадкового майна, яка залишилась поза заповітом, ділиться порівну між усіма спадкоємцями за законом, також і спадкоємцем, зазначеним у заповіті.

Розмір обов'язкової частки у спадщині може бути зменшений судом з огляду на відносини між цими спадкоємцями та спадкодавцем, а також на інші обставини, які мають істотне значення.

Визначивши розмір обов'язкової частки, нотаріус видає спадкоємцю, який має право на обов'язкову частку у спадщині, свідоцтво про право на спадщину за законом, а спадкоємцеві за заповітом – свідоцтво про право на спадщину за заповітом.

Якщо в заповіті зазначені родинні відносини спадкоємця зі спадкодавцем, нотаріус перевіряє документи, що підтверджують факт родинних відносин, та за бажанням спадкоємців вказує про родинні відносини у свідоцтві про право на спадщину за заповітом.

Після видачі свідоцтва про право на спадщину за заповітом поданий спадкоємцями оригінал або дублікат заповіту (протокол про оголошення секретного заповіту) залишається у спадковій справі.

При оформленні спадщини за секретним заповітом відкриттю спадкової справи передує процедура оголошення секретного заповіту. Варто пригадати, що секретний заповіт вправі посвідчити лише нотаріус.

Заповідач, відповідно до ст. 1286 Цивільного кодексу України, може доручити виконання заповіту фізичній особі з повною цивільною дієздатністю або юридичній особі-виконавцеві заповіту незалежно від того, чи є ця особа спадкоємцем.

Виконання заповіту здійснюється спадкоємцями за заповітом, за винятком випадків, коли його виконання повністю або у визначеній частині здійснюється виконавцем заповіту.

Виконавець заповіту може бути призначений завідачем за ініціативою спадкоємців, нотаріусом або на підставі рішення суду.

Зауважуємо, що особа може бути призначена виконавцем заповіту лише за її письмовою згодою.

Волевиявлення виконавця заповіту щодо покладання на нього обов'язку з виконання заповіту може бути зазначене у самому тексті заповіту, про що має свідчити особистий підпис виконавця заповіту, справжність якого засвідчується нотаріусом, про що зазначається у посвідчувальному написі, вчиненому на заповіті.

Спадкоємці, які прийняли спадщину, мають право вибрати виконавця заповіту з числа спадкоємців або призначити виконавцем заповіту іншу особу у випадках:

- непризначення виконавця заповіту завідачем;

- відмови особи, призначеної заповідачем, від виконання заповіту;

- усунення призначеної особи від виконання заповіту.

У разі призначення виконавця заповіту спадкоємцями останні мають подати про це відповідні заяви, справжність підпису під якими підлягає нотаріальному засвідченню, або укладений між спадкоємцями та потенційним виконавцем відповідний договір, який посвідчується нотаріально та має передбачати обсяг вчинення виконавцем дій, спрямованих на виконання волі заповідача, та його винагороду.

Суд призначає виконавця заповіту у разі, якщо спадкоємці самостійно не можуть дійти згоди щодо того, хто виконуватиме волю спадкодавця. У цьому випадку повноваження виконавця заповіту будуть підтверджуватися судовим рішенням, яке має бути подане нотаріусу для участі виконавця заповіту під час здійснення відповідних нотаріальних дій.

У разі складення заповіту на користь кількох осіб виконання заповіту може бути доручено будь-кому з них. У такому випадку нотаріусу подається письмова згода цих осіб на призначення одного з них виконавцем заповіту. Якщо заповіт складено на користь однієї особи, виконання заповіту може бути покладено на особу, яка не є спадкоємцем за заповітом.

Призначення виконавця заповіту нотаріусом здійснюється за умови, що цього потребують інтереси спадкоємців, у випадках: непризначення виконавця заповіту заповідачем; відмови особи, призначеної заповідачем, від виконання заповіту або усунення призначеної особи від виконання заповіту.

Особливе значення має призначення виконавця заповіту нотаріусом, зокрема у випадках, якщо:

- майно заповідається малолітнім особам, у яких відсутні батьки;

- майно заповідається державі або юридичним особам;

- майно заповідається з умовою;

- заповіт містить заповідальний відказ або покладання на спадкоємця (ів) інших обов'язків;

- предметом заповіту є майно, щодо якого після смерті заповідача обов'язково виникає необхідність управління ним

(частка в статутному капіталі товариств, акції, приватні підприємства тощо).

У законі не встановлено вимог до особи, яку нотаріус може самостійно призначити виконавцем заповіту. Нотаріус має виходити зі загальних положень, що виконавцем може бути як особа з числа спадкоємців, так і будь-яка інша особа.

Виконавцем може бути призначена лише особа, яка сама виживить бажання ним бути. У цьому випадку така особа подає нотаріусу заяву, яка має містити в собі одночасно згоду на вчинення певних дій. У цій заяві зазначаються зобов'язання особи, які вона бере на себе, висловлюючи бажання стати виконавцем заповіту.

Доцільно нагадати, що згода виконавця заповіту виконувати покладені на нього обов'язки також може бути викладена в окремій заяві, справжність підпису під якою підлягає нотаріальному засвідченню. Ця заява є невід'ємною частиною заповіту.

Виконавець заповіту може бути призначений нотаріусом за місцем відкриття спадщини, якщо заповідач не призначив виконавця заповіту або якщо виконавець заповіту відмовився від виконання заповіту чи був усунений від його виконання і якщо цього потребують інтереси спадкоємців (ст. 1288 ЦК України).

Нотаріус видає свідоцтво виконавцю заповіту за заявою особи, яка заповідачем або спадкоємцями заповідача призначена виконавцем заповіту, а також у разі призначення виконавця заповіту нотаріусом.

Також після звернення виконавця заповіту за видачею свідоцтва нотаріус встановлює його особу, здійснює відповідну перевірку за Спадковим реєстром, встановлює факт заведення спадкової справи і, якщо спадкова справа після смерті заповідача ще не заведена, вимагає в особи, що призначена виконавцем заповіту, свідоцтво про смерть спадкодавця або його нотаріально засвідчену копію та заводить спадкову справу, до якої долучає всі документи або їхні копії. Якщо спадкова справа вже заведена, то всі документи, які є підставою для видачі свідоцтва виконавцю заповіту (заповіт, заява тощо), повинні бути приєднані до спадкової справи.

До речі, видає свідоцтво виконавцю заповіту той нотаріус, який завів спадкову справу і в якого вона зберігається. За даними Спадкового реєстру нотаріус перевіряє чинність, незмінність та дійсність заповіту.

У тексті свідоцтва виконавця заповіту нотаріус обов'язково зазначає всі повноваження виконавця заповіту, передбачені цивільним законодавством. Згідно зі ст. 1290 ЦК, виконавець заповіту зобов'язаний:

- 1) вжити заходів щодо охорони спадкового майна;
- 2) вжити заходів щодо повідомлення спадкоємців, відказо-одержувачів, кредиторів про відкриття спадщини;
- 3) вимагати від боржників спадкодавця виконання ними своїх зобов'язань;
- 4) управляти спадщиною;
- 5) забезпечити одержання кожним зі спадкоємців частки спадщини, яка визначена у заповіті;
- 6) забезпечити одержання частки у спадщині особами, які мають право на обов'язкову частку у спадщині.

Тобто свідоцтво виконавця заповіту підтверджує, що виконавець заповіту наділений правом від свого імені вести справи, пов'язані з виконанням заповіту, в судових органах, органах державної влади та місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності, галузевої належності та підпорядкування.

Виконавець заповіту зобов'язаний забезпечити виконання спадкоємцями дій, до яких вони були зобов'язані заповітом.

Якщо спадкоємцями є малолітні, неповнолітні, недієздатні особи або особи, цивільна дієздатність яких обмежена, про видачу виконавцеві свідоцтва виконавця заповіту нотаріус повідомляє відповідні органи опіки та піклування. Повноваження виконавця заповіту тривають до повного здійснення волі спадкодавця, яка виражена в заповіті.

Чинність повноважень виконавця заповіту припиняється нотаріусом за місцем відкриття спадщини за письмовою згодою спадкоємців, відказоодержувачів, а також осіб (органів), які мають право здійснювати контроль за виконанням заповіту. Якщо спадкоємцями є малолітні, неповнолітні, недієздатні особи або особи, цивільна дієздатність яких обмежена, контроль за виконанням заповіту здійснюють батьки (усиновлювачі), опікуни, піклувальники, а також орган опіки та піклування.

Після повернення виконавцем заповіту виданого йому свідоцтва нотаріус робить відмітку про припинення чинності повно-

важень виконавця на примірнику свідоцтва, що зберігається у справах нотаріуса, у державному нотаріальному архіві, на примірнику свідоцтва, повернутого виконавцем, та відмітку в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій, у книзі обліку спадкових справ.

Строк чинності повноважень виконавця заповіту встановлюється нотаріусом на підставі статті 1294 Цивільного кодексу України, про що зазначається в свідоцтві.

Строк дії повноважень виконавця заповіту визначається повним виконанням волі спадкодавця, вираженої в заповіті.

Повноваження виконавця заповіту можуть бути припинені достроково:

- у випадку визнання заповіту недійсним у судовому порядку;
- у разі смерті особи, призначеної виконавцем заповіту;
- у разі відмови виконавця заповіту від виконання покладених на нього обов'язків;
- у разі неприйняття спадщини спадкоємцями за заповітом;
- на підставі рішення суду.

Законодавством передбачаються випадки, коли спадкоємці мають право змінити волю спадкодавця щодо призначення виконавця заповіту.

Якщо виконавець не здатний забезпечити виконання волі спадкодавця з будь – яких причин, спадкоємцям надається право в судовому порядку усунути такого виконавця від виконання.

Повноваження виконавця заповіту можуть припинятися нотаріусом на підставі письмової заяви спадкоємців, відказоодержувачів, а також осіб, які мають право здійснювати контроль за виконанням заповіту, підписи на якій засвідчуються нотаріально. Нотаріус виносить постанову про припинення виконання повноважень виконавцем заповіту.

Однак виконавець має право вимагати відшкодування витрат, які були ним зроблені для охорони спадщини, управління нею та виконання заповіту за рахунок спадкового майна, а також на плату за виконання своїх повноважень, визначену заповідачем або спадкоємцями, на підставі попередньої домовленості між ними або у разі спору – в судовому порядку.

Варто пригадати, що нотаріус за місцем відкриття спадщини за заявою заінтересованих осіб або з власної ініціативи вживає

заходів щодо охорони спадкового майна. Заходи щодо охорони спадкового майна вживаються зазначеним нотаріусом або нотаріусом за місцезнаходженням майна, якому нотаріус, який веде спадкову справу, надіслав доручення.

Заява про вжиття заходів щодо охорони спадкового майна реєструється в Книзі обліку заяв про вжиття заходів щодо охорони спадкового майна та встановлення опіки над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або над майном фізичної особи, місцеперебування якої невідоме.

Перед вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна нотаріус вчиняє низку дій, які забезпечують повну охорону цього майна, а саме:

- визначає місце відкриття спадщини, наявність спадкового майна, його склад та місцезнаходження;

- перевіряє наявність спадкової справи за даними Спадкового реєстру. Якщо спадкова справа не заведена, нотаріус реєструє заяву про вжиття заходів щодо охорони спадкового майна також і в Книзі обліку і реєстрації спадкових справ, заводить спадкову справу і реєструє її у Спадковому реєстрі;

- з'ясовує, чи були вжиті попередні заходи щодо збереження спадкового майна. Якщо такі заходи були вжиті – то ким, коли і як (чи було приміщення опечатано, де знаходяться ключі від цього приміщення тощо);

- повідомляє про це тих спадкоємців, місце проживання або роботи яких йому відоме. Нотаріус може також зробити виклик спадкоємців шляхом публічного оголошення або повідомлення у пресі;

- про проведення опису майна спадкодавця нотаріус повідомляє житлово-експлуатаційні органи, а в разі необхідності – органи внутрішніх справ та інших заінтересованих осіб (кредитора);

- якщо є підстави вважати, що спадщина може бути визнана відумерлою, нотаріус повинен повідомити відповідний орган місцевого самоврядування;

- вживає заходів для залучення до участі в проведенні опису майна свідків (не менше двох). Свідками можуть бути будь-які незаінтересовані особи з повною цивільною дієздатністю.

Вжиття заходів із охорони спадкового майна здійснюється нотаріусом після отримання документів, що підтверджують факт

смерті спадкодавця, час і місце відкриття спадщини, але не пізніше наступного дня з дати надходження таких документів.

Опис спадкового майна проводиться за участю заінтересованих осіб (за бажанням) і не менше ніж двох свідків. Присутність виконавця заповіту при здійсненні опису спадкового майна є обов'язковою. В акті опису мають бути зазначені: дата та час складання акта опису, а також прізвище, ім'я, по батькові нотаріуса, який проводить опис; найменування державної нотаріальної контори або нотаріального округу, в якому зареєстрований приватний нотаріус; дата одержання заяви про вжиття заходів щодо охорони спадкового майна (повідомлення про орієнтовний склад спадкового майна) або доручення нотаріуса, яким заведено спадкову справу, про вжиття заходів щодо охорони спадкового майна; прізвище, ім'я, по батькові, адреса, за потреби – місце роботи та посади осіб, які беруть участь в описі; прізвище, ім'я, по батькові спадкодавця, дата його смерті, місце відкриття спадщини та місцезнаходження спадкового майна; відомості про спадкоємців; відомості про те, чи було опечатано приміщення до прибуття нотаріуса і ким, стан пломб та печаток, якщо приміщення опечатано; опис спадкового майна з детальною характеристикою кожної речі окремо (колір, вага, номінал, розмір, сорт, марка, рік випуску, а для іноземної валюти – купюра, її номінал, вартість за курсом Національного банку України тощо) та визначення їхньої вартості з урахуванням відсотка зносу.

Потрібно зауважити, що в разі незгоди з оцінкою спадкоємці вправі запросити спеціаліста-експерта або оцінювача. Оплата праці спеціалістів (експертів, оцінювачів) здійснюється спадкоємцями.

У кінці акта опису зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, рік народження охоронця, якому передано на зберігання майно, найменування документа, який посвідчує його особу, номер, дата видачі, найменування установи, що видала документ, місце проживання цієї особи.

Акт опису складається не менше ніж у трьох примірниках, які підписуються нотаріусом, заінтересованими особами, свідками та охоронцем, якому передано на зберігання спадкове майно. Один примірник акта опису видається охоронцю спадкового майна.

Охоронцем спадкового майна може бути призначено осіб із числа спадкоємців, опікунів над майном осіб, визнаних безвісно відсутніми або місцеперебування яких невідоме, або інших осіб,

визначених спадкоємцями. За наявності виконавця заповіту він призначається охоронцем усього спадкового майна, як заповіданого, так і не заповіданого. За бажанням спадкоємців за законом у разі наявності виконавця заповіту нотаріус може призначити охоронцем майна, що спадкується за законом, із-поміж інших осіб. Нотаріус попереджає охоронця та інших осіб, яким передано на зберігання спадкове майно, про кримінальну відповідальність у разі розтрати або його приховування, а також про матеріальну відповідальність за заподіяну шкоду.

Виявлені під час опису вибухові речовини і вибухові засоби, боєприпаси, зброя (холодна, вогнепальна, пневматична), спеціальні засоби самооборони, заряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії, передаються нотаріусом за окремим описом до органу внутрішніх справ. Якщо під час вжиття заходів щодо охорони спадкового майна нотаріусом виявлені грошові суми (цінні папери), що залишилися після померлого, вони вносяться на відповідні рахунки для обліку депозитних сум нотаріуса чи до банківської установи, про що виписується відповідна квитанція. Квитанція підшивається до спадкової справи.

Якщо під час опису виявлені золото, платина, срібло, метали іридієво-платинової групи у будь-якому вигляді, іноземна валюта і виражені в іноземній валюті або монетарних металах платіжні документи, вироби зі срібла, монетарних металів, дорогоцінного каміння, а також дорогоцінне каміння і перли, вони здаються до банківської установи на зберігання за окремим описом.

Перед тим як передати зазначені цінності на зберігання до установи банку, нотаріус реєструє їх у Книзі обліку цінностей при вжитті заходів щодо охорони спадкового майна.

Ордени, медалі, нагрудні знаки, а також документи про нагородження за наявності спадкоємців залишаються у сім'ї спадкодавця. За згодою спадкоємців державні нагороди можуть бути передані на тимчасове або постійне зберігання до музеїв. Державні нагороди передаються музеям на підставі рішення Комісії державних нагород та геральдики при Президентові України за наявності відповідного клопотання музейного закладу. Передані до музеїв на постійне зберігання державні нагороди спадкоємцям померлого не повертаються. У разі відсутності спадкоємців державні нагороди

і документи про нагородження передаються на зберігання державі (стаття 18 Закону України «Про державні нагороди»).

Цінні рукописи, літературні твори, листи тощо, що мають історичне та наукове значення, включаються до акта опису та передаються на зберігання спадкоємцям. Якщо спадкоємців немає, нотаріус передає документи на зберігання за окремим описом до відповідних організацій (інститут, музей тощо) у порядку, передбаченому чинним законодавством. При виявленні у складі спадкового майна об'єктів, які перебувають на державному обліку як пам'ятки історії і культури, нотаріус повідомляє про це відповідні органи охорони пам'яток історії та культури.

Ощадні книжки, заставні на речі спадкодавця, що знаходяться в ломбарді тощо, передаються на зберігання спадкоємцям, а якщо спадкоємців немає – зберігаються у нотаріуса.

Якщо під час опису спадкового майна виявляться речі, які у зв'язку зі зносом не мають жодної цінності, нотаріус за згодою спадкоємців або фінансового органу, якщо опис проводиться без участі спадкоємців, не включає до акта опису такі речі, а за окремим описом передає їх для знищення або на заготівельну базу утильсировини.

Якщо серед спадкового майна виявляться продукти харчування, нотаріус передає їх спадкоємцям. Якщо опис проводиться без участі спадкоємців, продукти харчування довгострокового терміну зберігання передаються відповідним організаціям для реалізації. Передавання проводиться за окремим актом, який підписує, крім нотаріуса та свідків, спадкоємець або представник організації, яким передані продукти харчування.

Якщо вжити заходів до охорони спадкового майна неможливо (спадкоємці або інші особи, які проживали зі спадкодавцем, заперечують проти опису, не пред'являють майно для опису, майно вивезене тощо), нотаріус складає акт і повідомляє про це заінтересованих осіб, а за потреби – фінансовий орган або прокурора.

Якщо під час вжиття заходів щодо охорони спадкового майна з'ясується, що у складі спадщини є майно, що потребує утримання, догляду, вчинення інших фактичних та юридичних дій для підтримання його в належному стані, нотаріус у разі відсутності спадкоємців або виконавця заповіту на підставі заяви заінтересова-

ної особи укладає договір на управління спадщиною з цією особою. Договір на управління спадщиною укладається нотаріусом з додержанням вимог частини другої статті 212 Цивільного кодексу України.

Текст договору викладається без застосування спеціальних бланків нотаріальних документів згідно з актом опису спадкового майна, який є невід'ємною частиною договору (перелік цього майна може викладатися в тексті договору).

Договір на управління спадщиною не реєструється в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій. Інформація про укладення договору на управління спадщиною заноситься до Книги обліку договорів на управління спадщиною. При укладанні договору нотаріус зобов'язаний пересвідчитись у тому, що це майно було власністю спадкодавця на момент відкриття спадщини, про що зазначається в тексті договору з посиланням на реквізити відповідного документа (за наявності).

У разі надходження до нотаріуса за місцем відкриття спадщини заяви про прийняття спадщини нотаріус повідомляє особу, з якою укладений договір на управління спадщиною, про припинення дії договору. У разі відсутності спадкоємців за законом і за заповітом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття спадщини ніким зі спадкоємців, а також відмови від її прийняття укладений договір на управління спадщиною діє до ухвалення судом рішення про визнання спадщини відумерлою.

У разі одержання нотаріусом рішення суду про виключення майна з акта опису спадкового майна на цьому акті робиться спеціальний напис, у якому зазначаються реквізити цього рішення, на підставі якого майно вилучено з акта опису, перелік вилучених предметів. Напис скріплюється підписом та печаткою нотаріуса. Копія рішення суду додається до матеріалів спадкової справи.

Охорона спадкового майна триває до прийняття спадщини спадкоємцями, а якщо її не прийнято – до закінчення строку, установленого цивільним законодавством України для прийняття спадщини. Охорона спадкового майна може тривати після спливу шести місяців з дня відкриття спадщини, якщо до нотаріуса надійде заява про згоду на прийняття спадщини від осіб, для яких право

спадкування виникає у разі неприйняття спадщини іншими спадкоємцями, на підставі частини третьої статті 1270 Цивільного кодексу України, та якщо до спливу встановленого законом шести-місячного строку для прийняття спадщини залишилось менше трьох місяців.

Заходи щодо охорони спадкового майна припиняє нотаріус, який їх вживав. Якщо місце відкриття спадщини і місце вжиття заходів до охорони спадкового майна різні, про припинення охорони спадкового майна попередньо повідомляється нотаріус за місцем відкриття спадщини. Про припинення охорони спадкового майна нотаріус за місцем відкриття спадщини попередньо повідомляє спадкоємців та виконавця заповіту.

З припиненням заходів із охорони спадкового майна повноваження виконавця заповіту тривають до повного здійснення волі спадкодавця, яка виражена в заповіті.

Як правило (за винятком посадових осіб, передбачених у статті 78 Закону України «Про нотаріат»: державний чи приватний нотаріус, посадова особа органу місцевого самоврядування, начальник установи виконання покарань), посадові особи, які уповноважені на посвідчення заповітів, не вправі засвідчувати підписи на відповідних заявах, у тому числі щодо оформлення спадщини.

Тому військовослужбовцю варто направити відповідну заяву про прийняття спадщини чи відмову від неї впродовж шести місяців з дня смерті спадкодавця (родича) поштовим відправленням на адресу нотаріальної контори без засвідчення підпису відповідною посадовою особою, для того щоб вчасно подати заяву.

Вказану заяву нотаріус зобов'язаний прийняти, а військовослужбовець у разі відпустки чи змоги відвідати будь-якого нотаріуса засвідчить свій підпис на заяві щодо оформлення спадку, в додаток до попередньої направленої заяви. Така заява зі засвідченим підписом військовослужбовця направляється також до нотаріальної контори чи приватного нотаріуса, який веде спадкову справу після померлого родича.

Якщо військовослужбовець самостійно може відвідати нотаріуса, який веде спадкову справу, то нотаріус прийме від нього власноручну заяву спадкоємця.

*Зразок заяви про видачу свідоцтва
про право на спадщину*

В Сокальську державну нотаріальну контору
Львівської області
гр. Козака Петра Івановича,
17 січня 1982 року народження
(паспорт АВ 000000, виданий _____
« ____ » _____ року,
реєстраційний номер облікової картки
платника податків 11111111111),
що зареєстрований за адресою:
м. Сокаль, вул. Шевченка, буд. 5, кв. 6.

**ЗАЯВА
про видачу свідоцтва про право на спадщину за законом**

Першого серпня дві тисячі двадцять другого року померла моя мати гр. Козак Іванна Степанівна, 16 лютого 1958 року народження, яка до дня смерті проживала в місті Сокалі, вулиця Шевченка, 5, квартира 6, Червоноградського району Львівської області.

На день її смерті залишилося спадкове майно, яке складається з

– 1/3 (одної третьої) частки квартири № 6 (шість) в будинку № 5 (п'ять) на вулиці Шевченка в місті Сокалі Червоноградського району Львівської області.

Спадщину я прийняв.

Прошу видати мені свідоцтво про право на спадщину за законом на вищевказане майно відповідно до статей 1296, 1298 Цивільного кодексу України.

Зміст статті 174 Податкового кодексу України мені відомий.

Сімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Підпис _____

Зразок заяви про прийняття спадщини

В Золочівську державну нотаріальну контору
Львівської області
гр. Кучера Василя Петровича,
15 січня 1978 року народження
(паспорт АА 000100, виданий _____
РВ УМВС України у _____ області
01 лютого 2000 року,
реєстраційний номер облікової картки
платника податків 1000000000),
який зареєстрований за адресою:
м. Львів, вулиця Широка, 5, квартира 4.

ЗАЯВА
про прийняття спадщини

Першого лютого дві тисячі двадцять третього року помер мій батько гр. Кучер Василь Іванович, який народився 15 січня 1940 року в селі Заболотці Золочівського району Львівської області та до дня смерті проживав і був зареєстрований за адресою: село Заболотці Золочівського району Львівської області.

На день його смерті залишилося спадкове майно, яке складається з:

- житловий будинок № 1 (один) на вулиці Шевченка в селі Заболотці Золочівського району, Львівської області
- земельної ділянки для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, площею 0,500 га, кадастровий номер 1000000000:01:001:0001.

Дану спадщину я приймаю.

Зміст статей 1268–1270, 1273, 1296–1298 Цивільного кодексу України, статті 174 Податкового кодексу України мені нотаріусом роз'яснено.

Дванадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Підпис _____

Зразок заяви про відмову від спадщини

ОРГАНАМ НОТАРІАТУ

гр. Пилипенка Василя Петровича,
08 січня 1978 року народження
(паспорт АА 000100, виданий
_____ РВ УМВС України у
_____ області 01 лютого
2000 року, реєстраційний номер
облікової картки платника податків
1000000000), який зареєстрований
за адресою: м. Львів, вулиця Пили-
па Орлика, будинок 18, квартира 98.

ЗАЯВА

про відмову від прийняття спадщини

Двадцять першого лютого дві тисячі двадцять третього року померла моя мати гр. Пилипенко Софія Іванівна, яка народилася 12 січня 1956 року в селі Підбірці Пустомитівського району Львівської області та до дня смерті проживала і була зареєстрована за адресою: місто Львів, вулиця Промислова, будинок 54, квартира 2.

Я, гр. Пилипенко Василь Петрович, відмовляюся від прийняття належної мені частки у вищевказаній спадщині на користь дочки померлої – Харитонові Олени Петрівни, 27 березня 1976 року народження.

Мені відомо, що моя відмова від прийняття спадщини є безумовною та беззастережною, але може бути відкликана протягом строку, встановленого для її прийняття.

Зміст статей 225, 229–231, 233, 1270, 1273–1275 Цивільного кодексу України мені нотаріусом роз'яснено.

Тринадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Підпис _____

Зразок заяви про прийняття спадщини

В Миколаївську державну
нотаріальну контору Львівської
області

гр. Сироїда Василя Петрови-
ча, 15 січня 1967 року народження
(паспорт АА 000100, виданий
_____ РВ УМВС України у
_____ області 01 лютого
2000 року, реєстраційний номер
облікової картки платника податків
1000000000), який зареєстрований
за адресою: м. Львів, вулиця
Широка, 5, квартира 4.

ЗАЯВА
про прийняття спадщини

Двадцять першого січня дві тисячі двадцять третього року помер Скрипченко Іван Микитович, 1943 року народження, який до дня смерті проживав та був зареєстрований за адресою: місто Миколаїв, вулиця Шевченка, будинок 134, Львівської області.

Спадщину я приймаю за заповітом, складеним Скрипченком І. М., який посвідчений приватним нотаріусом Львівського міського нотаріального округу Хміль І. С. 17 липня 2017 року за № 567.

Зміст статей 229, 230, 231, 233, 1241, 1261, 1270, 1273, 1274, 1275, 1297 ЦК України, ст.ст. 174, п.п. 16, 16-1 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України мені нотаріусом роз'яснено.

Додатково повідомляю, що спадкоємцем з обов'язковою часткою у спадщині є Скрипченко Ірина Михайлівна, 06.02.1950 року народження (дружина померлого).

Усі документи для оформлення моїх спадкових прав будуть подані додатково.

11 березня 2023 року.

Підпис _____

Розділ 5

ОСОБЛИВОСТІ ПОСВІДЧЕННЯ ДОВІРНОСТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

5.1. Загальні правила щодо укладення довіреностей

Представництво, яке ґрунтується на договорі, також може здійснюватися за довіреністю. Відповідно до ч. 3 ст. 244 Цивільного кодексу України, довіреність – це письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами.

Отже, довіреність – це документ, що видається особою (довірителем) іншій особі (повіреному) для представництва перед іншими особами.

Завданням повіреного є представлення інтересів довірителя в певних установах та організаціях перед третіми особами.

Тимчасом для повіреного довіреність ніяких самостійних прав на майно, яке отримане для здійснення правочину, зокрема договору, не породжує, а лише передбачає повноваження, якими наділений представник, та призначається для третіх осіб.

Довіреність – це односторонній правочин, який фіксує межі повноважень представника, котрий, діючи на підставі довіреності, створює права та обов'язки безпосередньо для довірителя.

Довіреність – це односторонній правочин, отже, він має відповідати вимогам, установленим для всіх такого роду правочинів у частині третій статті 202 Цивільного кодексу України.

Видача довіреності не вимагає згоди представника, а прийняття довіреності або відмова від неї є лише правом представника.

Тобто представник довірителя самостійно вирішує, чи використати довіреність для здійснення певних дій на користь довірителя, чи відмовитися від довіреності.

Як довірителем, так і повіреною особою може бути фізична та юридична особа.

Усі довіреності умовно поділяються на:

- довіреності, які можуть існувати у простій письмовій формі;
- довіреності, що прирівнюються до нотаріально посвідчених;
- довіреності, які потребують обов'язкової нотаріальної форми.

Залежно від обсягу повноважень довіреності можна поділити на такі групи:

- 1) для здійснення однієї дії (разова);
- 2) для здійснення одноразових дій протягом визначеного строку;
- 3) для здійснення різних дій протягом визначеного строку.

На практиці за цим поділом довіреності називають разова, спеціальна і загальна (генеральна) довіреності.

Всі види довіреностей вправі посвідчувати державні та приватні нотаріуси, посадові особи консульських установ та дипломатичних представництв.

Змістом довіреності є чіткий виклад тих юридичних дій, виконання яких довіритель покладає на свою повірену особу, повноважень, наданих повіреній особі, та прав, що ними вона наділена для виконання таких повноважень. До того ж дії, які належить учинити представникові, мають бути правомірними, конкретними та здійсненними.

Згідно з частиною першою статті 245 Цивільного кодексу України, форма довіреності мусить відповідати формі, в якій за законом має вчинятися правочин.

Сучасне законодавство містить певні вимоги до довіреності, посвідчуваної в нотаріальному порядку. Приміром, у підпункті 2.5 пункту 2 глави 4 розділу III Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України у тексті довіреності повинні бути зазначені: місце і дата її складання (підписання), прізвища, імена, по батькові

(повне найменування для юридичної особи), місце проживання (місцезнаходження – для юридичної особи) представника і особи, яку представляють, а в необхідних випадках і посади, які вони займають. У довіреностях, що видаються на вчинення правочинів щодо розпорядження майном, також зазначається реєстраційний номер облікової картки платника податків довірителя (податковий номер). У довіреностях, виданих на ім'я адвокатів, можуть зазначатися їхній статус та членство в адвокатському об'єднанні (якщо адвокат є членом адвокатського об'єднання).

Нотаріуси посвідчують довіреності, складені від імені однієї або кількох осіб, на ім'я однієї особи або кількох осіб за усьм зверненням довірителя. У довіреності мають бути чітко визначені юридичні дії, які належить вчинити представнику.

Довіреність на вчинення правочину, який, відповідно до його змісту, може бути вчинений лише особисто довірителем, нотаріусом не посвідчується.

У довіреності на укладання договору дарування обов'язково зазначаються прізвище, ім'я, по батькові або повне найменування обдаровуваного. У разі невиконання такої умови довіреність є нікчемною.

Довіреності від імені неповнолітніх у віці від 14 до 18 років, а також від імені осіб, визнаних у судовому порядку обмежено дієздатними, можуть бути посвідчені лише за згодою батьків, усиновителів чи піклувальників.

Справжність підписів батьків, усиновителів чи піклувальників на письмовій заяві про їхню згоду на посвідчення довіреності від імені неповнолітніх віком від 14 до 18 років, а також від імені осіб, визнаних у судовому порядку обмежено дієздатними, повинна бути засвідчена нотаріально.

Нотаріус вимагає дозвіл органу опіки і піклування на право опікуна укладати, а піклувальника давати згоду на видачу довіреності від імені підопічного, якщо вони виходять за межі побутових.

Довіреність від імені управителя майна, яке передане за договором управління, посвідчується нотаріусами, якщо видача такої довіреності передбачена умовами цього договору або цього вимагають інтереси установника управління або вигодонабувача у разі неможливості отримати в розумний строк відповідні вказівки

установника управління. Посвідчуючи таку довіреність, нотаріус роз'яснює управителю майна вимоги статті 1041 Цивільного кодексу України, про що зазначається у посвідчувальному написі.

Водночас не може бути посвідчена довіреність на посвідчення заповіту, на отримання паспорта громадянина України, оскільки нормативними актами встановлено особисте вчинення цих дій.

Відповідно до статті 34 Сімейного кодексу України, реєстрація шлюбу через представника не допускається. Однак, якщо жінка і (або) чоловік не можуть через поважні причини особисто подати заяву про реєстрацію шлюбу до органу державної реєстрації актів цивільного стану, то таку заяву, нотаріально засвідчену, можуть подати їхні представники. Отже, наречені вправі посвідчити довіреність лише на уповноваження представника на подання від їхнього імені заяви (підпис на якій повинен бути нотаріально засвідчений) в органи державної реєстрації актів цивільного стану про реєстрацію шлюбу. Тимчасом реєстрація шлюбу проводитиметься лише за особистої участі в церемонії нареченого та нареченої.

Термін дії довіреності визначається довірительом відповідно до статті 247 Цивільного кодексу України та зазначається у тексті документа літерами й визначається роками, місяцями, тижнями, днями і не може бути визначений настанням будь-якої події. Якщо ж у довіреності строк її дії не встановлено, то вона зберігає чинність до припинення її дії (ч. 1 ст. 247 Цивільного кодексу України). Довіреність, призначена для вчинення дій за кордоном, яка не містить указівок про строк її дії, зберігає силу до її скасування особою, яка видала довіреність.

Довіреність, у якій не вказана дата її вчинення, є нікчемною. Також нікчемною є довіреність на укладання договору дарування, у якій не встановлено імені обдаровуваного.

Якщо строк довіреності не встановлений, вона зберігає чинність до припинення її дії.

За загальним правилом, повірена особа мусить особисто виконувати всі покладені на неї довірительом повноваження. Однак повірена особа може передоручити виконання цих обов'язків. Таке передоручення може мати місце у випадках, коли у самому тексті довіреності є чітке уповноваження передоручити виконання дій або коли повірена особа примушена до цього обставинами для охорони

інтересів довірителя передоручити виконання покладених на неї обов'язків.

За ч. 2 ст. 245 Цивільного кодексу України, довіреність в порядку передоручення посвідчується лише нотаріально, тобто державними або приватними нотаріусами, а термін дії її не може перевищувати строку дії основної довіреності, на підставі якої вона видана. Також довіреність, видана в порядку передоручення (згідно з ч. 3 ст. 58 Закону України «Про нотаріат»), підлягає нотаріальному посвідченню після подання основного документа, в якому застережено право на передоручення, або після подання доказів того, що представник за основною довіреністю примушений до цього обставинами для охорони інтересів особи, яка видала довіреність. Заразом довіреність, видана в порядку передоручення, не може містити в собі більше прав, ніж їх передано за основною довіреністю. Вважається правомірною відмова нотаріуса у посвідченні доручення в порядку передоручення, якщо в основній довіреності не вказано строк дії.

У довіреності, виданій у порядку передоручення, мають бути вказані час і місце посвідчення основної довіреності, прізвище, ім'я, по батькові і місце проживання особи, якій видана основна довіреність, і особи, якій вона передоручає свої повноваження, та роз'яснюються представнику довірителя вимоги статті 240 Цивільного кодексу України.

На основній довіреності нотаріусом робиться відмітка про передоручення. Копія основної довіреності додається до примірника довіреності, що залишається у матеріалах нотаріальної справи.

Особа, яка видала довіреність, може в будь-який час скасувати довіреність або передоручення.

Відповідно до статті 248 Цивільного кодексу України, припинення представництва за довіреністю відбувається внаслідок:

- закінчення строку довіреності, а стосовно разової довіреності – здійснення дій представником, на які він уповноважений;
- скасування довіреності особою, яка її видала. Тобто особа, яка видала довіреність, за винятком безвідкличної довіреності, може в будь-який час скасувати довіреність або передоручення. Згідно зі статтею 249 Цивільного кодексу України, відмова від цього права є нікчемною;

- відмови особи, якій видано довіреність. Таке обопільне право – як довірителя, так і повіреного – на одностороннє припинення довіреності пов'язане з довірчим характером правочину;
- припинення юридичної особи, від імені якої видано довіреність;
- припинення юридичної особи, на ім'я якої видано довіреність;
- смерті громадянина, який видав довіреність, визнання його недієздатним, обмежено дієздатним або безвісно відсутнім;
- смерті громадянина, якому видано довіреність, визнання його недієздатним, обмежено дієздатним або безвісно відсутнім.

Припинення дії основної довіреності припиняє дію довіреності в порядку передоручення та тягне припинення повноважень представника.

Для скасування нотаріально посвідченої довіреності довірителю необхідно звернутися до нотаріуса зі заявою про скасування довіреності та повідомити про скасування особу, якій довіреність видана, а також відомих їм третіх осіб, для представництва перед якими була видана довіреність.

Нотаріус, завідувач державного нотаріального архіву при одержанні заяви про скасування довіреності або передоручення робить про це відмітку на примірнику довіреності, що зберігається у справах нотаріуса, у державному нотаріальному архіві, і відмітку в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій.

Повідомлення особи, яка видала довіреність, представника, а також відомих їй третіх осіб, для представництва перед якими була видана довіреність, про скасування довіреності може бути оформлено нотаріусом згідно з Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України шляхом передавання відповідної заяви.

Посвідчені нотаріусами довіреності, у тому числі в порядку передоручення, припинення їх дії підлягають обов'язковій реєстрації в Єдиному реєстрі довіреностей у порядку, установленому Положенням про Єдиний реєстр довіреностей, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 28.12.2006 р. № 111/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28.12.2006 р. за № 1378/13252.

Відповідно до пункту 1² постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 року № 209 «Деякі питання державної

реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану», затверджено Перелік адміністративно-територіальних одиниць, у межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану.

Однак в умовах воєнного або надзвичайного стану за відсутності доступу до Єдиного реєстру довіреностей нотаріальне посвідчення довіреностей, припинення їх дії здійснюються без використання цього реєстру з подальшим внесенням до нього відповідних відомостей протягом п'яти робочих днів з дня відновлення такого доступу.

Єдиний реєстр – це електронна база даних, що містить інформацію про довіреності (зокрема їхні дублікати), а також відомості про припинення їхньої дії.

Реєстраторами Єдиного реєстру довіреностей є державні нотаріальні контори, державні нотаріальні архіви, приватні нотаріуси, дипломатичні представництва та консульські установи України, що мають доступ до Єдиного реєстру довіреностей через інформаційну мережу Міністерства юстиції України, вносять записи до Єдиного реєстру довіреностей про посвідчені довіреності (в тому числі їхні дублікати), про припинення дії довіреностей, перевіряють дійсність довіреностей (їхніх дублікатів) за даними Єдиного реєстру довіреностей та видають витяги з Єдиного реєстру довіреностей, а також виконують інші функції, передбачені вищевказаним Положенням.

Відповідно до пункту 2.1 вищевказаного Положення, обов'язковій реєстрації у Єдиному реєстрі довіреностей підлягають довіреності (в тому числі їхні дублікати), посвідчені в нотаріальному порядку, довіреності, прирівнювані до нотаріально посвідчених, та довіреності, посвідчені особами, які в умовах воєнного стану за законодавством мають право їх посвідчувати, а також відомості про припинення їх дії.

В умовах воєнного або надзвичайного стану за відсутності доступу до Єдиного реєстру довіреностей реєстрація довіреностей (у тому числі їхніх дублікатів), посвідчених в нотаріальному порядку, та довіреностей, прирівнюваних до нотаріально посвідчених, а також відомостей про припинення їхньої дії проводиться протягом п'яти робочих днів із дня відновлення такого доступу.

В умовах воєнного або надзвичайного стану за відсутності доступу до Єдиного реєстру довіреностей нотаріальне посвідчення довіреностей, припинення їх дії здійснюються без використання цього реєстру з подальшим внесенням до нього відповідних відомостей протягом п'яти робочих днів з дня відновлення такого доступу.

5.2. Особливості посвідчення довіреностей, які прирівнюються до нотаріально посвідчених, в умовах воєнного стану в Україні

Державні нотаріуси державних нотаріальних контор та приватні нотаріуси, які знаходяться на підконтрольній Україні території, а також посадові особи консульських установ та дипломатичних представництв і надалі продовжують посвідчувати всі види довіреностей.

Також, відповідно до статті 40 Закону України «Про нотаріат», до нотаріально посвідчених довіреностей прирівнюються:

1) довіреності військовослужбовців або інших осіб, які перебувають на лікуванні в госпіталях, санаторіях та інших військово-лікувальних закладах, посвідчені начальниками цих закладів, їхніми заступниками з медичної частини, старшими або черговими лікарями;

2) довіреності військовослужбовців, а в пунктах дислокації військової частини, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів, де немає нотаріуса чи посадових осіб органів місцевого самоврядування, які вчиняють нотаріальні дії, також довіреності працівників, членів їхніх сімей і членів сімей військовослужбовців, посвідчені командирами (начальниками) цих частин, з'єднань, установ або військово-навчальних закладів;

3) довіреності осіб, які утримуються в установах виконання покарань чи слідчих ізоляторах, посвідчені начальниками таких установ чи слідчих ізоляторів;

4) довіреності осіб, які проживають у населених пунктах, де немає нотаріусів, посвідчені уповноваженою на це посадовою

особою органу місцевого самоврядування, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, довіреностей на управління і розпорядження корпоративними правами та довіреності на користування та розпорядження транспортними засобами.

Як свідчить практика, в органах місцевого самоврядування здебільшого посвідчують довіреності на отримання пенсій, оформлення спадщини. Тобто особи, які проживають на території органу місцевого самоврядування, за посвідченням довіреності на розпорядження майном повинні звернутися до державного чи приватного нотаріуса.

Наголошуємо, що у період воєнного стану в Україні постановою Кабінету Міністрів № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» (з наступними змінами та доповненнями) розширено перелік осіб, уповноважених на посвідчення привірняних до нотаріальних довіреностей, за винятком довіреностей на розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами.

Особами, які, відповідно до вищевказаної постанови Кабінету Міністрів № 164, мають право скласти довіреність, є:

1) військовослужбовці Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань;

2) працівники правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, які мають право скласти заповіти та довіреності, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, в тому числі працівники Національної поліції.

Суб'єктами, які вправі посвідчувати окремі види довіреностей від вищевказаних осіб в умовах воєнного стану, є: командир (начальник) або уповноважена таким командиром (начальником) особа Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, а також правоохоронних (спеціальних) органів (у тому числі Національної поліції), органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави.

Посвідчення довіреностей вищевказаними посадовими особами проводиться з дотриманням вимог чинного законодавства в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України, згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 15 червня 1994 року № 419 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 6 липня 2006 року № 940) «Про порядок посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріального посвідчених» з наступними змінами.

Насамперед вищевказані посадові, службові особи повинні встановити особу військовослужбовця чи відповідного працівника, що звернулася за посвідченням довіреності, та перевірити її цивільну дієздатність і бажання укласти певну довіреність.

Тексти довіреностей повинні бути написані зрозуміло і чітко; дати в тексті посвідчуваних довіреностей щонайменше один раз позначаються словами.

У довіреностях прізвища, імена та по батькові фізичних осіб, а також місце їхнього проживання зазначаються повністю.

Не заповнені до кінця рядки та інші вільні місця прокреслюються. Виправлення вносяться у присутності довірителя та застерігаються посадовою, службовою особою перед підписом довірителя, повторюються в кінці посвідчувального напису та скріплюються підписом посадової, службової особи і печаткою установи, закладу, судовою печаткою, печаткою установи виконання покарань, слідчого ізолятора, печаткою служби експедиції, яка застосовується для посвідчення офіційних документів.

На довіреностях заборонено проставляти печатку для рецептів, листків непрацездатності, довідок тощо.

Для посвідчення довіреності посадовими, службовими особами на відповідних документах вчиняються посвідчувальні написи за формами, затвердженими Мін'юстом.

Посвідчувальний напис може бути розміщений як на лицьовому, так і на зворотному боці заповіту чи довіреності та повинен бути написаний зрозуміло, чітко, без підчисток, виправлення – застережені підписом посадової, службової особи та скріплені печаткою; вчиняється у день посвідчення довіреності.

Для вчинення посвідчувального напису може застосовуватися штамп із відповідним текстом.

Посвідчені довіреності реєструються посадовими, службовими особами, крім капітанів морських або річкових суден, що плавають під прапором України, начальників пошукових або інших експедицій, в реєстрі для реєстрації заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, форма якого встановлюється Мін'юстом.

Кожна довіреність реєструється під окремим порядковим номером. Номер, під яким зареєстровано довіреність, зазначається в посвідчувальному написі.

Реєстр повинен бути прошнурований, аркуші пронумеровані.

Реєстрація довіреностей провадиться посадовою, службовою особою тільки після підписання нею та скріплення печаткою посвідчувального напису на документі.

Запис у реєстрі робиться чітко, розбірливо, із заповненням усіх граф, передбачених встановленою формою. Не допускаються підчистки, дописки, інші незастережені виправлення та запис олівцем.

Запис у реєстрі є доказом посвідчення довіреності.

5.3. Зразки довіреностей

*Зразок довіреності
на ведення спадкових справ*

ДОВІРЕНІСТЬ

Село Коблево Миколаївського району Миколаївської області, сімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Я, Сидоренко Петро Іванович, 1967 року народження (паспорт КА № 123789, виданий Миколаївським РВВС у Миколаївській області 27 грудня 1996 року, реєстраційний номер облікової картки платника податків 234797544), зареєстрований за адресою: с. Коблево, вулиця Миру, буд. 5, кв. 12, розуміючи значення своїх дій та їх правові наслідки, за попередньою домовленістю з представником, цією довіреністю уповноважую гр. Сидоренко Софію Петрів-

ну, 1998 року народження, яка зареєстрована за адресою: с. Коблево, вулиця Миру, буд. 5, кв.12, *представляти мої інтереси з питань оформлення на моє ім'я спадкових прав після смерті мого батька* гр. Сидоренка Івана Кириловича, який помер 22 січня 2023 року, та отримати видані на моє ім'я відповідні свідоцтва про право на спадщину.

У тому числі надаю їй право: представляти мої інтереси в органах нотаріату, відповідному бюро технічної інвентаризації та експертної оцінки, органах державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, відповідних управліннях юстиції та їх структурних відділах, центрах надання адміністративних послуг, архівних установах, житлово-експлуатаційних організаціях, органах місцевого самоврядування, виконавчих комітетах відповідних рад, відповідній районній державній адміністрації, відповідних відділах державної реєстрації актів цивільного стану, відповідних управліннях Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, Центрі Державного земельного кадастру, відповідних територіальних органах з надання сервісних послуг Міністерства внутрішніх справ України, правоохоронних органах, будь-яких інших підприємствах, установах, організаціях незалежно від їх підпорядкування, форм власності та галузевої належності при вирішенні будь-яких питань, що стосуються виконання цієї довіреності; подавати від мого імені заяви, в тому числі заяву про видачу свідоцтва про право на спадщину, заяву про державну реєстрацію прав та їх обтяжень (щодо права власності), довідки, витяги та інші документи; одержувати на моє ім'я довідки, рішення, витяги, звіти про оцінку майна, витяг з Державного земельного кадастру про земельну ділянку, витяги про реєстрацію в Спадковому реєстрі, витяги, інформаційні довідки з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Свідоцтва про право на спадщину, витяги з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно про реєстрацію права власності та інші документи; підписувати від мого імені необхідні документи, заяви, в тому числі заяву про видачу свідоцтва (ва) про право на спадщину, заяву про державну реєстрацію прав та їх обтяжень (щодо права власності); розписуватися за мене в одержанні документів; представляти мої інтереси з питань реєстрації права власності на мною успадковане майно відповідно до вимог

чинного законодавства, зареєструвати транспортний засіб у відповідному сервісному центрі Міністерства внутрішніх справ України та отримати свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, сплачувати державне мито, плату, адміністративний збір та інші обов'язкові збори, платежі; узгоджувати всі питання, що виникають у процесі виконання повноважень, і виконувати всі інші дії, пов'язані з виконанням цієї довіреності.

Довіреність видана строком на три роки та дійсна до сімнадцятого березня дві тисячі двадцять шостого року.

Зміст ст.ст. 237, 248, 249, 250 Цивільного кодексу України мені роз'яснено.

Підпис _____
(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Сидоренко Петро Іванович і скорочений підпис)

Село Коблево Миколаївського району Миколаївської області, 17 березня 2023 року.

Ця довіреність посвідчена мною, Чижом Русланом Гавриловичем, командиром _____

_____ (посада посадової, службової особи)

Довіреність підписана Сидоренком Петром Івановичем у моїй присутності.

Особу його встановлено, дієздатність перевірено.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Командир (посада)

Печатка

Підпис

*Зразок довіреності
на оформлення спадщини,
виданої фізичною особою,
яка не може підписатися особисто
внаслідок фізичної вади або хвороби*

ДОВІРЕНІСТЬ

Село Широке Запорізького району Запорізької області, дванадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Я, Іващук Петро Іванович, 1967 року народження (паспорт КА № 123789, виданий Миколаївським РВВС у Миколаївській області 27 грудня 1996 року, реєстраційний номер облікової картки платника податків 234797544), зареєстрований за адресою: с. Коблево, вулиця Миру, буд. 5, кв.12, розуміючи значення своїх дій та їх правові наслідки, за попередньою домовленістю з представником, цією довіреністю уповноважую гр. Сидорів Софію Петрівну, 1998 року народження, яка зареєстрована за адресою: с. Коблево, вулиця Миру, буд. 5, кв.12, *представляти мої інтереси з питань оформлення на моє ім'я спадкових прав після смерті мого батька* гр. Іващука Івана Карповича, який помер 12 лютого 2023 року, та отримати видані на моє ім'я відповідні свідоцтва про право на спадщину.

У тому числі надаю їй право: представляти мої інтереси в органах нотаріату, відповідному бюро технічної інвентаризації та експертної оцінки, органах державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, відповідних управліннях юстиції та їх структурних відділах, центрах надання адміністративних послуг, архівних установах, житлово-експлуатаційних організаціях, органах місцевого самоврядування, виконавчих комітетах відповідних рад, відповідній районній державній адміністрації, відповідних відділах державної реєстрації актів цивільного стану, відповідних територіальних органах з надання сервісних послуг Міністерства внутрішніх справ України, правоохоронних органах, будь-яких інших підприємствах, установах, організаціях незалежно від їх підпорядкування, форм власності та галузевої належності при вирішенні будь-

яких питань, що стосуються виконання цієї довіреності; подавати від мого імені заяви, в тому числі заяву про видачу свідоцтва про право на спадщину, заяву про державну реєстрацію прав та їх обтяжень (щодо права власності), довідки, витяги та інші документи; одержувати на моє ім'я довідки, рішення, витяги, звіти про оцінку майна, витяги про реєстрацію в Спадковому реєстрі, витяги, інформаційні довідки з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Свідоцтва про право на спадщину, витяги з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно про реєстрацію права власності та інші документи; підписувати від мого імені необхідні документи, заяви, в тому числі заяву про видачу свідоцтв (ва) про право на спадщину, заяву про державну реєстрацію прав та їх обтяжень (щодо права власності); розписуватися за мене в одержанні документів; представляти мої інтереси з питань реєстрації права власності на мною успадковане майно відповідно до вимог чинного законодавства, зареєструвати транспортний засіб у відповідному сервісному центрі Міністерства внутрішніх справ України та отримати свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, сплачувати державне мито, плату, адміністративний збір та інші обов'язкові збори, платежі; узгоджувати всі питання, що виникають у процесі виконання повноважень, і виконувати всі інші дії, пов'язані з виконанням цієї довіреності.

Довіреність видана строком на три роки та дійсна до сімнадцятого березня дві тисячі двадцять шостого року.

Зміст ст. ст. 237, 248, 249, 250 Цивільного кодексу України мені роз'яснено.

У зв'язку з хворобою Івашука Петра Івановича, у його присутності та на його прохання довіреність підписано гр. Кузій Микитою Івановичем, який проживає в м. Миколаєві, вулиця Світла, 5, квартира 14.

Підпис _____

(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Кузій Микита Іванович і скорочений підпис)

Село Широке Запорізького району Запорізької області,
12 березня 2023 року.

Ця довіреність посвідчена мною, Чижом Русланом Гавриловичем, командиром _____
(посада посадової, службової особи)

У зв'язку з хворобою Іващука Петра Івановича і на його прохання довіреність підписана у моїй присутності гр. Кузій Микитою Івановичем

Особу Іващука Петра Івановича встановлено, дієздатність його перевірено.

Особу Кузія Микити Івановича, який підписав довіреність, встановлено.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Посада

Печатка

Підпис

ДОВІРЕНІСТЬ

Село Коблево Миколаївського району Миколаївської області, сімнадцятого березня дві тисячі двадцять третього року.

Я, Сидоренко Петро Іванович, 1967 року народження (паспорт КА № 123789, виданий Миколаївським РВВС у Миколаївській області 27 грудня 1996 року, реєстраційний номер облікової картки платника податків 234797544), зареєстрований за адресою: с. Коблево, вулиця Миру, буд. 5, кв.12, розуміючи значення своїх дій та їх правові наслідки, за попередньою домовленістю з представником, цією довіреністю уповноважую гр. Сидоренко Софію Петрівну, 1998 року народження, яка зареєстрована за адресою: с. Коблево, вулиця Миру, буд. 5, кв.12, представляти мої інтереси з питань оформлення на моє ім'я спадкових прав після смерті мого батька гр. Сидоренка Івана Кириловича, який помер 22 січня 2023 року, та отримати видані на моє ім'я відповідні свідоцтва про право на спадщину.

У тому числі надаю їй право: представляти мої інтереси в органах нотаріату, відповідному бюро технічної інвентаризації та експертної оцінки, органах державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, відповідних управліннях юстиції та їх структурних відділах, центрах надання адміністративних послуг, архівних установах, житлово-експлуатаційних організаціях, органах місцевого самоврядування, виконавчих комітетах відповідних рад, відповідній районній державній адміністрації, відповідних відділах державної реєстрації актів цивільного стану, відповідних управліннях Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, Центрі Державного земельного кадастру, відповідних територіальних органах з надання сервісних послуг Міністерства внутрішніх справ України, правоохоронних органах, будь-яких інших підприємствах, установах, організаціях, незалежно від їх підпорядкування, форм власності та галузевої належності, при вирішенні будь-яких питань, що стосуються виконання цієї довіреності; подавати від мого імені заяви, в тому числі заяву про видачу свідоцтва про право на спадщину, заяву про державну реєстрацію прав та їх обтяжень (щодо права власності), довідки, витяги та інші документи; одержувати на моє ім'я довідки, рішення, витяги, звіти

про оцінку майна, витяг з Державного земельного кадастру про земельну ділянку, витяги про реєстрацію в Спадковому реєстрі, витяги, інформаційні довідки з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Свідоцтва про право на спадщину, витяги з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно про реєстрацію права власності та інші документи; підписувати від мого імені необхідні документи, заяви, в тому числі заяву про видачу свідоцтв (ва) про право на спадщину, заяву про державну реєстрацію прав та їх обтяжень (щодо права власності); розписуватися за мене в одержанні документів; представляти мої інтереси з питань реєстрації права власності на мною успадковане майно відповідно до вимог чинного законодавства, зареєструвати транспортний засіб у відповідному сервісному центрі Міністерства внутрішніх справ України та отримати свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, сплачувати державне мито, плату, адміністративний збір та інші обов'язкові збори, платежі; узгоджувати всі питання, що виникають у процесі виконання повноважень, і виконувати всі інші дії, пов'язані з виконанням цієї довіреності.

Довіреність видана строком на три роки та дійсна до сімнадцятого березня дві тисячі двадцять шостого року.

Зміст ст. ст. 237, 248, 249, 250 Цивільного кодексу України мені роз'яснено.

Підпис _____
(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Сидоренко Петро Іванович і скорочений підпис)

Село Коблево Миколаївського району Миколаївської області, 17 березня 2023 року.

Ця довіреність посвідчена мною, Чижом Русланом Гавриловичем, командиром _____
(посада посадової, службової особи)

Довіреність підписана Сидоренком Петром Івановичем у моїй присутності.

Особу його встановлено, дієздатність перевірено.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Командир (посада) _____

Печатка

Підпис

ДОВІРЕНІСТЬ

Село Коблево Миколаївського району Миколаївської області, двадцять шостого лютого дві тисячі двадцять третього року.

Я, Іваненко Петро Іванович, 1967 року народження (паспорт КА № 123789, виданий Миколаївським РВВС у Миколаївській області 27 грудня 1996 року, реєстраційний номер облікової картки платника податків 2347975442), зареєстрований за адресою: с. Коблево, вулиця Миру, буд. 5, кв. 12, розуміючи значення своїх дій та їх правові наслідки, за попередньою домовленістю з представником, цією довіреністю уповноважую гр. Іваненко Софію Петрівну, 1998 року народження, податковий номер 2543219725, що зареєстрована та проживає за адресою: с. Коблево, вулиця Миру, буд. 5, кв. 12, представляти мої інтереси в усіх без винятку підприємствах, установах, організаціях незалежно від їх підпорядкування та форм власності, у тому числі: державних органах та їх структурних підрозділах/відділах/ управліннях, органах виконавчої влади та їх структурних підрозділах/відділах/управліннях, органах місцевого самоврядування (у будь-яких відділах органів місцевого самоврядування, у тому числі органах опіки і піклування, надання соціальних допомог тощо), громадських організаціях, органах ДФС України, органах Пенсійного фонду, органах юстиції (у тому числі її структурних підрозділах/відділах/відділах реєстрації актів цивільного стану), правоохоронних/досудових органах, судових органах, органах прокуратури, будь-яких органах експертизи, банківських установах, перед представниками засобів масової інформації, а також експертних організаціях, органах Державної міграційної служби України, позаштатних постійно/тимчасово діючих та регіональних військово-лікарських комісіях (у тому числі центральній військово-лікарській комісії Збройних Сил України, експертизі Збройних Сил України, військових медичних закладах), військових формуваннях Збройних Сил України, військовій службі правопорядку, органах дізнання, Службі безпеки України, військової прокуратурі (будь-якого рівня), перед фізичними особами чи

юридичними особами та будь-якими іншими особами, що необхідні для виконання повноважень за цією довіреністю з питань отримання та вирішення питань щодо отримання будь-яких документів (довідок, інформацій, витягів, повідомлень, відповідей, рішень, дозволів, виписок, копій документів та будь-яких інших інформаційних документів, дозволів, довідок, іншої необхідної документації, довідок ВЛК та ЦВЛК, роз'яснень, копій та дублікатів документів тощо), які мені належать або які мене стосуються, а також з питань подачі від мого імені у разі необхідності скарг, звернень, клопотань тощо;

– представляти мої інтереси з питань оформлення/призначення/перерахунку та отримання належних мені: пенсії, пільг, допомог, субсидій або будь-яких інших виплат.

Для цього надаю повіреному(ій) право:

– заповнювати, підписувати та подавати від мого імені будь-які заяви, позовні заяви, будь-які скарги, клопотання, документи та будь-які інші документи, що необхідні для виконання повноважень за цією довіреністю;

– оскаржувати у встановленому законом порядку дії/документи будь-яких установ, організацій (у тому числі їхніх посадових осіб, виконавців, тощо);

– укладати необхідні для виконання цієї довіреності договори цивільно-правового характеру, а також мирові угоди, вирішуючи їх умови на власний розсуд;

– сплачувати належні за мене платежі, включаючи державне мито (плату), збори;

– отримувати видані на моє ім'я або такі, що мене стосуються, будь-які документи, в отриманні розписуватись;

– виконувати всі інші дії, пов'язані з цією довіреністю.

Довіреність видана строком на один рік і дійсна до двадцять шостого лютого дві тисячі двадцять четвертого року.

Зміст ст. ст. 237, 248, 249, 250 Цивільного кодексу України мені роз'яснено.

Підпис _____

(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Іваненко Петро Іванович і скорочений підпис)

Село Коблево Миколаївського району Миколаївської області, 17 березня 2023 року.

Ця довіреність посвідчена мною, Чижом Русланом Гавриловичем, командиром _____
(посада посадової, службової особи)

Довіреність підписана Іваненком Петром Івановичем у моїй присутності.

Особу його встановлено, дієздатність перевірено.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Командир (посада)

Печатка

Підпис

ДОВІРЕНІСТЬ

Село Коблево Миколаївського району Миколаївської області, двадцять шостого лютого дві тисячі двадцять третього року.

Я, Іваненко Петро Іванович, 1967 року народження (паспорт КА № 123789, виданий Миколаївським РВВС у Миколаївській області 27 грудня 1996 року, реєстраційний номер облікової картки платника податків 2347975442), зареєстрований за адресою: с. Коблево, вулиця Миру, буд. 5, кв. 12, розуміючи значення своїх дій та їх правові наслідки, за попередньою домовленістю з представником, цією довіреністю уповноважую гр. Іваненко Софію Петрівну, 1998 року народження, податковий номер 2543219725, що зареєстрована та проживає за адресою: с. Коблево, вулиця Миру, буд. 5, кв. 12, представляти мої інтереси з питань:

– оформлення/призначення/перерахунку та отримання належних мені: пільг, допомог, субсидій або будь-яких інших виплат, відшкодування, тощо (у тому числі компенсації за пошкоджене/зруйноване належне мені майно внаслідок збройного конфлікту) у всіх без винятку компетентних органах/установах з цих питань;

– представляти мої інтереси в усіх без винятку підприємствах, установах, організаціях незалежно від їх підпорядкування та форм власності, у тому числі: державних органах та їх структурних підрозділах/відділах/управліннях, органах виконавчої влади та їх структурних підрозділах/відділах/управліннях, органах місцевого самоврядування (у будь-яких відділах органів місцевого самоврядування, у тому числі органах опіки і піклування, надання соціальних допомог тощо), громадських організаціях, органах ДФС України, органах Пенсійного фонду, органах Міністерства юстиції України (у тому числі її структурних підрозділах/відділах/відділах реєстрації актів цивільного стану), нотаріальних конторах, правоохоронних/досудових органах, судових органах, органах прокуратури, будь-яких органах експертизи, банківських установах, перед представниками засобів масової інформації, а також експертних

організаціях, органах Державної міграційної служби України, органах дізнання, Службі безпеки України, військовій прокуратурі (будь-якого рівня), перед фізичними особами чи юридичними особами та будь-якими іншими особами, перед комісіями, з питань отримання та вирішення питань щодо отримання будь-яких документів (довідок, інформацій, витягів, повідомлень, відповідей, рішень, дозволів, виписок, копій документів та будь-яких інших інформаційних документів, дозволів, довідок, іншої необхідної документації, роз'яснень, копій та дублікатів документів тощо), які мені належать або які мене стосуються, а також з питань подачі від мого імені у разі необхідності скарг, звернень, клопотань тощо;

– представляти мої інтереси у всіх без винятку судах України (будь-якої юрисдикції, інстанції тощо) при розгляді будь-яких цивільних, адміністративних, господарських справ, а також справ у порядку КАСУ з усіма без винятку правами, що надані законодавством України позивачу, відповідачу, заявнику, скаржнику, третій особі, цивільному позивачу, цивільному відповідачу тощо, у тому числі з правом укладення мирової угоди, а також у разі потреби з правом залучення до справи адвоката/захисника для захисту моїх прав та інтересів; подавати від мого імені рішення судів у відповідні органи/установи для їх виконання;

– представляти мої інтереси у відповідному відділі Державної виконавчої служби України або приватного виконавця при вчиненні від мого імені усіх дій, передбачених для учасника виконавчого провадження (в тому числі подачі виконавчих документів до виконання, отримання присудженого майна/грошей тощо).

Для цього надаю йому право: заповнювати, підписувати та подавати від мого будь-які заяви, клопотання, звернення у всі компетентні органи/установи, у тому числі: органи місцевого самоврядування, виконавчі комітети відповідної сільської, селищної, міської ради; органи соціального захисту населення, ЦНАП тощо; вести від мого імені справи у всіх компетентних з цього питання установах, підприємствах, організаціях незалежно від їх підпорядкування та форм власності тощо та отримувати від мого імені у зазначених установах будь-які документи, довідки, інформацію тощо для виконання повноважень за цією довіреністю; отримувати грошові

кошти, в отриманні коштів розписуватись; сплачувати необхідні платежі від мого імені; а також вчиняти всі юридично значимі дії, пов'язані з цією довіреністю.

Зміст ст.ст. 237, 240, 244, 245, 247–249, 250 Цивільного кодексу України мені роз'яснено.

Довіреність видана строком на два роки та дійсна до двадцять шостого лютого дві тисячі двадцять п'ятого року.

Підпис _____

(повністю прописом прізвище, ім'я та по батькові –
Іваненко Петро Іванович і скорочений підпис)

Село Коблево Миколаївського району Миколаївської області, 17 березня 2023 року.

Ця довіреність посвідчена мною, Чижом Русланом Гавриловичем, командиром _____

(посада посадової, службової особи)

Довіреність підписана Іваненком Петром Івановичем у моїй присутності.

Особу його встановлено, дієздатність перевірено.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Командир (посада)

Печатка

Підпис

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon№5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2768-14>.
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
4. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
6. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 34–35. Ст. 458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#n142>.
7. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.
8. Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат»: Закон України від 01.10. 2008 р. № 614-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 13. Ст. 161.
9. Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» щодо державного регулювання нотаріальної діяльності : Закон України від 06.09.2012 р. № 5208-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5208-17>.
10. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 25. Ст. 171.
11. Про державне мито : Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 р. № 7–9. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/7-93>
12. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
13. Питання Міністерства юстиції : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 р. № 150. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/150-2015-%D0%BF>.
14. Про затвердження положень про територіальні органи Міністерства юстиції України : Наказ Міністерства юстиції України від 23.06.2011 р. № 1707/5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0759-11>.

15. Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України, затв. спільним наказом Міністерства юстиції та Міністерства закордонних справ України від 27.12.2004 р. № 142/5/310. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1649-04>.

16. Положення про державний нотаріальний архів, затв. наказом Міністерства юстиції України від 18.05.2009 р. № 870/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0443-09>.

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності : Закон України від 06.10.2016 р. № 1666-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1666-19>.

18. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 05.04.2019 р. № 2704-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 21. Ст. 81.

19. Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» щодо усунення законодавчих колізій та прогалин : Закон України від 14.07.2020 р. № 775-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 48. Ст. 433.

20. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

21. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

22. Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text>.

23. Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації : постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2022 р. № 187. *Офіційний вісник України*. 2022. № 25. Ст. 1272.

24. Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-%D0%BF#n2>.

25. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 р. № 480. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/480-2022-%D0%BF#n2>.

26. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 р. № 719. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-2022-%D0%BF#Text>.

27. Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : поста-

нова Кабінету Міністрів України від 06.12.2022 р. № 1364. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1364-2022-%D0%BF#n2>.

28. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затв. наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>.

29. Порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування, затв. наказом Міністерства юстиції України від 11.11.2011 р. № 3306/5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1298-11>.

30. Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру нотаріусів : наказ Міністерства юстиції України від 13.10.2010 р. № 2501/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-10>.

31. Про затвердження форм реєстру для реєстрації заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, посвідчувальних написів на них та зразків цих документів : наказ Міністерства юстиції України від 31.10.2006 р. № 83/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1175-06#Text>.

32. Про порядок посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених : постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 р. № 419 (у редакції постанови від 06.07.2006 р. № 940). URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/41105973>.

II. Спеціальна література

1. Долинська М. С. Проблеми нотаріального процесу : підручник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 744 с.

2. Долинська М. С. Нотаріат : підручник. Львів : Ліга-Прес, 2018. 398 с.

3. Долинська М.С. Нотаріальний процес : підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 652 с.

4. Долинська М. С. Становлення та розвиток правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 988 с.

5. Долинська М. С. Спадкування в Україні. *Довідник нотаріуса*. № 5. Київ : Істина, 2007. 96 с.

6. Долинська М. С. Українське нотаріальне право. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 248 с.

7. Долинська М. С. Довідник посадових осіб. Київ : Юстініан, 2007. 360 с.

8. Долинська М. С. Здійснення та захист цивільних прав та інтересів. *Проблеми правового регулювання приватних відносин в умовах оновлення цивільного законодавства України* : колективна монографія / за ред. І. В. Красницького, Ю. М. Юркевича. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 43–76.

9. Долинська М. С. Особливості вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2011. Вип. 53. С. 197–203.

10. Долинська М. С. Нотаріально посвідчені довіреності та довіреності, що прирівнюються до нотаріально посвідчених. *Південноукраїнський правничий часопис Одеського університету внутрішніх справ*. 2011. Вип. № 4. С. 99–102.

11. Долинська М. С. До питання компетенції посадових і службових осіб, які вчиняють дії, прирівняні до нотаріально посвідчених. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2017. Вип. 3. С. 55–65.

12. Долинська М. С. Деякі аспекти охорони та захисту нотаріусом цивільних прав та законних інтересів учасників нотаріального процесу. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 4. С. 164.

13. Долинська М. С. Деякі правові аспекти посвідчення довіреностей в нотаріальному порядку. *Митна справа*. 2012. № 5 (№ 83). Ч. 2. Кн. 1. С. 296–302.

14. Долинська М. С. Консульські установи як учасники українського нотаріального процесу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. 2019. Вип. 22. С. 41–45.

15. Долинська М. С. Особливості видачі нотаріусами свідоцтв про право на спадщину за заповітом. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2012. Вип. 56. С. 237–243.

16. Долинська М. С. Територіальна компетенція нотаріальних органів України як один із головних засад здійснення нотаріального процесу в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2018. Вип. 2. С. 107–115.

17. Долинська М. С. До питання повноважень посадових, службових осіб лікувальних установ України, які вчиняють дії, прирівнювані до нотаріально посвідчених (історія та сучасність). *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 2. С. 14–17.

18. Долинська М. С. До питання розширення видів органів квазінотаріату в Україні. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави* : збірник тез VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 30 травня 2019 р.). Львів : Видавництво «Львівської політехніки», 2019. С. 160–162.

19. Долинська М. С. Загальні засади вчинення дій, які прирівнюються до нотаріально посвідчених, посадовими та службовими особами закладів охорони здоров'я України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. 2019. Вип. 23. С. 18–25.

20. Долинська М. С. Особливості посвідчення довіреностей, прирівнюваних до нотаріально посвідчених, посадовими та службовими особами закладів охорони здоров'я України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2020. Вип. 25. С. 141–147.

21. Долинська М. С. Історико-правові аспекти посвідчення довіреностей, прирівнюваних до нотаріально посвідчених, посадовими та службовими особами установ охорони здоров'я України. *Лікарська справа*. 2020. № 3–4. С. 57–62.

22. Долинська М. С. До питання посвідчення заповітів органами квазі-нотаріату в умовах воєнного стану в Україні. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні* : збірник матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 9 грудня 2022 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 79–84.

23. Долинська М. С. Деякі аспекти захисту цивільних прав військово-службовців Збройних Сил України в умовах воєнного стану. *Проблеми забезпечення прав і свобод людини* : збірник матеріалів IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 9 грудня 2022 р.) / уклад. Л. М. Джурак. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. С. 29–32.

24. Долинська М. С. Особливості провадження нотаріального процесу щодо оформлення спадкових прав громадян нотаріусами в умовах воєнного стану в Україні. *Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні* : збірник тез доповідей учасників наук.-практ. семінару (м. Львів, 11 листопада 2022 р.) / за заг. ред. М. С. Долинської, І. В. Красницького, Ю. М. Юркевича. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 49–53.

25. Dolynska Mariia. Theoretical-legal and applied aspects of the notarial procedure concerning the certification of wills. *Development trends in legal science and practice: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine* : monograph / edited by authors. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2018. P. 62–84.

26. Дякович М. М. Хрестоматія нотаріального права України : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Істина, 2018. 480 с.

27. Кухарев О. Є. Актуальні аспекти здійснення спадкоємцями права на спадкування спадщини в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 222–225.

28. Кухарев О. Проблеми здійснення спадкових прав в умовах воєнного стану. 7 жовтня 2022 року. URL: <https://sud.ua/uk/news/blog/251193-problemi-zdiysnennya-spadkovikh-prav-v-umovakh-voynenogo-stanu>.

29. Нотаріат в Україні : навчальний посібник / Ю. В. Нікітін, С. С. Бичкова, А. Г. Чубенко, В. К. Матвійчук, Е. О. Гіда, Т. П. Устименко, Н. О. Чучкова ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна. Київ : Національна академія управління; Алерта, 2016. 586 с.

30. Нотаріат в Україні : підручник: у 3 кн. 3-тє вид., допов. і перероб. Кн. 1: Організація нотаріату з практикумом / за заг. ред. С. Я. Фурси. Київ : Алерта, 2015. 484 с.

31. Череватенко І. М. Нотаріальні провадження щодо посвідчення безспірних прав : монографія. Харків : Право, 2017. 200 с.

III. Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.

2. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
3. Міністерство юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua>.
4. Верховний Суд України. URL: <http://www.scourt.gov.ua>.
5. Генеральна прокуратура України. URL: <http://www.gpu.gov.ua>.
6. Міністерство внутрішніх справ України. URL: <http://mvs.gov.ua>.
7. Конституційний Суд України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>.
8. Судова влада України. URL: <http://www.court.gov.ua>.
9. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. URL: <http://land.gov.ua/>.
10. Нотаріальна палата України. URL: <http://npu.org.ua/>.
11. Державне підприємство «Національні інформаційні системи». URL: <https://nais.gov.ua/>.

ГЛОСАРІЙ

А

Акт опису спадкового майна – проводиться за участю заінтересованих осіб (за бажанням) і не менш ніж двох свідків. В акті опису мають бути зазначені: дата й час складання акта опису, прізвище, ім'я, по батькові нотаріуса, який проводить опис; найменування державної нотаріальної контори або нотаріального округу, в якому зареєстрований приватний нотаріус; дата одержання заяви про вжиття заходів щодо охорони спадкового майна (повідомлення про орієнтовний склад спадкового майна) або доручення нотаріуса, яким заведено спадкову справу, про вжиття заходів щодо охорони спадкового майна; прізвище, ім'я, по батькові, адреса, а за потреби – місце роботи та посади осіб, які беруть участь в описі; прізвище, ім'я, по батькові спадкодавця, дата його смерті, місце відкриття спадщини та місцезнаходження спадкового майна; відомості про спадкоємців; відомості про те, чи було опечатано приміщення до прибуття нотаріуса і ким, стан пломб і печаток, якщо приміщення опечатано; опис спадкового майна з детальною характеристикою кожної речі окремо (колір, вага, номінал, розмір, сорт, марка, рік випуску, а для іноземної валюти – купюра, її номінал, вартість за курсом Національного банку України тощо) та визначення їх вартості з урахуванням відсотка зносу.

Адміністратором Єдиних та Державних реєстрів інформаційної системи Міністерства юстиції України є ДП «Національні інформаційні системи».

В

Види нотаріальних дій, які вчиняють державні та приватні нотаріуси України, – посвідчують правочини (договори, заповіти,

довіреності, вимоги про нотаріальне посвідчення правочину тощо); вживають заходів щодо охорони спадкового майна; видають свідоцтва про право на спадщину; видають свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя (колишнього подружжя) на підставі спільної заяви або в разі смерті одного з подружжя; видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів); видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), якщо прилюдні торги (аукціони) не відбулися; провадять опис майна фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою або місце перебування якої невідоме; видають дублікати нотаріальних документів, що зберігаються у справах нотаріуса; накладають та знімають заборону щодо відчуження нерухомого майна (майнових прав на нерухоме майно), що підлягає державній реєстрації; накладають заборону щодо відчуження грошових сум, що будуть зараховані заявником вимоги, визначеним відповідно до частини четвертої статті 65⁻² Закону України «Про акціонерні товариства», на рахунок умовного зберігання (ескроу), відкритий відповідно до зазначеного закону; засвідчують вірність копій (фотокопій) документів і виписок із них; засвідчують справжність підпису на документах; засвідчують вірність перекладу документів з однієї мови на іншу; посвідчують факт, що фізична чи юридична особа є виконавцем заповіту; посвідчують факт, що фізична особа є живою; посвідчують факт перебування фізичної особи в певному місці; посвідчують час пред'явлення документів; передають заяви фізичних і юридичних осіб іншим фізичним і юридичним особам; приймають у депозит грошові суми та цінні папери; вчиняють виконавчі написи; вчиняють протести векселів; вчиняють морські протести; приймають на зберігання документи. Також на нотаріусів може бути покладено вчинення інших нотаріальних дій згідно зі законом.

Види нотаріальних дій, що вчиняють державні нотаріуси в державних нотаріальних архівах, – видають дублікати документів та засвідчують вірність копій і виписок із документів, які зберігаються у справах цих архівів.

Встановлення особи здійснюється за паспортом громадянина України або за іншими документами, які унеможливають виникнення будь-яких сумнівів щодо особи громадянина, який звернувся

за вчиненням нотаріальної дії (паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, дипломатичний чи службовий паспорт, посвідчення особи моряка, посвідчення члена екіпажу, посвідка на проживання особи, яка мешкає в Україні, національний паспорт іноземця або документ, що його замінює, посвідчення особи з інвалідністю чи учасника Другої світової війни, посвідчення, видане за місцем роботи фізичної особи). Посвідчення водія, особи моряка, особи з інвалідністю чи учасника Другої світової війни, посвідчення, видане за місцем роботи фізичної особи, не можуть бути використані громадянином України для встановлення його особи під час укладення правочинів.

Визначення обсягу цивільної дієздатності фізичної особи – здійснюється за паспортом громадянина України або іншими документами, передбаченими ст. 43 Закону України «Про нотаріат» (крім посвідчення водія, особи моряка, особи з інвалідністю чи учасника Другої світової війни, посвідчення, виданого за місцем роботи фізичної особи), які унеможливають виникнення будь-яких сумнівів щодо обсягу цивільної дієздатності фізичної особи, котра звернулася по вчинення нотаріальної дії. У разі потреби нотаріусу надається довідка про те, що особа не страждає на психічний розлад, який може вплинути на її здатність усвідомлювати свої дії та (або) керувати ними.

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

В умовах воєнного стану (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану») довіреності, крім довіреностей

на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, та заповіти військовослужбовців Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, а також працівників правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, можуть посвідчуватися командиром (начальником) цих формувань (органів) або іншою уповноваженою таким командиром (начальником) особою з подальшим надсиланням таких заповітів, довіреностей через Генеральний штаб Збройних Сил, Міністерство оборони, відповідний правоохоронний (спеціальний) або інший орган до Міністерства юстиції або його територіального органу для забезпечення їх реєстрації нотаріусами в Єдиному реєстрі довіреностей, Спадковому реєстрі. Начальник табору (установи, де створено дільницю) для військовополонених може посвідчувати заповіт військовополоненого. Командири (начальники) цих формувань (органів, установ) або інша уповноважена таким командиром (начальником) особа посвідчують довіреності та заповіти відповідно до Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 червня 1994 року № 419, та рекомендацій Міністерства юстиції.

Д

Держава не несе відповідальності за шкоду, заподіяну неправомірними діями приватного нотаріуса при здійсненні ним нотаріальної діяльності функцій державного реєстратора прав на нерухоме майно.

Державна нотаріальна контора – юридична особа, яка створюється і ліквідується Міністерством юстиції України та реєструється у встановленому законом порядку. Очолює державну нотаріальну контору завідувач, який призначається з-поміж осіб, котрі мають свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Керівництво державними нотаріальними конторами здійснює Міні-

стерство юстиції України через територіальні органи Міністерства юстиції України.

Державні нотаріуси вчиняють усі види нотаріальних дій, які визначені ст. 34 Закону України «Про нотаріат», а саме:

1) посвідчують правочини (договори, заповіти, довіреності, вимоги про нотаріальне посвідчення правочину тощо);

2) вживають заходів щодо охорони спадкового майна;

3) видають свідоцтва про право на спадщину;

4) видають свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя (колишнього подружжя) на підставі спільної заяви або в разі смерті одного з подружжя;

5) видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів);

6) видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), якщо прилюдні торги (аукціони) не відбулися;

7) провадять опис майна фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою або місце перебування якої невідоме;

8) видають дублікати нотаріальних документів, що зберігаються у справах нотаріуса;

9) накладають та знімають заборону щодо відчуження нерухомого майна (майнових прав на нерухоме майно), об'єктів незавершеного будівництва та майбутніх об'єктів нерухомості, що підлягає державній реєстрації;

9⁻¹) накладають заборону щодо відчуження грошових сум, що будуть зараховані заявником вимоги, визначеним відповідно до частини четвертої статті 65⁻² Закону України «Про акціонерні товариства», на рахунок умовного зберігання (ескроу), відкритий відповідно до зазначеного закону;

10) засвідчують вірність копій (фотокопій) документів і виписок з них;

11) засвідчують справжність підпису на документах;

12) засвідчують вірність перекладу документів з однієї мови на іншу;

13) посвідчують факт, що фізична чи юридична особа є виконавцем заповіту;

14) посвідчують факт, що фізична особа є живою;

15) посвідчують факт перебування фізичної особи в певному місці;

16) посвідчують час пред'явлення документів;

17) передають заяви фізичних та юридичних осіб іншим фізичним та юридичним особам;

18) приймають у депозит грошові суми та цінні папери;

19) вчиняють виконавчі написи;

20) вчиняють протести векселів;

21) вчиняють морські протести;

22) приймають на зберігання документи.

Державне мито – сума, яка справляється за вчинення нотаріальних дій державними нотаріальними конторами й органами місцевого самоврядування, а також за видачу дублікатів нотаріально посвідчених документів.

Державний нотаріус має печатку зі зображенням Державного Герба України, найменуванням державної нотаріальної контори і відповідним номером.

Державні нотаріуси стягують два види стягнень: державне мито та платні послуги (за надання державними нотаріусами додаткових послуг правового характеру, які не пов'язані із вчинюваними нотаріальними діями, а також технічного характеру). За вчинення нотаріальних дій державні нотаріуси державних нотаріальних контор та державних нотаріальних архівів справляють державне мито відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито» від 21 січня 1993 року № 7-93. Наказом Міністерства юстиції України від 6 грудня 2022 року № 5441 затверджено Перелік та розміри плати за додаткові послуги правового характеру, які не пов'язані із вчинюваними нотаріальними діями, а також послуги технічного характеру, що надають державні нотаріуси, які є єдиними по Україні.

Державний нотаріальний архів – юридична особа, створюється і ліквідується Міністерством юстиції України й має печатку зі зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням. Державні нотаріальні архіви засновуються для тривалого централізованого зберігання та використання відомостей, що містяться в них, передачі документів до відповідного державного архіву, надання методичної та практичної допомоги державним

нотаріальним конторам, приватним нотаріусам, органам місцевого самоврядування, посадові особи яких вчиняють нотаріальні дії та дії, прирівнювані до нотаріально посвідчених, з питань організації роботи з документами.

Державні нотаріуси в державних нотаріальних архівах вчиняють лише два види нотаріальних дій: видають дублікати документів, засвідчують вірність копій і виписок із документів, які зберігаються у справах цих архівів.

Дієздатність громадянина, що звернувся по вчинення нотаріальної дії, перевіряється нотаріусом на підставі наданих документів, передбачених статтею 43 Закону України «Про нотаріат», що підтверджують його вік, а також на підставі переконаності нотаріуса в результаті проведеної розмови та роз'яснення наслідків вчинення нотаріальної дії у здатності цієї особи усвідомлювати значення цієї нотаріальної дії, її наслідків та змісту роз'яснень нотаріуса, а також відповідності волі і волевиявлення особи щодо вчинення нотаріальної дії.

Дійсність нотаріально посвідченої довіреності перевіряється нотаріусом за Єдиним реєстром довіреностей, за винятком довіреностей, які посвідчено або видано за кордоном компетентними органами іноземних держав, за умови їх легалізації уповноваженими органами. Без легалізації такі довіреності приймаються нотаріусами у тих випадках, коли це передбачено законодавством України, міжнародними договорами, в яких бере участь Україна. За результатами перевірки дійсності довіреності (її дубліката) виготовляється витяг з Єдиного реєстру довіреностей, який додається до примірника правочину, що залишається у справах нотаріуса.

Довіреністю є письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами. У довіреності, яка посвідчується посадовими, службовими особами, мають бути чітко визначені юридичні дії, на які уповноважений представник. Довіреність на вчинення правочину, який відповідно до його змісту може бути вчинений лише особисто довірительом (наприклад, довіреність на вчинення заповіту або на подання повіреном до державної нотаріальної контори заяви про прийняття спадщини), посадовою, службовою особою не посвідчується.

Довіреність на укладення договору дарування, у якій не встановлено імені обдаровуваного, є нікчемною.

Довіреності повинні містити: місце і дату її складення (підписання), прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання представника та особи, яку представляють, а в разі потреби – посади, які вони займають. У довіреності на ім'я адвоката зазначаються місце і дата її складення (підписання), прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання особи, яку представляють, у разі потреби – посада, яку вона займає, а також прізвище, ім'я, по батькові адвоката, номер і дата видачі свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, організаційна форма здійснення адвокатської діяльності.

У довіреності зазначається строк, на який вона видана. Якщо строк довіреності не встановлений, вона зберігає чинність до припинення її дії. Строк дії довіреності зазначається словами.

Довіреність, у якій не зазначена дата її посвідчення, є нікчемною.

При посвідченні довіреності на ведення справи в суді посадова, службова особа роз'яснює довірителю, що представник вправі вчиняти від його імені всі процесуальні дії. Обмеження повноважень представника щодо вчинення певних процесуальних дій обумовлюються в довіреності. Посадова, службова особа під час посвідчення довіреності повинна роз'яснити особі, яка звернулася за її посвідченням, що представник зобов'язаний вчиняти правочин особисто згідно з наданими йому повноваженнями. Представник може передати свої повноваження частково або в повному обсязі іншій особі у випадках, встановлених договором або законом між особою, яку представляють, і представником, чи у разі, якщо представник був вимушений до такої передачі з метою охорони інтересів особи, яку він представляє.

Довіреність посвідчується в одному примірнику. Посвідчена довіреність вручається особі, від імені якої вона посвідчена, або на прохання такої особи і за її кошт надсилається за зазначеною нею адресою особі, на ім'я якої видана така довіреність.

До нотаріально посвідчених заповітів (крім секретних) – прирівнюються: заповіти осіб, які перебувають на лікуванні у лікарні, госпіталі, іншому стаціонарному закладі охорони здоров'я, а також осіб, які проживають у будинках для осіб похилого віку

та інвалідів, посвідчені головними лікарями, їхніми заступниками з медичної частини або черговими лікарями цих лікарень, госпіталів, інших стаціонарних закладів охорони здоров'я, а також начальниками госпіталів, директорами або головними лікарями будинків для осіб похилого віку та інвалідів; заповіти осіб, які перебувають під час плавання на морських, річкових суднах, що ходять під прапором України, посвідчені капітанами цих суден; заповіти осіб, які перебувають у пошукових або інших експедиціях, посвідчені начальниками цих експедицій; заповіти військовослужбовців, а в пунктах дислокації військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів, де немає нотаріусів чи посадових осіб органів місцевого самоврядування, які вчиняють нотаріальні дії, також заповіти працівників, членів їхніх сімей і членів сімей військовослужбовців, посвідчені командирами (начальниками) цих частин, з'єднань, установ або військово-навчальних закладів; заповіти осіб, які тримаються в установах виконання покарань, посвідчені начальниками таких установ; заповіти осіб, які тримаються у слідчих ізоляторах, посвідчені начальниками слідчих ізоляторів.

До нотаріально посвідчених довіреностей – прирівнюються: довіреності військовослужбовців або інших осіб, які перебувають на лікуванні в госпіталях, санаторіях та інших військово-лікувальних закладах, посвідчені начальниками цих закладів, їхніми заступниками з медичної частини, старшими або черговими лікарями; довіреності військовослужбовців, а в пунктах дислокації військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів, де немає нотаріуса чи посадових осіб органів місцевого самоврядування, які вчиняють нотаріальні дії, також довіреності працівників, членів їхніх сімей і членів сімей військовослужбовців, посвідчені командирами (начальниками) цих частин, з'єднань, установ або військово-навчальних закладів; довіреності осіб, які тримаються в установах виконання покарань чи слідчих ізоляторах, посвідчені начальниками таких установ чи слідчих ізоляторів; довіреності осіб, які проживають у населених пунктах, де немає нотаріусів, посвідчені уповноваженою на це посадовою особою органу місцевого самоврядування, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, довіреностей на управління і розпорядження

корпоративними правами та довіреностей на користування та розпорядження транспортними засобами.

3

Заповіт – особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті, яке складається у письмовій формі, зі зазначенням місця й часу його складання та посвідчується нотаріусом або спеціально уповноваженими на це посадовими особами.

Заповіт складається однією фізичною особою (крім заповіту, що складається подружжям). Присутність не менш як двох свідків є обов'язковою умовою при посвідченні заповітів посадовими та службовими особами.

Свідком може бути фізична особа, що має повну цивільну дієздатність.

Свідком не може бути: інша посадова, службова особа; спадкоємець за заповітом; член сім'ї та близький родич спадкоємця за заповітом; фізична особа, що не може прочитати або підписати заповіт внаслідок фізичної вади або хвороби.

У заповіті зазначаються прізвище, ім'я та по батькові свідка, дата його народження, місце проживання, реквізити паспорта чи іншого документа, на підставі якого встановлено особу свідка.

Свідки, при яких посвідчено заповіт, зачитують його вголос і ставлять свої підписи на ньому.

Свідок несе відповідальність за шкоду, заподіяну ним унаслідок розголошення відомостей, що стали йому відомі у зв'язку з його участю у вчиненні нотаріальної дії, в установленому законодавством порядку.

Заповіт складається у письмовій формі зі зазначенням місця і часу його складання, дати та місця народження заповідача і підписується заповідачем власноручно.

Заповідач може написати заповіт власноручно або надрукувати за допомогою технічних засобів.

Посадова, службова особа може на прохання заповідача записати заповіт з його слів власноручно або надрукувати за допомогою технічних засобів. У такому разі заповіт уголос зачитується заповідачем, який робить запис перед своїм підписом.

Заповіти і довіреності підписуються заповідачем або довірителем у присутності посадової, службової особи. У разі якщо фізична особа внаслідок фізичної вади або хвороби не може власноручно підписати заповіт чи довіреність, за її дорученням у її присутності та в присутності посадової, службової особи такий документ може підписати інша фізична особа. Про причини, з яких особа, від імені якої посвідчується заповіт чи довіреність, не підписала документ, зазначається у посвідчувальному написі.

Заповіт складається і посвідчується у двох примірниках. Один примірник заповіту видається заповідачу. Другий примірник у той самий день передається до державного нотаріального архіву за постійним місцем проживання заповідача. Капітан морського або річкового судна, що плаває під прапором України, зобов'язаний передати один примірник посвідченого ним заповіту начальнику порту України або консулу України в іноземному порту для передачі його до державного нотаріального архіву за постійним місцем проживання заповідача. Якщо заповідач не мав постійного місця проживання в Україні або місце його проживання невідоме, заповіт передається до Київського державного нотаріального архіву.

Заповіт, посвідчений начальником експедиції, реєструється в обліковому журналі так само, як вихідні документи. Порядковий номер, за яким заповіт зареєстровано в журналі, проставляється у посвідчувальному написі на обох примірниках заповіту.

Відомості про посвідчені заповіти підлягають внесенню до Спадкового реєстру в установленому Мін'юстом порядку.

Заходи щодо охорони спадкового майна – вживаються зазначеним нотаріусом або нотаріусом за місцезнаходженням майна, якому нотаріус, котрий веде спадкову справу, надіслав доручення.

К

Капітан морського або річкового судна, що плаває під прапором України, вносить запис про посвідчення заповіту у судовий журнал. Реєстраційний номер, за яким заповіт внесено до судового журналу, і номер сторінки судового журналу проставляються у посвідчувальному написі на обох примірниках заповіту.

У судовому журналі робиться відмітка про передачу заповіту начальникові порту України або консулу України в іноземному порту.

Компетенція нотаріальних органів – коло повноважень нотаріальних органів відповідно до чинного законодавства.

Компетенція консульських установ України – щодо вчинення нотаріальних дій: посвідчують правочини (договори, заповіти, довіреності тощо), крім іпотечних договорів, договорів про відчуження та заставу жилих будинків, квартир, дач, садових будинків, гаражів, земельних ділянок, іншого нерухомого майна, що знаходиться в Україні, а також крім договорів оренди, суборенди, емфітевзису земельних ділянок сільськогосподарського призначення; посвідчують правочини (договори, заповіти, довіреності тощо), крім іпотечних договорів, договорів про відчуження та заставу жилих будинків, квартир, дач, садових будинків, гаражів, земельних ділянок, іншого нерухомого майна, що знаходиться в Україні, а також крім договорів оренди, суборенди, емфітевзису земельних ділянок сільськогосподарського призначення; вживають заходів із охорони спадкового майна; видають свідоцтва про право на спадщину; видають свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя у разі смерті одного з подружжя; засвідчують вірність копій документів і виписок з них; засвідчують справжність підпису на документах; засвідчують вірність перекладу документів з однієї мови іншою; посвідчують факт, що фізична особа є живою; посвідчують факт перебування фізичної особи в певному місці; посвідчують тотожність фізичної особи з особою, зображеною на фотокартці; посвідчують час пред'явлення документів; приймають у депозит грошові суми і цінні папери; вчиняють виконавчі написи; приймають на зберігання документи; вчиняють морські протести; видають дублікати посвідчених ними документів. Законодавством України можуть бути передбачені й інші дії, що вчиняються консульськими установами України. За вчинення нотаріальних дій у дипломатичних представництвах і консульських установах України справляється консульський збір у визначених законодавством розмірах. Вчинення нотаріальних дій покладається на консульських посадових осіб, які працюють у дипломатичних представництвах та консульських установах України. Відповідно до статті 2 Консульського статуту, термін «консул» охоплює такі посади: генеральний

консул, консул, віце-консул або консульський агент, який є главою консульської установи. Тобто вчиняти нотаріальні дії має право будь-яка з перелічених осіб.

Консул не може вчинювати нотаріальні дії на своє ім'я та від свого імені, на ім'я та від імені своєї (свого) дружини (чоловіка), а також її (його) та своїх родичів по прямій лінії.

Консульська легалізація – підтвердження відповідності документів законодавству держави їх походження є засвідченням справжності підпису службової особи, її статусу (ролі, в якій виступала особа) та, в певних випадках, автентичності печатки уповноваженого державного органу на документах та актах з метою використання їх в іншій країні.

Компетенція посадових осіб місцевого самоврядування – у сільських населених пунктах уповноважені на це посадові особи вчиняють такі нотаріальні дії:

- вживають заходів щодо охорони спадкового майна;
- посвідчують заповіти (крім секретних);
- видають дублікати посвідчених ними документів;
- засвідчують вірність копій (фотокопій) документів і виписок з них;
- засвідчують справжність підпису на документах.

Посадові особи органів місцевого самоврядування не мають права оформляти документи, призначені для використання за межами кордону.

За вчинення нотаріальних дій посадові особи органів місцевого самоврядування справляють державне мито відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито» від 21 січня 1993 року № 7-93.

Посадова особа органу місцевого самоврядування, яка вчиняє нотаріальні дії, не вправі вчиняти нотаріальні дії на своє ім'я і від свого імені, на ім'я і від імені свого чоловіка чи своєї дружини, їхніх та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер), а також на ім'я та від імені працівників цього органу місцевого самоврядування. Також посадові особи не вправі вчиняти нотаріальні дії на ім'я і від імені цього органу місцевого самоврядування. У перелічених випадках нотаріальні дії вчиняються державною нотаріальною конторою, приватним нотаріусом чи у будь-якому органі місцевого самоврядування.

М

Мін'юст України здійснює свої повноваження безпосередньо та через утворені у встановленому порядку територіальні органи Міністерства юстиції України.

Мова нотаріального діловодства визначається Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Н

На час воєнного стану перебіг строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття зупиняється. Свідоцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення строку для прийняття спадщини.

Нотаріальна дія вважається вчиненою з моменту внесення про це запису до реєстру для реєстрації нотаріальних дій.

Нотаріальна діяльність має превентивний (попереджувальний) характер, оскільки захищає права та законні інтереси громадян від можливих порушень у майбутньому, надаючи нотаріальним документам безспірного характеру.

Нотаріальна дія – ціла система дій процесуального характеру, що здійснюються у встановленому законом порядку уповноваженими особами і спрямовані на досягнення певного результату з реалізації та (або) закріплення прав і законних інтересів громадян та організацій.

Нотаріальні дії, що їх вчиняють посадові особи органів місцевого самоврядування, – регулюються ст. 37 Закону України «Про нотаріат». Вони, зокрема: вживають заходів щодо охорони спадкового майна; посвідчують заповіти (крім секретних); видають дублікати посвідчених ними документів; засвідчують вірність копій (фотокопій) документів і виписок із них; засвідчують справжність підпису на документах; видають свідоцтва про право на спадщину; видають свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя. Дії, передбачені пунктами 6 і 7 ч. 1 ст. 37 Закону України «Про нотаріат», вчиняють уповноважені посадові особи органу місцевого самоврядування,

які мають вищу юридичну освіту, досвід роботи у галузі права не менше трьох років, пройшли протягом року стажування у державній нотаріальній конторі або в приватного нотаріуса, завершили навчання щодо роботи з єдиними й державними реєстрами, що функціонують у системі Міністерства юстиції України, та склали іспит зі спадкового права у порядку, встановленому Міністерством юстиції України. Зазначені посадові особи органів місцевого самоврядування не мають права на оформлення документів, призначених для використання за межами державного кордону.

Нотаріат в Україні – система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені Законом України «Про нотаріат», з метою надання їм юридичної вірогідності.

Нотаріальна таємниця – сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, зокрема про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо.

Нотаріальне посвідчення договорів щодо відчуження, поділу (виділу) нерухомого майна, спадкових договорів, договорів іпотеки, про заміну кредитора (відступлення прав вимоги) за кредитним договором та/або договором іпотеки, задоволення вимог іпотекодержателя, встановлення довірчої власності на нерухоме майно, визначення розміру часток у праві спільної власності, договорів поділу спільного майна подружжя (виділу з нього), позички, найму (оренди), лізингу будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини) на строк не менш як три роки, відчуження цінних паперів, корпоративних прав, у тому числі договорів про внесення змін до таких договорів або їх розірвання (припинення), довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, на право доступу до індивідуального банківського сейфа, засвідчення справжності підпису на актах приймання-передачі частки (частини частки) у статутному (складеному) капіталі (статутному фонді) юридичної особи, а також видача свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя (колишнього з подружжя) на підставі їх спільної заяви, свідоцтв про придбання майна з прилюдних

торгів (електронних аукціонів), у тому числі тих, що не відбулися (далі – нотаріальні дії щодо цінного майна), здійснюється виключно нотаріусами, включеними до затвердженого Міністерством юстиції переліку нотаріусів, якими в умовах воєнного стану вчиняються нотаріальні дії щодо цінного майна. Нотаріуси, включені до переліку із застереженням про заборону вчинення ними окремих нотаріальних дій, мають право вчиняти виключно нотаріальні дії щодо цінного майна, на які не поширюються такі застереження.

Нотаріальне посвідчення договорів щодо відчуження нерухомого майна, цінних паперів, корпоративних прав, іпотеки, про задоволення вимог іпотекодержателя, встановлення довірчої власності на нерухоме майно (у тому числі договорів про внесення змін до таких договорів або їх розірвання (припинення), а також нотаріальне засвідчення справжності підпису на актах приймання-передачі частки (частини частки) у статутному (складеному) капіталі (статутному фонді) юридичної особи, які укладаються (підписуються) від імені фізичної особи – відчужувача (іпотекодавця, довірчого засновника) на підставі довіреності, з дня видачі якої минуло більше одного місяця (більше двох місяців, якщо її посвідчено консульською установою (дипломатичним представництвом) України або відповідно до законодавства іноземної держави), дозволяється за умови отримання нотаріусом заяви довірителя про підтвердження дії довіреності, справжність підпису на якій засвідчено нотаріусом, консульською установою (дипломатичним представництвом) України або відповідно до законодавства іноземної держави, а в тому разі, якщо така довіреність посвідчена нотаріусом без використання спеціальних бланків нотаріальних документів, – також за умови її реєстрації в Єдиному реєстрі довіреностей з внесенням до нього відомостей про наявність повноважень, необхідних представникові для укладення (підписання) відповідного договору (акта). Справжність підпису на такій заяві має бути засвідчено нотаріусом не раніше ніж за сім календарних днів, а консульською установою (дипломатичним представництвом) України або відповідно до законодавства іноземної держави – не раніше ніж за один місяць до дня укладення (підписання) відповідного договору (акта).

Нотаріальний округ – територіальна одиниця, в межах якої нотаріус здійснює нотаріальну діяльність і в межах якої знаходиться державна нотаріальна контора, в якій працює державний нотаріус, або робоче місце (контора) приватного нотаріуса.

Нотаріальні округи визначаються відповідно до адміністративно-територіального устрою України. У містах з районним поділом округом діяльності нотаріуса є вся територія міста. У разі зміни адміністративно-територіального поділу України, в результаті якого розташування робочого місця (контори) приватного нотаріуса увійшло до іншого нотаріального округу, нотаріальна діяльність відповідних нотаріусів повинна бути зареєстрована в цьому нотаріальному окрузі.

Нотаріус – уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Нотаріусом в Україні може бути громадянин України, якому присуджено ступінь вищої юридичної освіти не нижче магістра, який володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори – не менш як три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена або не знята у встановленому законом порядку (крім реабілітованої особи), особа, дієздатність якої обмежена, або особа, визнана недієздатною.

Нотаріусу забороняється використовувати свої повноваження з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки чи пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб.

Нотаріус не може займатися підприємницькою, адвокатською діяльністю, бути засновником адвокатських об'єднань, пере-

бувати на державній службі або службі в органах місцевого самоврядування, у штаті інших юридичних осіб, а також виконувати іншу оплачувану роботу, крім виконання функції медіатора, викладацької, наукової і творчої діяльності, а також діяльності у професійному самоврядуванні нотаріусів.

Нотаріус за місцезнаходженням житлового будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, іншого нерухомого майна або за місцем розташування земельної ділянки, або за місцезнаходженням однієї зі сторін правочину накладає заборону їх відчуження: за повідомленням установи банку, іншої юридичної особи про видачу громадянину позики (кредиту) на будівництво, капітальний ремонт чи купівлю жилого будинку (квартири); за зверненням органу опіки та піклування з метою захисту особистих і майнових прав та інтересів дитини, яка має право власності або проживає у жилому будинку, квартирі, іншому приміщенні, на відчуження якого накладається заборона; при посвідченні договору довічного утримання; при посвідченні договору про заставу жилого будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна; за повідомленням іпотекодержателя; в усіх інших випадках, передбачених законом.

Нотаріус не вправі здійснювати нотаріальну діяльність за межами свого нотаріального округу, за винятком заміщення інших нотаріусів у випадках, передбачених Законом України «Про нотаріат», за зверненням спадкоємця для завершення спадкування в іншому територіальному окрузі, у випадках, якщо спадкова справа була зареєстрована у Спадковому реєстрі до початку тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, але не закінчена.

О

Обов'язки посадових і службових осіб при складанні заповітів та довіреностей, які прирівнюються до нотаріально посвідчених:

– роз'яснюють фізичним особам, від імені яких посвідчуються заповіти і довіреності, їхні права та обов'язки, попереджають

про наслідки їх посвідчення для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду;

- перевіряють відповідність посвідчуваних заповітів і довіреностей вимогам закону;

- встановлюють дійсні наміри особи (правильне розуміння нею значення, умов правочину та його правових наслідків), що звернулася за посвідченням заповіту чи довіреності, до їх посвідчення, а також відсутність у неї будь-яких заперечень щодо кожної з умов правочину;

- попереджають про правові наслідки посвідчення заповітів і довіреностей;

- роз'яснюють порядок скасування та складення нового заповіту, скасування довіреностей;

- складають за потреби проекти заповітів чи довіреностей на усне прохання фізичних осіб;

- посвідчують заповіти і довіреності на усне прохання фізичних осіб.

Обов'язки нотаріуса – здійснювати свої професійні функції (обов'язки) відповідно до Закону «Про нотаріат» і складеної присяги, дотримуватися правил професійної етики; сприяти фізичним та юридичним особам у здійсненні їхніх прав та захисті законних інтересів, роз'яснювати права й обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду; зберігати в таємниці відомості, одержані ним у зв'язку з вчиненням нотаріальних дій; відмовляти у вчиненні нотаріальної дії в разі її невідповідності законодавству України або міжнародним договорам; вести нотаріальне діловодство та архів нотаріуса відповідно до встановлених правил; дбайливо ставитися до документів нотаріального діловодства та архіву нотаріуса, не допускати їх пошкодження чи знищення; надавати документи, інформацію і пояснення на вимогу Міністерства юстиції України, його територіальних органів при здійсненні ними повноважень щодо контролю за організацією діяльності та виконанням нотаріусами правил нотаріального діловодства; постійно підвищувати свій професійний рівень, а у випадках, передбачених пунктом 3 частини першої статті 29¹ Закону України «Про

нотаріат», проходити підвищення кваліфікації; виконувати інші обов'язки, передбачені законом.

Особи, які вправі скласти заповіти та довіреності в умовах воєнного стану, згідно з постановою Кабінету Міністрів № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану», поділяються на три окремі групи.

До першої групи належать військовослужбовці Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, які мають право скласти заповіти та довіреності, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами.

Другу групу складають працівники правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, які мають право скласти заповіти та довіреності, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, в тому числі працівники Національної поліції.

До третьої групи відносяться військовополонені, які мають право лише скласти заповіти.

Охорона спадкового майна – триває до прийняття спадщини всіма спадкоємцями, а якщо її не прийнято – до закінчення строку, встановленого цивільним законодавством України для прийняття спадщини.

П

Посадова, службова особа не може підписувати заповіти і довіреності за заповідача або за особу, що видає довіреність.

Посадова, службова особа встановлює особу, від імені якої посвідчується заповіт чи довіреність, а також особу, яка бере участь у вчиненні правочину від її імені.

Посадові, службові особи з'ясовують обсяг цивільної дієздатності фізичних осіб, які звернулися за посвідченням заповітів і довіреностей, керуючись тим, що цивільною дієздатністю фізич-

ної особи визнається її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

Повну цивільну дієздатність має фізична особа, що досягла 18-річного віку (повноліття).

Повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, що досягла 16-річного віку і працює за трудовим договором, фізичній особі, яка займається підприємницькою діяльністю, а також неповнолітній особі, що записана матір'ю або батьком дитини.

При посвідченні заповіту від заповідача не вимагається подання документів, які підтверджують його право на майно, що заповідається. Майно може бути заповідане тільки у власність. Заповідач може покласти на спадкоємця, до якого переходить житловий будинок, квартира або інше нерухоме чи рухоме майно, обов'язок надати іншій особі право користування таким майном або певною його частиною. Заповідач може обумовити виникнення права на спадщину в особи, що призначена у заповіті, наявністю певної умови – як пов'язаної, так і не пов'язаної з її поведінкою (наявність інших спадкоємців, проживання у певному місці, народження дитини, здобуття освіти тощо). Умова, визначена в заповіті, повинна існувати на час відкриття спадщини і є нікчемною, якщо суперечить закону або моральним засадам суспільства. До заповіту може бути включено розпорядження немайнового характеру (наприклад, порядок розпорядження особистими паперами, виконання певних дій, спрямованих на досягнення суспільно корисної мети, тощо). У разі посвідчення заповіту на вклад, який зберігається у банку (фінансовій установі), у тексті заповіту зазначається номер рахунку, повне найменування і місцезнаходження банку (фінансової установи), в якій зберігається вклад.

Посадова, службова особа під час посвідчення заповіту зобов'язана роз'яснити заповідачу зміст статті 1241 Цивільного кодексу України про право на обов'язкову частку у спадщині та зміст статті 1307 Цивільного кодексу України щодо нікчемності заповіту на майно, яке є предметом спадкового договору.

Посадова, службова особа під час посвідчення заповіту роз'яснює заповідачу його право: скасувати чи внести зміни до заповіту; заповісти все своє майно або його частку, в тому числі предмети домашньої обстановки та вжитку; заповісти вклад, який зберігається у банку (фінансовій установі); заповісти майно одній або кільком особам – як тим, що входять, так і тим, що не входять до кола спадкоємців за законом, юридичним особам, а також державі; позбавити у заповіті права на спадкування одного, кількох або всіх спадкоємців за законом; зазначити у разі складення заповіту на користь кількох спадкоємців, в яких частинах кожному з них заповідається майно.

Посвідчення заповіту і довіреності посадовими, службовими особами на відповідних документах вчиняються за допомогою посвідчувальних написів за формами, затвердженими Мін'юстом.

Посвідчувальний напис:

- може бути розміщений як на лицьовому, так і на зворотному боці заповіту чи довіреності;
- повинен бути написаний зрозуміло, чітко, без підчисток, виправлення – застережені підписом посадової, службової особи та скріплені печаткою;
- вчиняється у день посвідчення заповіту чи довіреності.

Для вчинення посвідчувального напису може застосовуватися штамп із відповідним текстом.

Посвідчені заповіти і довіреності реєструються посадовими, службовими особами, крім капітанів морських або річкових суден, що плавають під прапором України, начальників пошукових або інших експедицій, в реєстрі для реєстрації заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, форма якого встановлюється Мін'юстом. Кожний заповіт чи довіреність реєструються під окремим порядковим номером. Номер, під яким зареєстровано заповіт чи довіреність, зазначається в посвідчувальному написі. Реєстр повинен бути прошнурований, аркуші пронумеровані. Реєстрація заповітів і довіреностей проводиться посадовою, службовою особою тільки після підписання нею та скріплення печаткою посвідчувального напису на документі. Запис у реєстрі робиться чітко, розбірливо, із заповненням усіх граф, передбачених

встановленою формою. Не допускаються підчистки, дописки, інші незастережені виправлення та запис олівцем. Запис у реєстрі є доказом посвідчення заповіту чи довіреності.

Порядок передачі у військовий час посвідчених заповітів та довіреностей, посвідчених в умовах воєнного стану, здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану». Генеральний штаб Збройних Сил, Міністерство оборони, відповідний правоохоронний (спеціальний) або інший орган (установа) протягом п'яти днів після отримання довіреностей і заповітів забезпечують їх передачу Міністерству юстиції або його територіальному органу. Міністерство юстиції, його територіальний орган у день отримання довіреності, заповіту забезпечують їх передачу нотаріусу/державній нотаріальній конторі для подальшої реєстрації у Єдиному реєстрі довіреностей або Спадковому реєстрі. Нотаріус/державна нотаріальна контора в день отримання посвідчених довіреності, заповіту зобов'язані забезпечити їх реєстрацію (облік), внести відомості про них до Єдиного реєстру довіреностей або Спадкового реєстру, зберігати ці документи та передати їх на зберігання до відповідного державного нотаріального архіву протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану.

Посадова, службова особа відмовляє у посвідченні заповіту чи довіреності, якщо:

- вчинення такої дії суперечить законодавству;
- не подано документи, необхідні для вчинення нотаріальної дії;
- дія не підлягає вчиненню посадовою, службовою особою;
- у неї є сумніви в тому, що фізична особа, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, усвідомлює значення, зміст, правові наслідки цієї дії, або ця особа діє під впливом насильства;
- з проханням про вчинення нотаріальної дії звернулася недієздатна фізична особа або фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена.

Посадова, службова особа на прохання фізичної особи, якій відмовлено у посвідченні заповіту чи довіреності, повинна викласти причини відмови у письмовій формі і порядок її оскарження.

Посадові, службові особи не вправі посвідчувати заповіти і довіреності на своє ім'я або від свого імені, на ім'я або від імені свого чоловіка чи своєї дружини, їхніх та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер).

Печатка приватного нотаріуса – це печатка зі зображенням Державного Герба України, яка містить слова «приватний нотаріус», його прізвище, ім'я та по батькові, назву нотаріального округу. Печатка має форму правильного кола діаметром 45 мм, краї печатки обрамлено бортиком завтовшки 1 мм.

Пільги щодо сплати державного мита за вчинення нотаріальних дій – встановлені ст. 4 Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито».

Припинення нотаріальної діяльності приватного нотаріуса здійснюється відповідно до ст. 30¹ Закону України «Про нотаріат».

Помічником нотаріуса – може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, але не нижче першого рівня (бакалавр), володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менш як три роки. Не може бути помічником нотаріуса особа, яка має судимість, обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду.

Помічник нотаріуса не може займатися підприємницькою, адвокатською діяльністю, бути засновником адвокатських об'єднань, перебувати на державній службі або службі в органах місцевого самоврядування, у штаті інших юридичних осіб, а також виконувати іншу оплачувану роботу, крім викладацької, наукової і творчої діяльності. Помічнику нотаріуса забороняється використовувати свій статус з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки чи пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб.

Посвідчення договорів щодо відчуження, іпотеки житлового будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна здійснюється за місцезнаходженням такого майна або за місцезнаходженням юридичної особи, або за зареєстрованим місцем проживання фізичної особи – однієї зі сторін відповідного договору. Посвідчення договорів щодо відчу-

ження, застави транспортних засобів, що підлягають державній реєстрації, здійснюється за місцезнаходженням юридичної особи або за зареєстрованим місцем проживання фізичної особи – однієї зі сторін відповідного договору.

Права нотаріуса – витребувати від фізичних і юридичних осіб відомості та документи, необхідні для вчинення нотаріальних дій; одержувати плату за надання додаткових послуг правового та технічного характеру, які не пов'язані із вчинюваними нотаріальними діями, плату за вчинення інших дій, покладених на них відповідно до закону, а також за вчинення приватними нотаріусами нотаріальних дій; складати проєкти документів, виготовляти копії документів та виписки з них, а також давати роз'яснення з питань вчинення нотаріальних дій і консультації правового характеру. Чинним законодавством нотаріусу можуть бути надані й інші права.

Право власності на житловий будинок, квартиру, дачу, садовий будинок, гараж, інші будівлі і споруди, земельну ділянку, що відчужуються, може бути підтверджено, зокрема, одним із таких документів або їх дублікатів: нотаріально посвідченим договором купівлі-продажу, пожертви, довічного утримання (догляду), ренти, дарування, міни, спадковим договором; свідоцтвом про придбання арештованого нерухомого майна з публічних торгів (аукціонів); свідоцтвом про придбання заставленого майна на аукціоні (публічних торгах); свідоцтвом про право власності; державним актом на право власності на земельну ділянку; свідоцтвом про право на спадщину; свідоцтвом про право власності на частку в спільному майні подружжя; договором про поділ спадкового майна; договором про припинення права на утримання за умови набуття права на нерухоме майно; договором про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно; договором про виділення частки в натурі (поділ); іпотечним договором, договором про задоволення вимог іпотекодержателя, якщо умовами таких договорів передбачено передачу іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки; рішенням суду; договором купівлі-продажу, зареєстрованим на біржі, укладеним відповідно до вимог законодавства, тощо. У разі якщо державну реєстрацію

права власності на житловий будинок, квартиру, дачу, садовий будинок, гараж, інші будівлі і споруди, земельну ділянку, що відчужуються, відповідно до закону проведено без видачі документа, що посвідчує таке право, право власності підтверджується на підставі інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, отриманої шляхом безпосереднього доступу до нього.

Приватний нотаріус – уповноважена державою фізична особа, яка здійснює незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Приватні нотаріуси:

- за вчинення нотаріальних дій справляють плату, розмір якої визначається за домовленістю між нотаріусом та фізичною або юридичною особою;
- за вчинення інших дій, покладених на них відповідно до закону, справляють плату, розмір якої визначається законодавством у відповідній сфері;
- за додаткові послуги правового характеру, що надаються ними і не належать до вчинюваної нотаріальної дії, провадять сплату за домовленістю сторін.

Прийняття документів на зберігання – вчиняється тільки двома органами нотаріату: нотаріусами та посадовими особами консульських установ і дипломатичних представництв.

Р

Реєстрація посвідчених в умовах воєнного стану, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану», заповітів та довіреностей здійснюється командирами (начальниками) цих формувань (органів, установ) або іншою уповноваженою такими командирами (начальниками) особою під окремим порядковим номером у реєстрі для реєстрації заповітів і довіреностей, форма якого затверджується Міністерством юстиції. Номер, під яким

зареєстровано заповіт чи довіреність, зазначається в посвідчувальному написі. Порядок передачі у військовий час посвідчених заповітів та довіреностей, посвідчених в умовах воєнного стану, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану», забезпечують Генеральний штаб Збройних Сил, Міністерство оборони, відповідний правоохоронний (спеціальний) або інший орган (установа) протягом п'яти днів після отримання довіреностей і заповітів шляхом передачі їх Міністерству юстиції або його територіальному органу. Міністерство юстиції, його територіальний орган у день отримання довіреності, заповіту забезпечують їх передачу нотаріусу/державній нотаріальній конторі для подальшої реєстрації у Єдиному реєстрі довіреностей або Спадковому реєстрі. Нотаріус/державна нотаріальна контора в день отримання посвідчених довіреності, заповіту зобов'язані здійснити їх реєстрацію (облік), внести відомості про них до Єдиного реєстру довіреностей або Спадкового реєстру, зберігати ці документи та передати їх на зберігання до відповідного державного нотаріального архіву протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану.

Реєстраційне посвідчення про реєстрацію приватної нотаріальної діяльності – документ, що видається відповідним територіальним органом Міністерства юстиції, що підтверджує право приватного нотаріуса здійснювати нотаріальну діяльність у певному нотаріальному окрузі. У реєстраційному посвідченні вказуються назва управління юстиції, прізвище, ім'я, по батькові нотаріуса та назва нотаріального округу.

С

Свідком при складанні заповіту може бути фізична особа, що має повну цивільну дієздатність.

Свідком при складанні заповіту не може бути: інша посадова, службова особа; спадкоємець за заповітом; член сім'ї та близький родич спадкоємця за заповітом; фізична особа, що не може

прочитати або підписати заповіт внаслідок фізичної вади або хвороби.

Свідок несе відповідальність за шкоду, заподіяну ним унаслідок розголошення відомостей, що стали йому відомі у зв'язку з його участю у вчиненні нотаріальної дії, в установленому законодавством порядку.

Свідоцтво про право на спадщину – видається за письмовою заявою спадкоємців, які прийняли спадщину, в порядку, встановленому цивільним законодавством, на ім'я всіх спадкоємців або за їхнім бажанням кожному з них окремо.

Свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю – документ, що видається Міністерством юстиції України на підставі рішення Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату при Міністерстві юстиції України.

Свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю може бути видане громадянину України, який має повну вищу юридичну освіту зі ступенем не нижче магістра, володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори – не менш як три роки, або у передбаченому Законом України «Про нотаріат» випадку успішно пройшов стажування протягом одного року в державній нотаріальній конторі чи у приватного нотаріуса та склав кваліфікаційний іспит.

Спадкова справа – нотаріальне провадження, яке заводиться нотаріусом за місцем відкриття спадщини на підставі поданої (або такої, що надійшла поштою) першою заяви (повідомлення, телеграми) про прийняття спадщини, про відмову від прийняття спадщини, про відмову від спадщини, заяви про відкликання заяви про прийняття спадщини або про відмову від спадщини, заяви про видачу свідоцтва про право на спадщину, заяви спадкоємця на одержання частини вкладу спадкодавця у банку (фінансовій установі), заяви про видачу свідоцтва виконавцю заповіту, заяви виконавця заповіту про відмову від здійснення своїх повноважень, заяви другого з подружжя про видачу свідоцтва про право власності на

частку в спільному майні подружжя у разі смерті одного з подружжя, заяви про вжиття заходів до охорони спадкового майна, претензії кредиторів. При заведенні спадкової справи нотаріус за даними Спадкового реєстру перевіряє наявність заведеної спадкової справи, спадкового договору, заповіту.

Скарги на неправильне посвідчення заповіту чи довіреності або на відмову посадових, службових осіб у їх посвідченні подаються до суду за місцезнаходженням лікарні, іншого стаціонарного закладу охорони здоров'я, санаторію, будинку для осіб похилого віку та інвалідів, експедиції, госпіталю, військово-лікувального закладу, військової частини, з'єднання, установи, військово-навчального закладу, установи виконання покарань, слідчого ізолятора.

Скарги на неправильне посвідчення заповіту або на відмову в його посвідченні капітаном морського або річкового судна, що плаває під прапором України, подаються до суду за місцем порту приписки судна.

Суб'єктами, які як у мирний час, так і в умовах воєнного часу, посадовими особами, які продовжують діяти на підконтрольній території України та відповідно до статей 245 і 1252 Цивільного кодексу України, статті 40 Закону України «Про нотаріат» вправі вчиняти прирівняні до нотаріальних заповіти та довіреності, є:

- начальники госпіталів, санаторіїв, інших військово-лікувальних закладів, їхні заступники з медичної частини, старші або чергові лікарі – довіреності військовослужбовців або інших осіб, що перебувають на лікуванні в таких закладах;

- командири (начальники) військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів – заповіти і довіреності військовослужбовців, а в пунктах дислокації військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів, де немає нотаріуса чи посадової особи органу місцевого самоврядування, що вчиняють нотаріальні дії, – заповіти і довіреності працівників, членів їхніх сімей і членів сімей військовослужбовців;

- головні лікарі, їхні заступники з медичної частини або чергові лікарі лікарень, госпіталів, інших стаціонарних закладів

охорони здоров'я, начальники госпіталів – заповіти осіб, що перебувають на лікуванні в таких закладах;

- директори або головні лікарі будинків для осіб похилого віку та інвалідів – заповіти осіб, що проживають у таких будинках;

- начальники установ виконання покарань та слідчих ізоляторів – заповіти і довіреності осіб, що тримаються в таких установах;

- капітани морських або річкових суден, що плавають під прапором України, – заповіти осіб, що перебувають під час плавання на таких суднах;

- начальники пошукових або інших експедицій – заповіти осіб, що перебувають у таких експедиціях;

- лише на підконтрольній Україні території уповноважені посадові особи органів місцевого самоврядування – довіреності осіб, які проживають у населених пунктах, де немає нотаріусів, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, довіреностей на управління і розпорядження корпоративними правами та довіреностей на користування і розпорядження транспортними засобами.

Суб'єктами, які вправі (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану») посвідчувати заповіти та окремі види довіреностей в умовах воєнного стану, є:

- командир (начальник) або уповноважена таким командиром (начальником) особа Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, а також правоохоронних (спеціальних) органів (у тому числі Національної поліції), органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави;

- начальник табору (установи, де створено дільницю) для військовополонених.

Т

Текст заповіту складається так, щоб розпорядження заповідача не викликало непорозумінь чи сумнівів під час оформлення спадщини.

Тексти заповітів і довіреностей повинні бути написані зрозуміло і чітко; дати в тексті посвідчуваних заповітів і довіреностей щонайменше один раз позначаються словами. У заповітах і довіреностях прізвища, імена та по батькові фізичних осіб, а також місце їх проживання зазначаються повністю. Не заповнені до кінця рядки та інші вільні місця прокреслюються. Виправлення вносяться у присутності заповідача або довірителя та застерігаються посадовою, службовою особою перед підписами заповідача або довірителя, повторюються в кінці посвідчувального напису та скріплюються підписом посадової, службової особи і печаткою установи, закладу, судовою печаткою, печаткою установи виконання покарань, слідчого ізолятора, печаткою служби експедиції, яка застосовується для посвідчення офіційних документів. Виправлення вносяться за згодою заповідача або довірителя до всіх примірників заповіту чи довіреності так, щоб усе помилково написане, а потім закреслене можна було прочитати. Якщо в тексті заповіту слова «житловий будинок» виправлено на слова «одна друга частина житлового будинку», то виправлене слід застерегти так: «Закреслені слова «житловий будинок» не читати, написаному «одна друга частина житлового будинку» вірити». Якщо заповіт чи довіреність викладено неправильно або неграмотно (чи складено з порушенням вимог законодавства), посадова, службова особа пропонує фізичній особі, що звернулася по вчинення нотаріальної дії, скласти новий заповіт чи довіреність.

Територіальними органами Мін'юсту виступають міжрегіональні управління Міністерства юстиції України, які підпорядковуються Міністерству юстиції України та є його територіальними органами і функціонують на підставі Положення про міжрегіональні управління Міністерства юстиції України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 23 червня 2011 року № 1707/5.

У

У разі наявності сумнівів щодо обсягу цивільної дієздатності фізичної особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії,

нотаріус зобов'язаний звернутися до органу опіки та піклування за місцем проживання відповідної фізичної особи для встановлення факту відсутності опіки або піклування над такою фізичною особою.

У разі перевірки цивільної дієздатності фізичної особи, яка не досягла 18 років, але може бути визнана такою, що має повну цивільну дієздатність у зв'язку з укладенням такою особою шлюбу, нотаріус витребує свідоцтво про шлюб щодо факту реєстрації шлюбу особи, яка не досягла повноліття.

У разі перевірки цивільної дієздатності фізичної особи, яка не досягла 18 років і є матір'ю або батьком дитини, нотаріус витребує свідоцтво про народження дитини, в якому неповнолітня особа записана матір'ю або батьком, та рішення органу опіки та піклування про надання такій особі повної цивільної дієздатності, а в разі відсутності такого рішення нотаріус витребує відповідне рішення суду.

У разі звернення за вчиненням нотаріальної дії громадянина Російської Федерації, крім того, що проживає на території України на законних підставах, юридичної особи, утвореної та зареєстрованої відповідно до законодавства Російської Федерації, або юридичної особи, кінцевим бенефіціарним власником, членом або учасником (акціонером), що має частку у статутному капіталі 10 і більше відсотків, якої є громадянин Російської Федерації, крім того, що проживає на території України на законних підставах, або юридична особа, утворена та зареєстрована відповідно до законодавства Російської Федерації, нотаріус відмовляє у вчиненні нотаріальної дії. Це обмеження діє до прийняття та набрання чинності законом щодо врегулювання відносин за участю осіб, пов'язаних з державою-агресором, і не поширюється на нотаріальні дії із засвідчення справжності підпису на заяві про вихід з громадянства Російської Федерації та посвідчення заповіту військовополоненого.

У разі укладення правочинів, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) права, за якими підлягають державній реєстрації, у тому числі договорів щодо поділу, обміну житлового будинку, квартири за участю малолітніх осіб, а також осіб, над якими встановлено опіку або піклування, нотаріус перевіряє

наявність дозволу органу опіки та піклування на укладення таких правочинів (пп. 3.1 п. 3 глави 1 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України).

Ф

Фізична особа, на користь якої заповідається майно, не може бути присутньою під час підписання заповіту, а також підписувати його за заповідача.

Фізична особа, на ім'я якої видається довіреність, не може підписувати її за особу, що видає довіреність.

Х

Хранителі, опікуни та інші особи, яким передано на зберігання спадкове майно, якщо вони не є спадкоємцями, – мають право одержати від спадкоємців винагороду за зберігання спадкового майна в розмірі, передбаченому чинним законодавством України. Вказані особи також мають право на відшкодування необхідних витрат на зберігання та управління спадковим майном, за вирахуванням фактично одержаної вигоди від використання цього майна.

Ц

Цінні рукописи, літературні твори, листи тощо, що мають історичне та наукове значення, – включаються до акта опису спадкового майна та передаються на зберігання спадкоємцям. Якщо спадкоємців немає, нотаріус передає документи на зберігання за окремим описом до відповідних організацій (інституту, музею тощо) у порядку, передбаченому чинним законодавством.

Ч

Час прийому громадян приватним нотаріусом – повинен становити не менше п'яти годин на день і п'яти робочих днів

на тиждень за винятком обставин, за яких нотаріус із не залежних від нього причин не може здійснювати такий прийом.

Ш

Шкода, заподіяна особі внаслідок незаконних дій або недбалості приватного нотаріуса, – відшкодовується в повному розмірі.

Шлюбний договір – це договір між нареченою і нареченим або подружжям щодо встановлення майнових прав та обов’язків подружжя, пов’язаних із укладенням шлюбу, його існуванням і припиненням, який підлягає обов’язковому нотаріальному посвідченню.

Ю

Юридичні гарантії – закріплені в національному законодавстві прийоми та засоби, які забезпечують охорону (захист) прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Я

Якщо фізична особа внаслідок фізичної вади або хвороби не може власноручно підписати документ, то за її дорученням у її присутності та в присутності нотаріуса цей документ може підписати інша особа. Про причини, з яких фізична особа, яка звернулася по вчинення нотаріальної дії, не могла підписати документ, зазначається у посвідчувальному написі. Правочин за особу, яка не може підписати його, не може підписувати особа, на користь або за участю якої його посвідчено.

Якщо спадкодавець, якому належало майно на території України, мав останнє місце проживання на території іноземної держави, місце відкриття спадщини визначається на підставі Закону України «Про міжнародне приватне право».

Якщо місце проживання спадкодавця невідоме, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нерухомого майна. Якщо об’єктів нерухомого майна декілька і їх місцезнаходження різне,

місцем відкриття спадщини є місцезнаходження одного з об'єктів цього майна на вибір спадкоємця(ів). За відсутності нерухомого майна місцем відкриття спадщини є місцезнаходження основної частини рухомого майна, що може бути підтверджено свідоцтвом про державну реєстрацію транспортного засобу, витягом з реєстру прав власності на цінні папери, ошадною книжкою тощо.

Якщо спадкоємець протягом шести місяців не подав до нотаріальної контори заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв спадщину. Суд може визначити спадкоємцю, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини. Спадкоємець, якому за рішенням суду встановлено додатковий строк для подання заяви про прийняття спадщини, повинен у межах встановленого судом строку прийняти спадщину шляхом подання нотаріусу за місцем відкриття спадщини відповідної заяви.

Долинська Марія Степанівна,
доктор юридичних наук, професор

ПОРЯДОК
ПОСВІДЧЕННЯ ДОВІРНОСТЕЙ
ТА ЗАПОВІТІВ, ПРИРІВНЯНИХ
ДО НОТАРІАЛЬНО ПОСВІДЧЕНИХ

Довідник

Редагування *Оксана Шмиговська*

Макетування *Надія Лесь*

Друк *Іван Хоминець*

Зам. 19-23.

Львівський державний університет внутрішніх справ
вул. Городоцька, 26, Львів, 79007, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.